

Taideyliopistojen rakenteiden uudistaminen

Loppuraportti 30.9.2006

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2006:29

Selvitysmies Turo Virtanen

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä

Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar

Taideyliopistojen rakenteiden uudistaminen

Loppuraportti 30.9.2006

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2006:29

Selvitysmies Turo Virtanen

OPETUSMINISTERIÖ

Undervisningsministeriet

MINISTRY OF EDUCATION

Ministère de l'Éducation

Opetusministeriö / Undervisningsministeriet
Koulutus- ja tiedepolitiikan osasto / Utbildnings- och forskningspolitiska avdelningen
PL / PB 29
00023 Valtioneuvosto / Statsrådet
<http://www.minedu.fi/julkaisut>

Yliopistopaino / Universitetstryckeriet, 2006

ISBN 952-485-241-1 (nid./htf)
ISBN 952-485-242-X (PDF)
ISSN 1458-8102

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä/
Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2006:29

Kuvailulehti

Julkaisija
Opetusministeriö

Julkaisun päivämäärä
10.10.2006

Tekijät (toimielimestä: toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri) Selvitysmies: Professori Turo Virtanen, Helsingin yliopisto	Julkaisun laji Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä	
	Toimeksiantaja Opetusministeriö	
	Toimielimen asettamispv 29.8.2005	Dnro 53/040/2005
Julkaisun nimi (myös ruotsinkielinen) Taideyliopistojen rakenteiden uudistaminen (Revidering av konstinuniversitetens struktur)		
Julkaisun osat Muistio + liitteet		
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tavoitteena on luoda kolmesta taideyliopistosta – Kuvataideakatemiasta, Taideteollisesta korkeakoulusta ja Teatterikorkeakoulusta – korkeakouluksittymä pääkaupunkiseudulle toiminnallista ja hallinnollista yhteistyötä sekä organisaatorakenteita kehittämällä. Taideteollisen korkeakoulun Lume-keskuksen organisointia on selkiytettävä koulutuksen tiloina ja varusteluna.</p> <p>Opetusministeriö kutsui professori Turo Virtasen selvitysmieheksi. Ehdotusten tuli tukea yliopistojen yhteistyötä ja kunkin taiteenalan omaleimaisuutta (taideteolliset alat, elokuva-, teatteri-, tanssi- ja kuvataide). Tuloksia hyödynnettäneen korkeakoululaitoksen kehittämisessä toteutettaessa valtioneuvoston periaatepäätöksen 7.4.2005 tavoitetta julkisen tutkimusjärjestelmän kehittämiseksi. Selvitysmiehen toimenpide-esitykset:</p> <ol style="list-style-type: none"> (1) <i>Taideyliopistojen hallinnollinen asema:</i> (a) Kuvataideakatemia, Teatterikorkeakoulu ja Taideteollinen korkeakoulu yhdistetään uudeksi monialaiseksi taideyliopistoksi – Helsingin taideyliopisto (Helsinki University of Arts). Isompi taideyliopisto pystyy vastaamaan paremmin taidealan yliopistotasoisin koulutuksen ja tutkimuksen tuleviin haasteisiin. (b) Yhdistäminen toteutetaan ilman Taideteollisen korkeakoulun muotoilun osastoa ja joitakin muita oppiaineita, joista muodostettaisiin muotoilun osasto Teknilliseen korkeakouluun Espoon Otaniemeen. Tämä vaihtoehto tarjoaisi suomalaisen muotoilun koulutukselle ja tutkimukselle uuden kehitysvaiheen ja toimintaympäristön. (2) <i>Hallintopalvelut.</i> Taideyliopistojen hallintopalvelut esitetään tuotettavaksi osana pääkaupunkiseudun seitsemän yliopiston perustamaa yhteistä hallintopalvelukeskusta. (3) <i>Kirjasto- ja tietopalvelut.</i> Kuvataideakatemian ja Teatterikorkeakoulun kirjastot yhdistetään Sörnäisten kampuksen kirjastoksi. Kampuskirjasto toimii kuitenkin Aralis-kirjastokeskuksen alaisuudessa. (4) <i>Tietohallinto, tiedotus- ja julkaisutoiminta.</i> Taideyliopistossa yhdistetään tietohallintotehtävien sekä tiedotus- ja julkaisutoiminnan resurssit ja luodaan toimintayksiköitä tukevat yhteiset palvelut osana valtionhallinnon pyrkimystä keskittää IT-palveluja. (5) <i>Taiteen tutkimuksen instituutti, taidealan jatkokoulutus, tutkimuspalvelut.</i> Taiteen tutkimuksen instituutti edistäisi taiteisiin kohdistuvaa taide- ja taiteilijälähtöistä tutkimusta ja taiteellisen ja tieteellisen tutkimuksen vuoropuhelua, yliopiston eri taiteenalojen jatkokoulutusyhteistyön kehittämistä. Uudessa taideyliopistossa voi suorittaa sekä taiteellisia että tieteellisiä jatkotutkintoja. (6) <i>Mediakeskus Lumeen asema ja tehtävät.</i> Luovutaan Lumeen valtakunnallisesta tehtävästä. Lume olisi kantaorganisaationsa taideyliopiston koulutuksen ja tutkimuksen resurssi. Senaattikiinteistöt ostaisi Lumeen kiinteistön. Lumeesta tulisi uuden taideyliopiston ja esim. Helsingin ammattikorkeakoulu Stadian ja Uudenmaan ruotsinkielisen ammattikorkeakoulu Arcadan yhteinen laitos, jossa olisi myös kulttuurituotteiden digitaalisen arkistoinnin ja jakelun keskus. (7) <i>Taidealan ammattikorkeakoulutus ja taideyliopistot.</i> Oppiaineittain selvitetään opintopolkujen suunnittelua pääsääntöisesti: ammattikorkeakoulututkinto, maisterin ja tohtorin tutkinto taideyliopistossa. Oppiaineita voisivat olla esim. muotoilu, graafinen suunnittelu, valokuvaus, kuvataide ja elokuva. Taideyliopistojen koulutustehtävä painottuisi soveltuviin oppiaineissa maisteri- ja tohtorikoulutukseen. 		
<p>Avainsanat</p> <p>rakenteellinen kehittäminen, taideyliopistot, Taideteollinen korkeakoulu, Teatterikorkeakoulu, Kuvataideakatemia</p>		
<p>Muut tiedot</p>		
Sarjan nimi ja numero Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2006:29	ISSN 1458-8102	ISBN 952-485-241-1 (nid.) 952-485-242-X (PDF)
Kokonaissivumäärä 66	Kieli suomi	Hinta
Jakaja Yliopistopaino	Luottamuksellisuus julkinen	
Kustantaja Opetusministeriö		

Presentationsblad

Utgivare
Undervisningsministeriet

Utgivningsdatum
10.10.2006

Författare (uppgifter om organets namn, ordförande, sekreterare)	Typ av publication Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar	
	Uppdragsgivare Undervisningsministeriet	
	Datum för tillsättande av 29.8.2005	Dnro 53/040/2005
Utredningsman: Professor Turo Virtanen, Helsingfors universitet		
Publikation (även den finska titeln) Revidering av konstuniversitetens struktur (Taideyliopistojen rakenteiden uudistaminen)		
Publikationens delar promemoria samt bilagor		
Sammandrag		
<p>Målet är att av de tre konstuniversiteten – Bildkonstakademien, Konstindustriella högskolan och Teaterhögskolan – skapa ett högskolekluster i huvudstadsregionen. Detta sker genom åtgärder för att utveckla samarbetet i verksamheten och förvaltningen samt organisationsstrukturerna. Det bör skapas klarhet i organisationen av Lume-centret vid Konstindustriella högskolan med tanke på hur lokalerna och utrustningen utnyttjas i utbildningen.</p> <p>Undervisningsministeriet kallade professor Turo Virtanen till utredningsman. Förslagen skulle stödja universitetens samarbete och varje konstgrens särdrag (konstindustriella områden, film-, teater-, dans- och bildkonst). Resultaten torde utnyttjas vid utvecklingen av högskoleväsendet i syfte att realisera målet i statsrådets principbeslut av 7.4.2005 om utveckling av det offentliga forskningssystemet. Utredningsmannens åtgärdsförslag:</p>		
<p>(1) <i>Konstuniversitetens förvaltningsmässiga ställning:</i> (a) Bildkonstakademien, Teaterhögskolan och Konstindustriella högskolan slås samman till ett mångvetenskapligt konstuniversitet – Helsingfors konstuniversitet (Helsinki University of Arts). Ett större konstuniversitet förmår bättre svara på de kommande utmaningarna för konstutbildningen och -forskningen på universitetsnivå. (b) Utanför sammanslagningen blir Konstindustriella högskolans fakultet för design och några andra läroämnen. Av dem bildas en avdelning för design vid Tekniska högskolan i Otnäs i Esbo. Detta alternativ erbjuder en ny utvecklingsfas och en ny verksamhetsmiljö för utbildningen och forskningen i finsk design.</p> <p>(2) <i>Förvaltningstjänster.</i> Det föreslås att konstuniversitetets förvaltningstjänster produceras av ett gemensamt center för förvaltningstjänster, som inrättas av de sju universiteten i huvudstadsregionen.</p> <p>(3) <i>Biblioteks- och informationstjänster.</i> Bildkonstakademins och Teaterhögskolans bibliotek slås samman och blir ett bibliotek på campus i Sörnäs. Campusbiblioteket sorterar dock under bibliotekscentrumet Aralis.</p> <p>(4) <i>Dataförvaltning, informations- och publikationsverksamhet.</i> I konstuniversitetet sammanslås resurserna för dataförvaltningsuppgifterna samt informations- och publikationsverksamheten och det skapas gemensamma tjänster till stöd för verksamhetsenheterna som ett led i statsförvaltningens strävanden att koncentrera IT-tjänsterna.</p> <p>(5) <i>Institutet för konstforskning, påbyggnadsutbildning inom konstsektorn, forskningsservice.</i> Ett institut för konstforskning skall främja den konst- och konstnärsrelaterade forskningen inom konstsektorerna, dialogen mellan den konstnärliga och vetenskapliga forskningen och utvecklingen av påbyggnadsutbildningssamarbetet mellan de olika konstområdena i universitetet. I det nya konstuniversitetet skall det vara möjligt att avlägga både konstnärliga och vetenskapliga påbyggnadsexamina.</p> <p>(6) <i>Ställning och uppgifter för mediecentret Lume.</i> Lume skall inte längre ha en riksomfattande uppgift, utan vara en utbildnings- och forskningsresurs för konstuniversitetet, som är den organisation den lyder under. Lumes fastighet köps av Senatfastigheter. Lume blir en gemensam institution för det nya konstuniversitetet och t.ex. för Helsingfors yrkeshögskola Stadia och Arcada - Nylands svenska yrkeshögskola. Vid institutionen skall det också finnas ett center för digital arkivering och distribuering av kulturprodukter.</p> <p>(7) <i>Yrkeshögskoleutbildningen inom konstområdet och konstuniversitetet.</i> Läroämnesvis utreds planeringen av studievägarna: yrkeshögskoleexamen, magister- och doktorsexamen vid konstuniversitet. Läroämnena kan t.ex. vara design, grafisk planering, fotografering, bildkonst och film. Konstuniversitetens utbildningsuppgift skall i tillämpade ämnen fokusera på magister- och doktorsutbildningen.</p>		
Nyckelord		
strukturell utveckling, konstuniversitet, Konstindustriella högskolan, Teaterhögskolan, Bildkonstakademien		
Övriga uppgifter		
Seriens namn och nummer Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2006:29	ISSN 1458-8102	ISBN 952-485-241-1 (htf.) 952-485-242-X (PDF)
Sidoantal 66	Språk finska	Pris
Distribution Universitetstrycket		Sekretessgrad offentlig
Förlag Undervisningsministeriet		

Opetusministeriölle

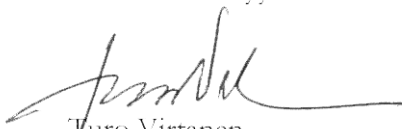
Opetusministeriö päätti 29.8.2005 hankkeesta, jonka keskeisenä tavoitteena oli luoda kolmesta taideyliopistosta – Kuvataideakatemiasta, Taideteollisesta korkeakoulusta ja Teatteri-korkeakoulusta – muodostuva korkeakoulukeskittymä pääkaupunkiseudulle toiminnallista ja hallinnollista yhteistyötä sekä organisaatorakenteita kehittämällä. Päätöksen mukaan hankkeessa tuli tarkastella erikseen Taideteollisen korkeakoulun Lume-keskuksen organisoimista valtakunnallisen aseman selkeyttämiseksi ottaen huomioon sen merkitys elokuvataiteen koulutuksen tiloina ja varusteluna.

Opetusministeriö kutsui allekirjoittaneen hankkeen selvitysmieheksi. Selvitysmiehen ehdotuksille asetettiin tavoitteeksi, että ne tukisivat yliopistojen yhteistyötä ja toisaalta kunkin taiteenalan omaleimaisuutta. Hankkeen tuloksia on tarkoitus hyödyntää soveltuvin osin myös laajemmin koko korkeakoululaitoksen kehittämisessä pyrittäessä toteuttamaan valtioneuvoston 7.4.2005 tekemän julkisen tutkimusjärjestelmän kehittämistä koskevan periaatepäätöksen linjauksia.

Olen selvitystyössä tukeutunut useiden kymmenien ihmisten hyväntahtoiseen apuun pyrkiessäni muodostamaan kokonaiskuvaa taideyliopistojen kentästä, johon en ole aiemmin ollut välittömästi kosketuksessa. Yliopisto-organisaatioihin ja akateemiseen johtamiseen liittyvä tutkimuksellinen mielenkiintoni vahvistui entisestään tutustuessani tapahtumarikkaaseen ilmiökenttään.

Luovutan tehdyn selvityksen täten opetusministeriön käyttöön. Kiitän ministeriötä ja kaikkia kolmea taideyliopistoa hyvästä yhteistyöstä hankkeen aikana. Erityisen kiitoksen ansaitsevat henkilöt, joita haastattelin eri tilanteissa – toisia useampaankin otteeseen. Toivon, että toimenpide-ehdotukseni vastaavat selvitysmiehen toiminnalle asetettuja tavoitteita ja että niiden mahdolliset toteutumismuodot edistävät sekä taideyliopistojen asiaa että korkeakoululaitoksen yleistä kehittymistä.

Vantaalla 30. syyskuuta vuonna 2006

Turo Virtanen
professori

Tiivistelmä

Opetusministeriö teki 29.8.2005 päätöksen hankkeesta, jonka keskeisenä tavoitteena on luoda kolmesta taideyliopistosta – Kuvataideakatemiasta, Taideteollisesta korkeakoulusta ja Teatterikorkeakoulusta – muodostuva korkeakoulukeskittymä pääkaupunkiseudulle toiminnallista ja hallinnollista yhteistyötä sekä organisaatorakenteita kehittämällä. Päätöksen mukaan hankkeessa tarkastellaan erikseen Taideteollisen korkeakoulun Lume-keskuksen organisointia valtakunnallisen aseman selkeyttämiseksi ottaen huomioon sen merkitys elokuvataiteen koulutuksen tiloina ja varusteluna.

Opetusministeriö kutsui professori Turo Virtasen selvitysmieheksi kyseiseen hankkeeseen. Selvitysmiehen ehdotuksille asetettiin tavoitteeksi, että ne tukisivat yliopistojen yhteistyötä ja toisaalta kunkin taiteenalan omaleimaisuutta (taideteolliset alat, elokuva-, teatteri-, tanssi- ja kuvataide). Hankkeen tuloksia on tarkoitus hyödyntää soveltuvin osin myös laajemmin koko korkeakoululaitoksen kehittämisessä pyrittäessä toteuttamaan valtioneuvoston 7.4.2005 tekemän, julkisen tutkimusjärjestelmän kehittämistä koskevan periaatepäätöksen tavoitetta (kohdassa 10): ”Kehittämistoimet suunnataan opetusministeriön johdolla yksiköiden toiminnan vaikuttavuuden, laadun, sisällön ja tehokkuuden varmistamiseen ja edistämiseen suuntaamalla voimavaroja suuremmiksi kokonaisuuksiksi, vahvistamalla verkottumista sekä tehostamalla johtamista ja toiminnan arviointia.”

Selvitysmies esittää seuraavat toimenpide-esitykset.

- 1 Taideyliopistojen hallinnollinen asema:* (a) Kuvataideakatemia, Teatterikorkeakoulu ja Taideteollinen korkeakoulu yhdistetään uudeksi monialaiseksi taideyliopistoksi, jonka nimi olisi Helsingin taideyliopisto (Helsinki University of Arts). Näin on mahdollista luoda aiempaa isompi taideyliopisto, joka pystyy vastaamaan paremmin taidealan yliopistotasaisen koulutuksen ja tutkimuksen tuleviin haasteisiin. (b) Yhdistäminen toteutetaan ilman Taideteollisen korkeakoulun muotoilun osastoa ja mahdollisesti joitakin muita oppiaineita, joista kaikista muodostettaisiin muotoilun osasto Teknilliseen korkeakouluun Espoon Otaniemeen. Tämän vaihtoehdon mukaisessa ratkaisussa voidaan tarjota suomalaisen muotoilun koulutukselle ja tutkimukselle uusi kehitysvaihe ja toimintaympäristö.
- 2 Hallintopalvelut.* Taideyliopistojen hallintopalvelut esitetään tuotettavaksi osana pääkaupunkiseudun seitsemän yliopiston perustamaa yhteistä hallintopalvelukeskusta. Toimintamallin kehittymisen jälkeen Helsingin yliopisto liittyisi keskuksen asiakkaaksi. Tällöin keskus kattaisi koko pääkaupunkiseudun kaikki yliopistot.

- 3 *Kirjasto- ja tietopalvelut.* Kuvataideakatemia ja Teatterikorkeakoulun kirjastot yhdistetään Sörnäisten kampuksen kirjastoksi. Kampuskirjasto toimii kuitenkin Aralis-kirjastokeskuksen alaisuudessa.
- 4 *Tietohallinto, tiedotus- ja julkaisutoiminta.* Uudessa taideyliopistossa yhdistetään tietohallintotehtävien sekä tiedotus- ja julkaisutoiminnan resurssit ja luodaan toimintayksiköitä tukevat yhteiset palvelut. Tietohallinnon järjestämisessä toimitaan yhteistyössä pääkaupunkiseudun yliopistojen kanssa, jotta yliopistoille kehittyy niiden erityistarpeet huomioon ottava tietohallinnon toimintakonsepti osana valtionhallinnon pyrkimystä keskittää IT-palveluja. Tiedotustoiminnassa otetaan huomioon kunkin akatemian tarpeet niiden identiteettiä tukevan viestintäilmeen hallintaan.
- 5 *Taiteen tutkimuksen instituutti, taidealan jatkokoulutus, tutkimuspalvelut.* Uuden yliopiston erillislaitokseksi perustetaan taiteen tutkimuksen instituutti. Sen tehtävänä on edistää taiteisiin kohdistuvan taide- ja taiteilijälähtöisen tutkimuksen tekemistä ja kehittää taiteisiin kohdistuvan taiteellisen ja tieteellisen tutkimuksen vuoropuhelua, vastata yliopiston eri taiteenalojen jatkokoulutusyhteistyön kehittämisestä ja tarjota tutkimuspalveluja yliopiston toimintayksikköjen käyttöön. Uudessa taideyliopistossa voi suorittaa sekä taiteellisia että tieteellisiä jatkotutkintoja.
- 6 *Mediakeskus Lumeen asema ja tehtävät.* Luovutaan Lumeen erillisestä valtakunnallisesta tehtävästä media-alan tutkimus- ja kehittämistoiminnan keskuksena. Lumeen tehtävä nähdään kantaorganisaationa toimivan taideyliopiston koulutus- ja tutkimustoiminnan resurssina. Senaattikiinteistöjen esitetään ostavan Lumeen kiinteistön. Lumeesta muodostetaan uuden taideyliopiston ja muiden yhteisöjen yhteinen laitos. Muina yhteisinä olisivat ainakin Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia ja Uudenmaan ruotsinkielinen ammattikorkeakoulu Arcada, jotka molemmat käyttävät keskuksen tiloja. Opetusministeriö, Lume ja sen kantaorganisaationa toimiva uusi yliopisto laativat valtion budjettirahoitukseen nojaavan suunnitelman Lumen varustuksen päivittämiseksi. – Selvitetään mahdollisuudet perustaa uuden taideyliopiston ja taidealan instituutioiden kanssa yhteinen laaja-alainen hanke, joka tähtää koulutus- ja tutkimuskäyttöön tarkoitettujen kulttuurituotteiden digitaalisen arkistoinnin ja jakelun keskuksen perustamiseen mediakeskus Lumeen yhteyteen.
- 7 *Taidealan ammattikorkeakoulutus ja taideyliopistot.* Toimenpide-ehdotuksena esitetään, että taidealoilla ei pääsääntöisesti järjestetä ammattikorkeakoulun ylempään tutkintoon johtavaa koulutusta. Ko. koulutus voi tulla kysymykseen vain kansainvälisenä yhteistyönä toteutettavissa ohjelmissa, mikäli niitä ei voida toteuttaa taideyliopistojen kansainvälisinä maisteriohjelmina. Edelleen esitetään, että taidealojen koulutuksessa selvitetään oppiainekohtaisesti, miltä osin voidaan siirtyä noudattamaan seuraavaa pääsääntöä ammattikorkeakoulutuksen ja yliopistokoulutuksen opintopolkujen suunnittelussa: ammattikorkeakoulututkinto, maisterin tutkinto taideyliopistossa, tohtorin tutkinto taideyliopistossa. Alustavan selvityksen perusteella tällaisia oppiaineita olisivat ainakin muotoilu, graafinen suunnittelu, valokuvaus, kuvataide ja elokuva. Taideyliopistojen koulutustehtävä painottuisi kaikissa tarkoitukseen soveltuviissa oppiaineissa maisterikoulutukseen ja tohtorikoulutukseen.

Sisältö

	<u>Tiivistelmä</u>	6
1	<u>Johdanto</u>	9
2	<u>Yliopistoyksikköjen rakennetekijät – taideyliopistojen näkökulma</u>	12
3	<u>Taideyliopistojen yhteisiä toiminta-alueita ja yhteistyön muotoja</u>	20
	3.1 Hallinto- ja tukipalvelut	20
	3.2 Ydintoiminnot	23
4	<u>Taideyliopistojen hallinnollisen aseman uudistaminen</u>	29
	4.1 Monialaisia taideyliopistoja Euroopassa	30
	4.2 Uusi monialainen taideyliopisto: Helsingin taideyliopisto	33
	4.3 Muotoilu Teknillisen korkeakoulun osastoksi	39
5	<u>Mediakeskus Lume</u>	45
6	<u>Ammattikorkeakoulut ja taideyliopistot</u>	51
7	<u>Toimenpide-ehdotukset</u>	57
	<u>Lähdeaineistoa</u>	62
	<u>Liitteet</u>	64
	Liite 1. Opetusministeriön hankepääätös	64
	Liite 2. Haastattelut	65

1 Johdanto

Opetusministeriö teki 29.8.2005 päätöksen (53/040/2005) hankkeesta, jonka

”... keskeisenä tavoitteena on luoda kolmesta taideyliopistosta, Kuvataide-akatemiasta, Taideteollisesta korkeakoulusta ja Teatterikorkeakoulusta, muodostuva korkeakoulukeskittymä pääkaupunkiseudulle toiminnallista ja hallinnollista yhteistyötä sekä organisaatorakenteita kehittämällä. Erikseen tarkastellaan Taideteollisen korkeakoulun Lume-keskuksen organisointia valtakunnallisen aseman selkeyttämiseksi ottaen huomioon sen merkitys elokuvataiteen koulutuksen tiloina ja varusteluna.”

Opetusministeriö kutsui professori Turo Virtasen selvitysmieheksi kyseiseen hankkeeseen. Selvitysmiehen ehdotusten tulisi tukea yliopistojen yhteistyötä ja toisaalta kunkin taiteenalan omaleimaisuutta (taideteolliset alat, elokuva-, teatteri-, tanssi- ja kuvataide). Hankkeen tuloksia on opetusministeriön mukaan tarkoitus hyödyntää soveltuvien osin myös laajemmin koko korkeakoululaitoksen kehittämisessä. Hanke on luonteeltaan pilotti: se voidaan nähdä yhtenä konkreettisenä pyrkimyksenä toteuttaa valtioneuvoston 7.4.2005 tekemän periaatepäätöksen tavoitetta (kohdassa 10): ”Kehittämistoimet suunnataan opetusministeriön johdolla yksiköiden toiminnan vaikuttavuuden, laadun, sisällön ja tehokkuuden varmistamiseen ja edistämiseen suuntaamalla voimavaroja suuremmiksi kokonaisuuksiksi, vahvistamalla verkottumista sekä tehostamalla johtamista ja toiminnan arviointia.”

Hanke jakautuu seuraaviin osa-alueisiin, joita koskevia toimenpide-esityksiä opetusministeriön mukaan hyödynnetään yliopistolaitoksen rakenteellisessa kehittämisessä ja opetusministeriön päätöksenteossa:

- Hankkeeseen kuuluvien yliopistojen hallinnollisen rakenteen muodostaminen mahdollisimman yhtenäiseksi.
- Hankkeeseen kuuluvien yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen soveltuvien oppiaineiden yhteistoiminnan kehittämisen muodot.
- Lume-keskuksen organisatorisen aseman kehittäminen vastaamaan valtakunnallisen keskuksen toimintaa ja uusien yhteistyörakenteiden vaatimuksia.

- Erillislaitosten ja tutkimusinstituuttien yhteistyömahdollisuudet tai organisaatiomuodot.
- Tukitoimintojen järjestämisen yleisrakenne ottaen huomioon jo tehdyt esitykset ja muut menossa olevat hankkeet sekä valtiovarainministeriön suunnitelmat, mm. tuottavuuden kehittämistä ja palvelukeskustoiminnoista.
- Tarkastelu yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen yhteistyön rakenteellisista malleista ottaen huomioon myös kansainväliset kehittämissuunnitukset.

Opetusministeriön hankepäättös esitetään kokonaisuudessaan raportin liitteenä 1.

Selvitysmies hankki tausta-aineiston työhönsä haastatteleamalla yhteensä 34 henkilöä (luettelo haastatelluista henkilöistä liitteenä 2) sekä keräämällä dokumenttiaineistoa osin ministeriön ja selvityksen kohteena olleiden korkeakoulujen avustuksella. Aineistoon ovat kuuluneet myös taideyliopistojen asioita aikaisemmin tarkastelleiden selvityshenkilöiden raportit. Viimeisimmän on laatinut Riitta Väisänen-Lahti vuoden 2004 lopulla.

Taulukossa 1 on kuvattu kohteena olevia taideyliopistoja sekä tuotosten että resurssien osalta, jotta lukijalle muodostuisi yleiskuva kolmen yliopiston toiminnasta eräiden keskeisten lukumäärätietojen perusteella.

Selvitysmies esitti opetusministeriölle väliraportin 30.4.2006. Ministeriö päätti väliraportin jakelun kattavan vain ministeriön henkilöstön tarpeellisilta osin. Selvitysmies julkisti selvitystyön pääasialliset esitykset Lappeenrannan teknillisessä yliopistossa 22.8.2006 järjestetyssä korkeakoulujen rakenteellisen kehittämisen yhteistyöseminaarissa. Esitysten pääkohdat julkistamalla haluttiin tukea kohdekorkeakouluja niiden valmistellessa opetusministeriölle korkeakoulujen rakenteellista kehittämistä koskevia esityksiään.

Loppuraportti jakaantuu seitsemään lukuun. Johdannon jälkeen tarkastellaan yliopistoyksikköjen rakennetekijöitä, jotka muodostavat selvityksen pääasiallisen viitekehyksen. Tämän jälkeen käsitellään taideyliopistojen yhteisiä toiminta-alueita ja yhteistyön muotoja. Seuraavaksi esitetään taideyliopistojen hallinnollista asemaa koskevat uudistusesitykset, siten mediakeskus Lumeen asemaa ja tehtäviä koskevat esitykset ja lopuksi – ennen toimenpide-ehdotuksia – tarkastellaan taideyliopistojen ja taidealan ammattikorkeakoulutuksen keskinäissuhteita. Raportti ei noudata toimeksiannon jäsenystapaa kohta kohdalta, mutta kaikkia toimeksiannon kohdealueita käsitellään.

Taulukko 1. Perustietoa taideyliopistoista (vuosi 2005, KuvA osin 2006)

	KuvA	TaiK	TeaK	Yhteensä
opettajat				
professorit	8	40	11	59
lehtorit	8	44	24	76
assistentit	1	10	4	15
päätoim.tuntiop.	2	10		12
laskenn.tuntiop.	15	49	18	82
<i>% opettajista</i>	44	32	32	34
yhteensä	34	153	57	244
tutkijat ja tutkijakoululaiset	0	54	1	55
hallintohenkilöstö*	21	79	34	134
<i>% opettajista ja tutkijoista</i>	62	52	60	55
muu henkilökunta	14	187	55	256
<i>hall.&muu h. % opett.&tutk.:ista</i>	103	129	153	130
yhteensä	35	320	90	445
henkilöstö yhteensä	69	527	148	744
kandidaattiopiskelijat	167	548	114	829
maisteriopiskelijat	108	1096	254	1458
tohtoriopiskelijat	17	172	39	228
yhteensä	292	1816	407	2515
kandidaatin tutkinnot	16	77	12	105
maisterin tutkinnot	24	158	82	264
tohtorin tutkinnot	2	10	2	14
yhteensä	42	245	96	383
opintoviikot, lukuvuosi tai kalenterivuosi	5205	31319	8400	44924
<i>per opettaja</i>	168	205	147	186
julkaisut (KOTA)				
kotimaiset	10	27	5	42
ulkomaiset	0	41	4	45
yhteensä	10	68	9	87
<i>per opettaja ja tutkija</i>	0,29	0,33	0,16	0,29
budjettirahoitus ilman rakent. invest. KOTA	3758000	27053000	10673000	41484000
ulkopuol.rah. KOTA	169000	6339000	648000	7156000
<i>% budjettirahoituksesta</i>	4,5	23,4	6,1	17,3

Henkilökuntatiedot osin htv.

* Hallintohenkilökuntaan luetaan yliopiston rehtori, henkilöstö-, talous-, opintoasioiden ja it-palveluiden työntekijät, myös laitos/osastotasolla (ei kirjastohenkilökuntaa, täydennyskoulutusta, kiinteistöalan eikä opetuksen tukihenkilökuntaa, kuten tuottajapalveluita, harjoitusmestareita, yms.)

2 Yliopistoyksikköjen rakennetekijät – taideyliopistojen näkökulma

Yliopistojen rakenteellinen kehittäminen nojaa aina joihinkin olettamuksiin yliopisto-organisaation hyvästä toiminnasta ja siihen parhaat edellytykset antavasta organisaatio-rakenteesta. Toiminnan tehokkuus ja laatu sekä yhteiskunnallinen vaikuttavuus kytkeytyy organisaation tavoitteiden muodostamiseen ja hyväksymiseen, resurssien hankintaan ja kohdentamiseen tavoitteiden saavuttamiseksi sekä organisaation omistajien ja toimintaympäristön sidosryhmien vaikutukseen organisaation päätöksenteossa. Organisaatorakenne antaa kuitenkin paremmat tai huonommat edellytykset onnistumiselle näissä tehtävissä. Organisaatorakenne voi vaikeuttaa tai helpottaa päätöksentekoa tavoitteista ja resursseista sekä toiminnan tehokkuuden ja laadun kriteereistä eri tavoin. Organisaation toiminta voi myös olla eriasteisesti organisaation jäsenten, omistajien ja toimintaympäristön toimijoiden hyväksymää, mikä vaikuttaa toiminnan tehokkuuteen, laatuun ja yhteiskunnalliseen vaikuttavuuteen niin ylemmän tason päätöksenteossa kuin suoritteiden aikaansaamisessa.

Vaikka organisaatioille voidaan löytää lukuisia rakennetekijöitä organisaatioteoriasta (ks. esim. Mintzberg 1979), sovelletaan tässä suomalaisen yliopistomaailmaan sovellettua ja yliopistojen tulohjauksympäristön huomioon ottavaa näkökulmaa yliopisto-organisaatioihin. Helsingin yliopiston hallintorakenteen kehittämistyössä (2001–2002) käytettiin tässäkin selvitystyössä hyödynnettävää Turo Virtasen muotoilemaa mallia, jossa yliopistolliselle tulosyksikölle asetettiin kahdeksan ominaisuutta (ks. tarkemmin keskustakampustyöryhmän mietintö 2001: <http://www.helsinki.fi/keskustakampus/raportti>). Nämä ominaisuudet ovat sillä tavoin yleisiä, että niitä voidaan tarkastella sekä koko yliopisto-organisaation ominaisuuksina että yliopisto-organisaation sisäisen toimintayksikön ominaisuuksina. Molempia voidaan tarkastella yliopistollisena tulosyksikkönä, mutta ominaisuuksien täsmällisempi sisältö vaihtelee osin sen mukaan, onko kyse koko yliopistosta vai sen osana toimivasta yksiköstä.

Seuraavassa tarkastellaan yliopistollisen tulosyksikön ominaisuuksia sovellettuna taideyliopistoympäristöön.

1 Taiteellinen asiantuntemus ja osaaminen

Taideyliopistollisen yksikön toiminnan tulee pohjautua taiteelliseen asiantuntevuuteen sekä taitoperusteiseen taiteelliseen osaamiseen. Tämä tarkoittaa, että tulosityksikön opetus- ja tutkimustoiminnan ja sen välittömän johtamisen tulee perustua korkeatasoiseen ja riittävän laaja-alaiseen taiteelliseen asiantuntemukseen ja osaamiseen tulosityksikköön kuuluvilla taiteenaloilla. Asiantuntemuksen tulee kattaa taiteenaloihin liittyvä tieteellinen asiantuntevuus ja tutkimusosaaminen siinä määrin kuin taiteellinen koulutus ja tutkimus niihin nojaavat. Ilman taiteellista asiantuntemusta ja osaamista ei ole mahdollista toteuttaa taideyliopiston tarkoitusta koulutuksen, tutkimuksen ja yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen alueella.

Asiantuntevuus ja osaaminen ovat ennen muuta opettaja- ja tutkijakunnan osaamista, mutta myös opiskelijoiden riittäviä taiteellisia perusvalmiuksia sekä taiteellisen toiminnan edellyttämän tukihenkilöstön osaamista (esim. studiotekniikka). Opiskelijoiden osaaminen kytkeytyy taideaineiden asemaan oppivelvollisuuskoulutuksessa sekä sen jälkeisessä koulutuksessa. Mikäli korkeatasoista osaamista ei ole tarjolla riittävästi, yliopistotasoisesta koulutuksesta ja tutkimuksesta organisoiminen ei ole perusteltua. Tällöin voidaan ajatella alempiasteisen koulutuksen järjestämistä, mikäli asiantuntemusta ja osaamista on siihen nähden riittävästi. Osaamisvajaita voidaan täydentää myös hankkimalla ulkomaisia opettajia ja opiskelijoita. Siinä määrin kuin taideyliopistojen tarvitseman osaamisen nähdään liittyvän kansallisen kulttuurin edistämiseen, muihin kulttuuriperinteisiin sidotun taiteelliseen osaamisen tuominen kytkeytyy vieraiden kulttuurien kohtaamisen tuomiin haasteisiin oman kulttuurin rikastamisessa ja kansainvälistämisessä.

Taideyliopistojen kokemuksen valossa taiteellista osaamista on ja on ollut riittävästi, joten yliopistotason taiteilijakoulutukselle on hyvät perusteet. Tästä huolimatta on tunnistettava, että suomalaiset taiteilijaresurssit ovat varsin rajalliset, kun tähtäimessä on korkeatasoisen taiteilijan rekrytointitilanne, jossa tulisi olla huomioon myös tieteellisen koulutuksen ja pätevyyteen liittyvät tekijät. Ilman tieteellistä sivistystä ja tutkimuskokemusta taideyliopistot eivät selviä tutkimustehtävästään, vaikka tutkimus onkin luonteeltaan toisenlaista kuin tiedeyliopistoissa. Kun myös taidealan ammattikorkeakouluyksiköillä on tutkimusvelvoite, onkin haasteellista vetää rajaa yliopistotason taiteellisen tutkimuksen ja ammattikorkeakoulutason tutkimus- ja kehitystyön välille, kun kummassakaan tutkimustyö ei nojaa pääsääntöisesti tieteellisten menetelmien käyttöön ainakaan samassa mielessä kuin tiedeyliopistoissa. Tässä selvityksessä ei voida lähemmin tarkastella sitä, missä määrin osaamisresurssit perustuvat taidealan yliopistokoulutuksen ja ammattikorkeakoulutuksen eriyttämistä nykyisestä poikkeavalla tavalla.

2 Taiteellinen yhteensopivuus

Tulosityksikön tulee muodostua siinä määrin yhteensopivista taiteenaloista, että yksikön missio ja sitä toteuttava strategia ei muodostu keskenään liian ristiriitaisista osista. Tulosityksikköön kuuluvien taiteenalojen tulisi olla taiteellisen toiminnan menetelmien, hedelmällisen yhteistyön ja koulutusvastuun kannalta riittävän lähellä toisiaan, jotta yksikölle voisi muodostua oma identiteetti ja jotta yhteisvastuu tuloksista olisi luonteva. Yliopiston yksikkörakenteen tulisi omalta osaltaan luoda edellytyksiä yliopiston strategiselle johdettavuudelle. Esimerkiksi tanssin ja valokuvauksen yhdistäminen samaan laitokseen johtaisi todennäköisesti ongelmiin laitoksen toiminnassa, puhumattakaan siitä, että laitoksen opettajan tehtäviin pätevimpänä pidettäisiin henkilöitä, jotka ovat sekä taiteellisesti lahjakkaita tanssijoita että taiteellisesti lahjakkaita valokuvaajia. Eri taiteenaloilla on usein pitkiäkin perinteitä ja

vahvoja identiteettejä. Lisäksi osaamisprofileissa on vähintäänkin painotuseroja (vrt. motorinen lahjakkuus vs. visuaalinen lahjakkuus). Taustalla on lisäksi eri taiteenalojen organisoituminen elinkeinoelämässä ja järjestökentässä erilaisiin ammattiryhmiin ja ammattikulttuureihin. Vaikka monet taiteenaloihin kytkeytyvät ammatit ovatkin murroksessa ja uudet ammattikuvat edellyttävät myös moniosaajia ja taiteellisesti monipuolisia kouluttautumismahdollisuuksia, mikä hyvänsä taiteenalojen yhdistäminen yhteen yksikköön ei ole yhtä hyvä kuin jokin toinen. Toisenlainen yhteensopivuuskysymys on, voivatko avantgardistiset ja klassiset koulukunnat toimia saman yksikön sisällä.

Peruskysymys on kaiken kaikkiaan se, millaisia keskinäisriippuvuuksia otetaan huomioon, kun taiteenaloja ryhmitellään erilaisiin yksikköihin. Perinteisesti lähtökohtana on taiteellisen työn samankaltaisuus eli funktionaalinen samankaltaisuus. Tämä rinnalle ovat kuitenkin astuneet riippuvuusuhteet taiteenalojen markkinoihin eli taideyliopiston toimintaympäristössä esiintyvien asiakkaiden kysynnän samankaltaisuus. Esimerkiksi tuotekehitysorientoituneilla taiteenaloilla juuri ko. orientaatio luo yhteisyyden, joka on joskus perusteltua ottaa huomioon taiteenalojen ryhmittelyssä jo koulutusorganisaation sisällä.

Yksi mahdollisuus olisi yhdistää taiteenaloja samoihin yksiköihin tieteidenalojen kanssa, etenkin jos taidealan yliopistoyksiköt ovat kovin pieniä. Lapin yliopistossa toimii perinteisten tieteidenaloihin nojaavien tiedekuntien ohella taiteiden tiedekunta, jossa on viisi koulutusohjelmaa: audiovisuaalinen mediakulttuuri, graafinen suunnittelu, kuvataidekasvatus, tekstiili- ja vaatetusala ja teollinen muotoilu. Taiteenalojen ja tieteidenalojen yhteensopivuusratkaisuista kertoo jo se, että em. ohjelmia ei ole sotkettu oikeustieteen opintojen kanssa vaan kummatkin ovat omassa tiedekunnassaan. Tiedekunta-asema antaa taiteenaloille itsenäisyyttä, mutta potentiaalinen ristiriitatilanne syntyy tieteidenalojen ja taiteenalojen ottamisessa huomioon osana yliopiston strategiaa, osana opiskelijavalintaa ja osaamispätevyyden arviointitapaa (arvostelun yksiselitteisyys vs. moniselitteisyys) ja osana henkilöstöpoliittisia ratkaisuja, jotka liittyvät osaamisen yhteismitallisuuteen (esim. väittelyn tarpeellisuus), opinnäytteiden taiteellisuuden ja tieteellisuuden arvostamiseen ja yksikön asiantuntijaosaamiseen perustuvaan tuloksellisuuteen (taideproduktiot ja näyttelyt vs. julkaisut tieteellisissä aikakauslehdissä) sekä osaamisen ja tuloksellisuuden ottamiseen huomioon palkkausperusteissa. Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnan painottuminen taideteolliseen alaan vähentää potentiaalisia ristiriitatilanteita, koska taideteollisen alan koulutus ei ole ennen muuta taiteilijakoulutusta. Lapin yliopisto on kuitenkin kotimainen esimerkki tieteidenalojen ja taiteenalojen yhteensopivuusratkaisusta, jossa erilaisuus on otettu huomioon perustamalla samaan yliopistoon sekä tiedekuntia että ”taidekunta”.

Taidealan yliopisto-organisaatioille on Suomessa muodostunut jo pitkäikäinen institutionaalinen historia. Kuvataideakatemian edeltäjänä toiminut Suomen Taideyhdistyksen piirustuskoulu perustettiin 1848, Taideteollinen korkeakoulu 1871 ja Teatterikorkeakoulun edeltäjä (Nya Teaternin yhteydessä) 1866–68 (Sibelius-Akatemian edeltäjä Helsingin musiikkiopisto 1882). Kansainvälisen mittapuun mukaan yksiköt eivät ole vertaisiinsa nähden välttämättä pieniä ja kaikki ovat myös menestyneet omilla aloillaan erittäin hyvin. Kun taiteilijakoulutuksen tavoitteet ja kulttuuri ovat erilaiset kuin tieteellisen koulutuksen tavoitteet ja kulttuuri ja kun eri taiteenalojen koulutus ja työelämä ovat keskimäärin lähempänä toisiaan kuin suhteessa eri tieteidenalojen koulutukseen ja työelämään, voi peruslähtökohtana pitää taideyliopistokentän organisatorisen itsenäisyyden säilyttämistä. On kuitenkin perusteita tarkastella mahdollisuuksia lähentää eri taideyliopistoja organisatorisesti toisiinsa. Tälle kehityssuunnalle löytyy lukuisia esimerkkejä eri Euroopan maista. Näyttää siltä, että pienet taideyliopistot eivät välttämättä enää selviä itsenäisinä organisaatioina tulohajauksen tuomassa kiristyneessä kilpailutilanteessa korkeakoulusektorin ja ylipäänsä julkisen sektorin

sisällä. Valtiollinenkaan rahoitus ei välttämättä enää takaa mitään. Kun julkinen sektori on purkanut yksikköjen toiminnan keskitettyä säätelyä, on yliopisto-organisaatioiden toiminnan rahoittamiselle, hallinnon järjestämiselle ja johtamiselle asettunut entistä suurempia osaamisvelvoitteita, jotka pakottavat harkitsemaan myös perinteisten organisaatorakenteiden muuttamista. Tällöin tulisi harkita mahdollisuuksia ryhmitellä eri taiteenaloja organisaatioyksiköihin uudella tavalla.

3 Itsenäinen koulutusvastuu

Tulosityksikön on voitava vaikuttaa opintoasioihin taiteelliseen asiantuntemukseen ja osaamiseen nojaavan koulutusvastuunsa mukaisesti edistämällä tutkintojen kokonaislaatua yhteistyössä muiden koulutusta antavien yksiköiden kanssa. Tutkintojen myöntämistä ja tulosityksikkörakenteen tulisi riittävässä määrin vastata toisiaan, mikäli tutkintojen ja laadulla määrällä on merkitystä rahoituksen kannalta. Koulutuksen tehokas laadunhallinta edellyttää, että yksikkö vastaa tutkinnon kokonaisuudesta ja voi vaikuttaa omilla päätöksillään opiskelijavalintoihin (opiskelijoiden määrään ja laatuun), tutkintovaatimuksiin ja suoritettujen tutkintojen sisältöihin myös mahdollisten sivuaineiden osalta. Hieman kärkeä: laadukas koulutus ei voi toteutua, jos opiskelija kerää haluamallaan tavalla tarvittavan määrän opintopisteitä eri yksikköjen tai yksittäisten opettajien ”verkostoperusteisesti” tuottamista, vuosittain sisällöllisesti muuttuvista kursseista, joiden sisäänpääsykynnys on matala ja joiden sisällöstä vastaa vain jäsenkunnaltaan jatkuvasti vaihtuva verkoston ”ohjausryhmä”.

Tutkinnon kokonaisuuteen liittyy taidealan tutkintojen tapauksessa myös tutkinnon sisällön kytkeytyminen opiskeltaviin aineisiin. Jos tutkinto muodostuu vain oman taiteenalan opinnoista, on koulutusvastuun organisointi erilainen verrattuna tilanteeseen, jossa tutkinto muodostuu useamman taiteenalan opinnoista. Jos esimerkiksi (ja vain esimerkiksi) lavastajan tutkintoon ei mahdu oikeastaan muuta kuin lavastustaiteen opintoja, on koulutusvastuu käytännössä lavastustaiteen opetusta antavalla yksiköllä. Jos ko. tutkintoon taas mahtuu – tai on jopa työllistymisen ja osaamisen kannalta perusteltua mahtua – myös muita opintoja, on koulutusvastuun järjestämisen kannalta ratkaisevaa, tulevatko nämä opinnot (nykyisten rakenteiden näkökulmasta) samasta tiedekunnasta, saman yliopiston toisesta tiedekunnasta vai kokonaan toisesta yliopistosta. Mikäli usean oppiaineen opinnot voivat perustellusti yhdistyä samaan tutkintoon, tulee oppiaineiden organisatorisen aseman tukea sitä. Organisatorisen aseman myötä tulee kurssikokojen suunnittelu, yhteinen laadunhallinta ja laatua kehittävä rahoitus. Erillisiä ja määräaikaaisia sopimusmenettelyjä eri kouluttajatahojen kanssa on perusteltua käyttää tukemaan yksittäisiä opintopolkuratkaisuja (vrt. JOO-menettely), ei perustavoitteiksi asetettuja aineyhdistelmiä.

4 Itsenäinen henkilöstövalinta

Tulosityksikön on voitava tehdä riittävän itsenäisesti henkilöstövalintaansa koskevat päätökset. Tulosityksikön on kyettävä vaikuttamaan henkilöstövalintaansa, koska henkilöstö on tärkein voimavara yliopiston tuloksenteossa. Virantäyttöön liittyvissä asioissa tarvitaan kuitenkin taiteenalohtaisen asiantuntemuksen lisäksi puolueettomuutta ja riittävää hallinnollista asiantuntemusta, jotta henkilöstövalinta palvelisi tulosityksikön tavoitteiden saavuttamista sekä opetuksen ja tutkimuksen kehittämistä pitkällä tähtäyksellä. Valintatilanteessa tulosityksikön tulisi voida painottaa riittävästi hakijoiden ansioita yksikön toiminnan strategisen kehittämisen ja profiloinnin näkökulmasta. Tulosityksiköllä tulisi olla myös riittävät mahdollisuudet

henkilöstönsä kannustamiseen palkkauksen ja urakehityksen säätelyllä. Jääviysohjelmien ja asiantuntemuspuutteiden välttämiseksi laadukas henkilöstövalinta ja urakehitysmahdollisuudet edellyttävät yksiköltä riittävää kokoa.

Taideyliopistot ovat itsenäisen henkilöstövalinnan kannalta hyvin haasteellinen ympäristö, koska yksiköt ovat pieniä ja asiantuntevien ja taiteellisesti korkeatasoisten toimijoiden määrä on huomattavasti suppeampi kuin tiedeyliopistoissa, joissa niissäkin kärsitään Suomen oloissa samoista ongelmista. Vaikka tärkeimmissä akateemisissa virantäytöissä nojataan ulkoisiin asiantuntijalausuntoihin, virkojen alojen täsmentäminen, hakujen ajoittaminen ja asiantuntijoiden valintaa jää aina yliopistoille itselleen. Näiden prosessien tulisi olla organisaation tavoitteiden kannalta aina uskottavia. Etenkin Taideteollisessa korkeakoulussa on elokuva- ja lavastustaiteen osastossa ollut lukuisia epäselvyyksiä opettajien rekrytoinnissa. Yleisestikin taideyliopistojen opettajavalinnoissa aiheutuu jännitteitä tehtävien määräaikaisuuden johdosta. Tämä ylläpitää mahdollisuuksia nostaa koulutuksen laatua, koska merkittäviä taiteilijoita saadaan opetustehtäviin joksikin aikaa. Vaihtuvuus tukee myös erilaisten taiteellisten näkemysten esilletuloa koulutuksessa. Vaikka taideyliopistoissa voitaisiinkin edetä vahvemmin pysyviin opettajanimityksiin, on määräaikaisten opettajien runsaus realiteetti, kun otetaan huomioon ko. opetuksen luonne ja osaamisresurssit. Tämä luo henkilöstövalinnan prosesseille lisävaatimuksia, jotka liittyvät sekä työ- ja virkamiesjuridiikkaan että organisaation päätehtävissä onnistumista tukevaan henkilöstöpoliittiseen osaamiseen.

5 Strateginen johdettavuus

Tuloyksikön toiminnan kehittäminen ja uudelleensuuntaaminen edellyttää kykyä päätyä ja sitoutua yhteiseen missioon ja johdonmukaisiin linjauksiin, joita noudatetaan useita peräkkäisiä toimintakausia. Strateginen johdettavuus ja sen edellyttämä rakenteellinen uudistuminen edellyttää mahdollisuuksia käyttää osa varoista yhteisiin tarkoituksiin jakamatta sitä suoraan alayksiköille ja oppiaineille. Tämä vaatii käytännössä riittävän isoa yksikkökokoja, jotta resurssikehyksissä olisi toiminnan kehittämisen edellyttämää liikkumavaraa. Strateginen johdettavuus edellyttää riittävää yhteensopivuutta edustettuna olevien taiteenalojen kesken, jotta yhteisiin linjauksiin voidaan sitoutua pitkällä tähtäyksellä.

Taideyliopistoissa yksi keskeinen vedenjakaja on, miten yliopiston strategiassa suhtaudutaan taiteellisen toiminnan tulosten jalostamiseen innovaatioiksi ja tuotteistamiseen kaupallisilla markkinoilla vetovoimaisiksi hyödykkeiksi, joiden syntymistä tuetaan yliopiston omassa yrityshautomossa. Tämä puoli on ehkä kaikkein selvimminkin esillä taideteollisen näkökulman omaksuneessa muotoilussa, mutta muilla taiteenaloilla näkökulman vahvuus vaihtelee paljon, ja monilla aloilla näkökulmaa pidetään täysin irrelevanttina. Kaupallisiin innovaatioihin pyrkiminen edellyttää sitä vastaavaa missiota kulloiseltakin yliopisto-organisaatiolta. Missioon sitoutuminen kytkeytyy jälleen kysymykseen eri taiteenalojen erilaisesta identiteetistä suhteessa innovaatioajatteluun. Taiteenalojen ryhmittelyssä eri yksiköihin tulisi ottaa huomioon perusmissioltaan ja kulttuuriltaan erityyppiset taiteenalat. Vaikka yhteistyön synergia on hyödyksi missioltaan erilaistenkin taiteenalojen kesken, on eri asia luoda yhteistyötä vapaaehtoisten yhteisprojektien kautta kuin yliopisto-organisaation hierarkiaan tukeutuen.

Yksikön strateginen johdettavuus edellyttää myös sitä, että johtotehtävissä olevilla on riittävät mahdollisuudet ja valtuudet johtotehtävän hoitamiseen. Strategian tehokas toteuttaminen korostaa siten johtajan tehtävissä toimivien yksilöiden toimintaa monijäsenisten hallintoelinten toiminnan sijasta. Lisäksi johtamisjärjestelmän tulee tukea strategian johdonmukaista toteuttamista niin, että alemman tason strategia ja sen johtaminen on alis-

teista ylemmän tason strategialle ja sen johtamiselle. Tähän ei nykymuotoinen yliopistojen hallintojärjestelmä anna riittävästi edellytyksiä. Joka tapauksessa asiantuntijaorganisaation strategia ei käytännössä toteudu, jos sitä ei henkilöstö omallaan toiminnallaan tue. Strategian legitimitetti on harvoin sataprosenttinen, mutta rakenneratkaisuilla on syytä tukea yhteisymmärryksen mahdollisuutta, jotta ”kaikki aika ei mene yhteismitattomien elementtien yhteensovittamisyrityksiin”.

6 Hallinnollinen asiantuntemus

Tulosityksikön on kyettävä vastaamaan itsenäistä päätösvaltaa tukevasta asiantuntevasta valmistelusta ja tarpeellisista tukitoiminnoista, jotka on kustannettava joko omilla hallintovirkamiehillä tai ostamalla asiantuntevia hallintopalveluja. Tulosityksiköillä tulisi olla riittävät mahdollisuudet vaikuttaa sisäisten palvelujen kehittämistä koskeviin ratkaisuihin. Niiden tulisi voida myös vaikuttaa hallintoa ja johtamista tukevien tietojärjestelmien kehittämiseen omia tarpeita vastaavasti. Rahoitusrakenteen muutokset ovat lisänneet tulosityksiköiden tarvetta kyetä hallinnoimaan yhä monimuotoisempia ulkoisen rahoituksen muotoja. Myös johtamisosaamiseen kohdistuu kasvavia paineita.

Taideyliopistojen pienuus on nostanut monesti esiin toisaalta hallinnollisen työn kuormittavuuden ja toisaalta osaamisvajeen. Yliopistoille on desentralisoitu monia aiemmin valtiolla keskitetyksi hoidettuja tehtäviä, ja kehitys on viime vuosina tuonut mukanaan yritykset kehittää ja valvoa yliopistoja erilaisten tulosopimus-, arviointi- ja laatuajärjestelmien kautta. Uusi palkkausjärjestelmä on lisännyt osaamistarpeita. Todennäköisesti myös muissa palvelussuhdeasioissa tulee yliopistoille lisää työnantajatehtäviä. Samalla yliopistot ovat joutuneet ottamaan entistä enemmän vastuuta rahoitusperustansa riittävydestä, kun valtion suora toimintamenorahoitus kattaa vain osan yliopistoilta edellytetyistä toiminnasta. Myös tietojärjestelmien tehokas hyödyntäminen edellyttää riittävä asiantuntemusta siitäkin huolimatta, että järjestelmiä kehitetään ja ylläpidetään useiden organisaatioiden yhteistyönä. Yliopiston taloudellisen autonomian vahvistamista merkitsevien suunnitelmien toteutuminen tulee edellyttämään entistä enemmän taloushallinnon osaamista, kun riskitaso kasvaa.

Vaikka osa hallinnollisen työn kuormittavuudesta voidaan rationalisoida keskittämällä rutiinihallintopalvelujen tuotantoa entistä harvempiin yksikköihin ja tukeutumalla yhteiskäyttöisiin tietojärjestelmiin, yliopistojen päätöksenteon edellyttämä valmistelutyö on yhä vaativampaa. Pienen yliopiston hallintoyksikköjen harvalukuinen asiantuntijajoukko ei pysty vastaamaan kaikkiin esiin nouseviin haasteisiin edes kasvattamalla jo nykyisinkin usein kohtuutonta työpanostaan. – Taulukosta 1 voidaan myös nähdä, että hallintohenkilöstön prosentuaalinen osuus opettaja- ja tutkijahenkilökunnan määrästä pienenee hieman taideyliopiston koon kasvaessa: KuvA 62 %, TeaK 60 %, TaiK 52 %. Vaikka monet kontekstuaaliset tekijät vaikuttavat hallintohenkilökunnan määrään, heijastavat luvut epätarkkoinakin organisaatiotutkimuksessa usein esille tullut trendiä administratiivisen komponentin suhteesta organisaation kokoon. Suuremmissa organisaatioissa hallintotehtävien järjestämisessä saadaan joiltakin osin tehokkuusetuja.

Pienet yliopistot ovat reagoineet tilanteeseen kehittämällä yhteistyömuotoja (esim. laatuajärjestelmätyössä). Vaikka siinä on monia hyötyjä, yhteistyö voi merkitä myös uutta asiantuntemusta edellyttävän tehtävän tosiasiallista ulkoistamista tilapäiselle projektipäällikölle, joka ei ole käytettävissä vakinaisemmalla pohjalla. Tällöin organisaatio ei opi uutta järjestelmää riittävän hyvin, eikä myöskään ylläpito välttämättä onnistu pitemmällä tähtäyksellä. Tämä edellyttäisi pysyvän henkilökunnan kiinteää osallistumista uudistustyöhön. Käytännössä uudistustyön tehokas ja laadukas järjestäminen tarkoittaisi suurempaa hallintotyön

asiantuntijakoukkoa, mutta se kykenee sisäisen työnjakonsa kautta vastaamaan jo suuremman yliopiston hallintotehtävistä. – Toisaalta yliopistojen opettajat ja tutkijat ovat perinteisesti toimineet vailla riittävää apuhenkilökuntaa, joka on johtanut akateemisen henkilöstön laajamittaiseen piilohallintotyöhön. Avustavan henkilökunnan palvelujen järjestäminen on helpompaa suuremmissa toimintayksiköissä, joiden taloudellinen kantokyky mahdollistaa joustavat henkilöstöratkaisut myös ”kahden projektin välissä”. Kun ainakin Taideteollisen korkeakoulun taloushallinnossa on ollut tavallista enemmän taloudellisia epäselvyyksiä, joita on selvitetty opetusministeriön ja oikeusviranomaisten kanssa sekä erilaisten selvityshenkilöiden tuella, myös osaamisvajeiden välttäminen puoltaisi isompaa yksikkökokoja. Se mahdollistaisi monipuolisemman osaamisperustan hankkimisen.

7 Ulkoinen ohjattavuus

Yliopiston tulosityksikönkin on oltava ulkoisesti ohjattavissa osana koko yliopisto-organisaatiota. Vastaavasti koko yliopiston on oltava ulkoisesti ohjattavissa siinä määrin kuin yliopiston toiminnan onnistumiselle välttämätön autonomia antaa tilaa. Vaikka yliopistolliselle tulosityksikölle kuuluu vahva itsenäisyys opetuksen, taiteenharjoituksen ja tutkimuksen sisältökysymyksissä, yksikön kanssa pitää voida käydä tavoitteisiin ja resursseihin liittyviä neuvotteluja (tulosneuvotteluja) ennen sitä koskevia ylemmän tason päätöksiä, jotta yksikön suhde yliopiston tai koko yliopistosektorin toiminnalliseen kokonaisuuteen muodostuu riittävän läpinäkyväksi ja kokonaisuutta tukeväksi.

Ulkoisen ohjattavuuden konkreettiset muodot tulosohjauksessa liittyvät etenkin tulosneuvottelukäytäntöihin. Sekä yliopiston ulkoinen että sen sisäinen rahanjakomalli ovat yhteydessä tulosityksikön ohjattavuuteen. Rahanjakomallien tulisi tukea strategian toteuttamista yliopiston kaikilla tasoilla. Ulkoisen ohjattavuuden yksi edellytys on tulostavoitteisiin sitoutuminen eri tasoilla. Sitoutumista tukee se, että tavoitteet ovat riittävän samankaltaisia, jotta niitä voidaan pitää oikeudenmukaisina suhteesta toisilta yksiköiltä vaadittuihin tuloksiin. Tämä korostaa sitä, että taiteenalojen tulisi olla riittävän samankaltaisia, jotta niille asetetut tavoitteet eivät olisi organisaation yhdenmukaisuuspaineen johdosta keinotekoisia.

Tavoitteiden toteuttamiseksi yksiköllä tulisi olla riittävä autonomia ja osaamisperusta tavoitteiden toteuttamiseksi koulutuksen ja taiteellisen toiminnan laadun edellyttämällä tavalla. Yliopiston strategia ei voi toteutua ilman ns. akateemista vapautta, mutta akateemisen vapauden alue riippuu siitä, millä aloilla yliopisto strategisen profiilinsa mukaan toimii. Sitä autonomia ei voi tarkoittaa organisaation toimivallallaan asettamien perusraamien olennaista ja jatkuvaa ohittamista ja ylittämistä alemmilla päätöksentekotasolla ja viime kädessä yksittäisen yksilön kohdalla, vaikka akateemisen vapauden sielu onkin vanhojen totuuksien epäily ja raja-aitojen kaataminen myös oppiaineiden väliltä.

8 Taloudellinen kantokyky

Tulosityksikön opetus- ja tutkimustoiminnan on oltava niin mittavaa, että yksikkö kestää kohtuulliset tulovirtojen vaihtelut. Tulovirtojen vaihteluun vaikuttavat sekä toiminnan tuloksiin perustuvan rahoituksen kytkentä tuloksiin että onnistuminen ulkoisen rahoituksen kilpailussa. Tulovirtojen vaihteluun sopeutumiseksi yksiköllä tulee olla sopivat toimintavapaudet toimintansa mitoittamiseen kulloistakin resurssitilannetta vastaavaksi. Tämä edellyttää taloushallinnollista osaamista, jotta toiminnan kustannukset ovat riittävän läpinäkyviä ja kohdennettavissa riittävällä tarkkuudella toiminnoittain myös budjetointivaiheessa. Toiminta tulisi kyetä sopeuttamaan omaehtoisesti kulloiseenkin ja myös näköpiirissä olevaan

voimavaratasoon. Taloudellinen kantokyky edellyttää riittävää organisaation kokoa ja riittävän moniperustaista tulokertymä-rakennetta, jotta eri tulosalueilla menestymisen vaihtelut kompensoivat riittävästi toisiaan. Taloudellisen kantokyvyn toteutumismahdollisuuksiin vaikuttaa osaltaan se, mikä on yliopiston taloudellinen autonomia osana valtion budjettitaloutta. Esimerkiksi varojen kerääminen suurempia hankintoja tai erityistä kehittämishanketta varten voi edellyttää useamman vuoden pituista säästöohjelmaa, joka ei ole helposti sovitettavissa nykyisiin budjettikäytäntöihin. Kun eduskunnan budjettivallan säilymisen ehtona ajatellaan olevan toimintamäärärahan käyttäminen lähes loppuun joka vuosi, voivat toiminnan kehittämistarpeet edellyttää jotakin muuta rytmitystä.

Kaikki taideyliopistot ovat taloudellisen kantokykynsä kannalta liian haavoittuvia. Pienten yliopistojen ylläpito edellyttää rahoittajalta erityistä huomiota, joka menee yli tulosohjauksen periaatteiden mukaisen kokonaistarkastelun. Erityisen huomion tarve johtaa helposti myös liian yksityiskohtaiseen ohjaukseen. – Vain Taideteollisella korkeakoululla on mainittavammin ulkopuolista rahoitusta.

Kuvatut tulosityksikkökriteerit muodostavat kokonaisuuden, jossa yhden kriteerin vahvistaminen (esim. taiteenalojen yhteensopivuus) voi heikentää toisen toteutumista (esim. taloudellinen kantokyky, itsenäinen henkilöstövalinta, hallinnollinen asiantuntemus). Yksikköjen koostaminen eri oppiaineista on kompromissien tekemistä, jotta kokonaisuudesta muodostuu kaikki kontekstuaaliset tekijät huomioon ottaen riittävän tasapainoinen, ts. toimintakykyinen. Kun otetaan huomioon kaikki yllä tarkastellut kriteerit, vastaa *organisaation koon kasvattaminen* moniin niihin ongelmiin, joita taideyliopistoilla näiden kriteerien mukaisessa tarkastelussa voidaan havaita. Strateginen johdettavuus, itsenäinen henkilöstövalinta, hallinnollinen asiantuntemus, koulutusvastuun itsenäisyys ja taloudellinen kantokyky ovat yliopisto-organisaation ominaisuuksia, jotka toteutuvat paremmin nykyistä suuremmassa yliopistoyksikössä. Taiteellisen yhteensopivuuden maksimointi johtaisi nykyistäkin pienempiin yksikköihin, mutta yhteensopivuuden vaatimus voidaan ottaa riittävällä tavalla huomioon *monialaisen taideyliopiston* konseptissa. Tällöin voidaan todennäköisesti saavuttaa parempi tasapaino eri ominaisuuksien välillä. Monialaisen taideyliopiston ratkaisu esitellään jäljempänä.

3 Taideyliopistojen yhteisiä toiminta-alueita ja yhteistyön muotoja

Alla on koottu yhteen kohdeyliopistojen yhteisiä toiminta-alueita ja yhteistyön muotoja, joilla on merkitystä yliopistojen hallinnollisen aseman uudistamisen näkökulmasta. Mitä laaja-alaisemmin yhteistyömahdollisuuksia nähdään, sitä perustellumpaa on harkita näiden yliopistojen kiinteämpää hallinnollista yhdistämistä.

3.1 Hallinto- ja tukipalvelut

Hallintopalvelut

Hallintopalvelujen alueella on mahdollisuus tehostaa toimintoja ja vahvistaa laatua yhdistämällä etenkin talous- ja henkilöstöhallinnon palvelujen tuottaminen yhtenäisen johdon alaisuuteen. Seitsemän yliopiston palveluverkostosta on yliopistojen yhteisen hankkeen myötä syntymässä *yliopistojen yhteinen palvelukeskus* Teknillisen korkeakoulun yhteyteen. Yhteistyön kohteena on ainakin aluksi ollut vain kirjanpitojärjestelmä (liikekirjanpidon mukainen kirjanpito ja tilipuitteet, laskentatoimi ja ylipäättänsä taloushallinto), mutta yhteistyö voisi kattaa laajalti myös henkilöstöhallinnon yhteiseen tuotantoon soveltuvat palvelut ja tietojärjestelmät. Talous, palkanlaskenta ja henkilöstöhallinto liittyvät kuitenkin käytännössä kiinteästi yhteen. Pyrkimyksenä on ollut toteuttaa sama tilikartta kaikkien mukana olevien yliopistojen kesken. Suunnitelmien mukaan palvelukeskuksen henkilöstö olisi palvelussuhteessa Teknilliseen korkeakouluun. Keskuksen talous kuuluisi Teknillisen korkeakoulun tilinpäätökseen, ja keskuksen hallinnon hoidossa noudatettaisiin Teknillisen korkeakoulun hallinnollisia ohjeita ja säännöksiä. – Hallintopalvelujen osalta taideyliopistoissa nähdään pääkaupunkiseudun yhteisen palvelutuotannon edut, ja yhteistyötä on ollut aiemminkin, koska taideyliopistot ovat suhteellisen pieniä yksiköitä. Myös Suomen Akatemia ja museovirasto ovat ilmoittaneet kiinnostuksensa liittyä palvelukeskuksen asiakkaisiksi.

Helsingin yliopisto on ilmoittanut linjanvetonaan kykenevänsä hoitamaan hallintopalvelut kustannustehokkaasti itsekin, koska palvelutuotannon volyyymi on suuri. Helsingin yliopisto on juuri hyväksynyt hallinto- ja tukipalvelujen kehittämissuunnitelman, joka hajakeskittää palveluja uudella tavalla kampuspalvelukeskuksiin yhtenäisen ja hallintoasioihin

erikoistuneen johdon alaisuuteen, vaikka osa palveluhenkilöstöstä sijoittuukin palveltavien yksiköiden tiloihin. Osa palveluista edellyttää kentällä toimimista, jotta palvelutarpeet tunnistetaan ja niihin osataan vastata tehokkaasti ja laadukkaasti. Tätä toimintamallia voidaan kehittää myös pääkaupunkiseudun yliopistojen kesken lähtemällä siitä, että kampusten määrä on suurempi.

On perusteltua pyrkiä toimintamalliin, jossa kaikki pääkaupunkiseudun yliopistot yhdistävät hallinto- ja tukipalvelujen tuotannon yhteisen laitoksen alaisuuteen, vaikka suuri osa palveluista tuotetaan kampuspohjaisesti sen mukaan, missä yliopistot tai niiden osat sijaitsevat. Yhteisten palvelujen organisaatiomuoto voi ainakin alussa olla yliopistojen yhteinen laitos. Hallintopalvelujen järjestämisessä on otettava huomioon, että eri organisaatioon ulkoistettujen hallintorutiinien virheetön ja tehokas toteuttaminen edellyttää oikeiden pohjatietojen tehokasta kokoamista asiakasyliopistojen talous- ja henkilöstöasioiden hoitajilta. Tämä edellyttää useissa tapauksissa, että hallintopalveluja tuottavan organisaation henkilöstö toimii osaksi asiakasyliopistojen yhteydessä, jotta informaatiovirtojen hallinta on tehokasta ja jotta informaatiovirtoja voidaan hallita asiantuntevalla sähköisten palvelujärjestelmien käyttäjäkunnalla. Pohjatietojen virheetön ja pakostakin hajautettu kokoaminen vaatii käytännössä suuremman työpanoksen kuin automatisoitujen rutiinien toteutus keskitetyksi ”napin painalluksella”. Hallintopalvelujen tehokkuus kasvaa pikemminkin prosesseja tehostamalla kuin volyyymiä kasvattamalla.

Yliopistojen hallintopalvelujen ulkoistamisessa on syytä lähteä liikkeelle alueellisesti, koska eri alueilla palvelutarpeiden volyymit ja palvelujen toimivat organisointimallit vaihtelevat. Kun alueellisesti on löydetty toimivat palvelukonseptit, voidaan selvittää, miltä osin voidaan löytää tehokkuus- ja laatuettuja palvelukokonaisuuksia yhdistämällä.

Tukipalvelut

Kiinteistö- ja teknisten palvelujen alueella taideyliopistoilla ei ole yhteistyötä. Kullakin yliopistolla on omia erikoislaitteita, joiden huoltotaitoa ei välttämättä saa markkinoilta. Kiinteistö- ja tekniset palvelut voitaisiin kuitenkin organisoida yhteisesti ja joltakin osin myös kilpailuttaa yhdessä siltä osin kuin kilpailutus on perusteltua. Tilanvarausjärjestelmä voisi olla yhteinen kaikille yksiköille, jotka tarvitsevat samoja tiloja. Joiltakin osin hyötyä saattaisi tulla laitehankintojen kilpailutuksesta ja yhteiskäytöstä (myös ristiinkäytöstä). Yksi yhteistyömahdollisuus olisi Stadian ja Arcadan suunnalla, sillä kiinteistöjen läheisyys saattaa tuoda tehokkuusetuja joidenkin kiinteistöpalvelujen järjestämisessä. Taideyliopistojen yhteistyö olisi organisoitavissa huomattavasti tehokkaammin taideyliopistojen yhteisen kampuksen varassa. Pienten yliopistoyksiköiden hajasijoitus hankaloittaa monien yhteisten palvelujen järjestämistä ja vaikeuttaa huomattavasti yliopistojen ydintoimintojen luontevaa yhteistyötä. Tästä syystä selvityksestä esitetäänkin taideyliopistojen toimintojen sijoittamista eri kampuksille nykyisestä poikkeavalla tavalla (ks. luku 4).

Tietohallintopalveluissa yhteistyön mahdollisuudet ovat ilmeiset. Kolmella taideyliopistolla on jo esimerkiksi yhteinen tietoturvanhanke. Kun valtion suunnitelmissa on laajemmin IT-palvelujen keskitetympi tuottaminen (ns. ValtIT-hanke), on mahdollista tarkastella tietohallintoyhteistyön asteittaista vahvistamista myös yliopistosektorin puolella. Koulutus- ja tutkimusympäristön tietohallintopalvelutarpeiden erityisluonne on syytä ottaa huomioon, mutta se ei ole este etenkään yliopistojen väliselle yhteistyölle tietokoneiden, tietojärjestelmien ja näihin liittyvien palvelujen hankinnassa ja ylläpidossa. Lumeen teknisen varustuksen ylläpito on hyvä nähdä osana laajempaa tietohallintokokonaisuutta, johon kytkeytyvät myös – todennäköisesti tulevaisuudessa vahvemmin – Stadian ja Arcadan palvelutarpeet.

Oodi-konsortion yhteistyössä ovat mukana kaikki muut taideyliopistot paitsi Kuvataideakatemia. Yhteisten tietohallintopalvelujen järjestäminen on syytä harkita erikseen osana valtion laajempaa tietohallintostrategiaa. Helsinkiin sijoittuvien yliopistojen piirissä on keskusteltu mahdollisuudesta kehittää opetusministeriön IT-strategian mukaista palvelukonseptia, jolla yliopistot ja muut toimijat voivat toimia vastavuoroisesti palvelujen tuottajina ja tilaajina (esim. tietoliikenne, sähköposti, palvelimien ylläpito, tietoturvattehtävät).

Tiedotus- ja julkaisutoiminnan yhteistyö eri yliopistoyksiköiden kesken on yksinkertaisinta viestinnän infrastruktuurin alueella, joka kytkeytyy tietohallintopalvelujen järjestämiseen. Internet, intranet ja ekstranet voivat käyttää yhteistä infrastruktuuria, mutta sisällöntuotannossa ei voida mennä täysin yhtenäisiin ratkaisuihin rikkomatta eri yliopistoyksiköiden identiteettiä ja brandia, jonka tulee näkyä viestinnässä kauttaaltaan. Ulkoisessa tiedottamisessa tarvitaan yksikön viestintäilmeen hallintaa, minkä johdosta viestinnässä on tarpeen ylläpitää riittävää työnjakoa. Julkaisutoiminnassa on mahdollista käyttää yhteisiä palveluja, kuten julkaisusihiteeriä, markkinointisihiteeriä ja kustannustoimittajaa siltä osin kuin harjoitetaan omaa kustannustoimintaa (kenties yhteinen Art University Press Finland, mikäli turvautuminen kaupallisiin kustantajiin ei riitä). Erityisesti kansainvälisen levikin laajentamisessa voidaan käyttää yhteisiä palveluja.

Lakimiespalveluja ei voida turvata riittävästi pienissä yliopistoyksiköissä ilman yhteistyötä. Taideyliopistoilla on jo yhteistyötä tekijänoikeusjuristin palkkauksessa (mukana myös Teknillinen korkeakoulu ja Lapin yliopisto), mutta juridisen asiantuntemuksen tarve on laajempi ja kytkeytyy kaikkeen yliopiston toimintaan. Yliopistojen keskushallinnossa tarvitaan asiantuntemusta hallinto- ja finanssioikeudesta, mikä voidaan turvata parhaimmin miehittämällä laajempi kokonaisuus siten, että eri oikeudenalojen asiantuntijoiden kesken on sopiva työnjako (esim. henkilöstöasiat, talousasiat, opintoasiat ja tutkimusasiat edellyttävät omaa juridista osaamista ja sen ylläpitomahdollisuutta, mikä toteutuu varmemmin riittävän laajassa yksikössä).

Innovaatio- ja yrityspalvelut ovat yliopistojen ns. kolmannen tehtävän myötä nousseet aiempaa merkittävämpään asemaan. Taideyliopistojen alueella Taideteollinen korkeakoulu on ollut näissä asioissa aktiivisin siksi, että ennen kaikkea muotoilun alueella yliopistollisen koulutuksen ja tutkimuksen yhteys yritystoimintaan on luontevaa. Muilla taideyliopistoilla painottuu perinteisempi suhtautuminen taiteeseen, mikä ei luo samalla tavalla otollista innovaationäkökulman yhdistämistä luoviin taiteellisiin produktioihin. Silti taideyliopistojen tiiviimpi yhteistyö saattaisi luoda myös sellaisia esikuvia innovaatioketjuista, joiden hyödyntäminen nähtäisiin aiempaa vetovoimaisempana myös ns. puhtaan taiteen arvoja korostavissa taideyliopistoyksiköissä. Arcada ja Stadia hyödyntävät Arabusta, mutta kaiken kaikkiaan toiminta on suhteellisen pienimuotoista. Innovaatio- ja yritystoiminnan alueella taideyliopistot ja kulttuurialan ammattikorkeakoulutkin saattavat muodostaa liian pienen kokonaisuuden, vaikka yhteistoiminta olisi aiempaa vahvempaa. Tällä alueella useimmat yliopistot voisivat tehdä yhteistyötä ns. yliopistoyhtiön muodossa.

Taideteollinen korkeakoulu on ollut aktiivinen innovaatioyliopistoidean kehittämisessä. Taideteollinen korkeakoulu esittää osana korkeakoulujen rakenteellista kehittämistä yhdessä Teknillisen korkeakoulun ja Helsingin kauppakorkeakoulun kanssa *Innovaatioinstituutin* (Helsinki Institute of Innovation HIS) perustamista. Sen ydinosamisaalueita olisivat ICT-palvelut, Design and Business Management, ohjelmistoliiketoiminta, kansainvälinen liiketoiminta ja innovaatiotutkimus. Instituutti olisi yliopistojen yhteinen erillislaitos, jonka tavoitteena olisi ”toimia uusia ideoita, toimintatapoja ja osaamista yhdistävänä uusina ajatuksina tuottavana innovatiivisuuden, avoimuuden ja luovuuden kulttuurille rakentuvana kokeellisena toimintaympäristönä, joka on riittävän suuri kriittisen massan synnyttämiseen ja jolla

on käytössään tavoitellun korkean vaatimustason mukaiset kansainvälisen tason resurssit”. Nykyinen näiden kolmen korkeakoulun yhteistyö International Design Business Management –ohjelmassa ja Helsinki School of Creative Entrepreneurship –hankkeessa sijoittuisi ko. instituuttiin. – On pantava merkille, että Kuvataideakatemia ja Teatterikorkeakoulu eivät ole mukana Innovaatioinstituutin perustamishankkeessa. Tämä kertoo osaltaan siitä, että Taideteollisen korkeakoulun eräiden oppiaineiden näkökulma sopii paremmin yhteen innovaatioinstituutin toiminta-ajatuksen kanssa kuin muiden taideyliopistojen näkökulma taiteeseen ja sen yhteiskunnalliseen merkitykseen.

Tutkimuspalvelut ovat riittämättömät kaikissa taideyliopistoissa, vaikka toisaalta tutkimusaktiiviteetti onkin eri yksiköissä eriluonteista. Useilla tahoilla on pidetty tarpeellisena etenkin EU-rahoituksen hyödyntämiseksi selvästi aiempaa koordinoitumpaa yhteistä panostusta. Asiantuntevien tutkimuspalvelujen tuottaminen riittävän laadukkaina edellyttää suhteellisen laajaa tutkimustoimintaa, joka on mahdollista vain riittävän isossa yliopistoyksikössä. Kun tutkimus on osa ydintoimintoja ja myös tulosohtauksen piirissä, tutkimuspalvelut on syytä yhdistää tulosohtattuun yksikköön. Tutkimuspalvelujen tuottaminen keskenään kilpaileville hakijoille eri tulosyksiköitä varten voi johtaa lojaalisuusristiriitihin. Mikäli Lumeella halutaan nähdä olevan vahvempaa tutkimus- ja kehitystoimintaa, myös se tarvitsee näitä palveluja.

Yhteinen yliopistoyhtiö voi ottaa vastuulle joitakin toimintoja, joita tuotetaan markkinoilla jo muutenkin. Kovin pienillä yliopistoyksiköillä ei ole kuitenkaan kykyä ja taloudellista kantovoimaa kantaa yhtiömuotoisen toiminnan riskejä, mistä syystä turvautuminen yliopistoyhtiömuotoiseen toimintaan edellyttää laajempaa yliopistosektorin yhteistyötä (vrt. rehtori Ilkka Niiniluodon esitys kaikkien yliopistojen yhteisestä yhtiöstä ennen muuta innovaatiopalvelujen alueella).

3.2 Ydintoiminnot

Kirjasto- ja tietopalvelut

Kirjasto- ja tietopalvelut muodostavat alueen, jossa yhteistoiminta on jo alkanut. Taide-teollisen korkeakoulun, Stadian kulttuurialan, Pop & Jazz Konservatorion ja Helsingin kaupungin (entisen) Toukolan kirjaston kokoelmien yhdistämisellä on vuonna 2004 luotu Aralis-kirjastokeskus. Se edustaa yhteistyömuotoa, johon voisivat liittyä useammatkin taide- ja kulttuurialan koulutus- ja tutkimusinstituutiot. Toimivuus on kuitenkin sitä parempi, mitä paremmin asiakaskunta saadaan saman kampusalueen vaikutuspiiriin. Kirjasto- ja tietopalvelujen alueella nykyisten taideyliopistojen saaminen yhtenäisen kampusen sisään kasvattaisi yhteisen palvelujen organisoiminnan etuja, vaikka otetaankin huomioon yhä useampien palvelujen digitalisoituminen. Esimerkiksi Araloksen ns. kirjastoteatterin mahdollisuus panostaa laadukkaaseen elokuvien katseluun ja musiikin kuunteluun tarjoaa palvelun, joka hyödyntäminen sitoutuu kuitenkin paikkaan ja aikaan ja hyötyy siten asiakaskunnan läheisyydestä.

Taideyliopistoilla on yhteinen kokoelmätietokanta (Arsca), jossa on mukana myös Sibelius-Akatemia (ks. <https://arsca.linneanet.fi/>). Arscalla on yhteinen johtoryhmä sekä kehittämisyhmä, yhteinen budjetti ja yhteinen työntekijä. Jäseninä on myös ammattikorkeakouluja. Niiden taidealojen kokoelmat ovat mukana tietokannassa.

Kuvataideakatemia ja Teatterikorkeakoulun kirjastojen yhdistäminen Aralis-kirjastokeskukseen kytkeytyy osin siihen, mikä on näiden kahden instituution sijoituspaikka.

Arabianrantaan sijoittaminen perustelisi kirjastokokoelmien fyysisen yhdistämisen, mutta sijoittuminen nykyisiin osoitteisiin Sörnäisiin merkitsisi ainakin kokoelmien pitämistä fyysisesti erillään Aralis-keskuksesta. Tästä huolimatta on perusteltua selvittää, millä tavalla kirjastojen tietojärjestelmät, hankinnat, luettelointi yms. voitaisiin hoitaa yhteisesti. Kuvataideakatemia ja Teatterikorkeakoulun kirjastojen kokoelmien fyysinen yhdistäminen lienee perusteltua, mikäli näiden yliopistojen kiinteistöstä tai lähialueelta on mahdollista löytää tarkoitukseen sopiva tila.

Kulttuurituotteiden digitaalinen arkistointi ja jakelu on tehtävä, jossa taideyliopistot ja kulttuurialan ammattikorkeakoulut ja taidealan eri instituutiot voisivat tehdä paljon yhteistyötä. 2000-luvun alkuvuosina Taideteollisessa korkeakoulussa suunniteltiin hanketta, jossa eurooppalaiset elokuvakoulut olisivat toimineet intranet-verkossa hyödyntäen yhdessä digitalisoituja elokuva-arkistoja, ja ekstranet-verkko olisi ollut maksullinen ja myynyt digitalisoituja tuotteita kansainvälisillä markkinoilla. Hanketta ei eri syistä viety loppuun, mutta sen toteutusmahdollisuuksia nykytilanteessa olisi syytä selvittää. Koulutustoiminnassa tarvittavat taiteelliset produktiot on mahdollista digitalisoida av-muotoon ja saattaa tehokkaammin koulutus- ja tutkimustoiminnan käyttöön. Palveluja voitaisiin myydä hyvin monille asiakasryhmille, kuten taidemuseoille ja ammattikorkeakoulutuksen ja aikuiskoulutuksen tarpeisiin – myös ulkomaille. Koska tuhansien produktioiden (opiskelijoiden elokuvat, kaupalliset elokuvat, taltioidut teatteriesitykset, kuvataideteokset, valokuvat ym.) systemaattinen yhteinen arkistointi ja käyttöpalvelujen organisointi sekä tekijänoikeus- ja tietosuojakysymysten hallinta yms. edellyttävät huomattavaa resursointia, on hankerahoituksen tarve ilmeinen. Palvelun sijoittaminen Lumeen yhteyteen on yksi selvitettävä mahdollisuus. Palvelujärjestelmän vakiinnuttaminen edellyttää joka tapauksessa kaikkia käyttäjätahoja koskevan yhteistoimintamallin luomista. Koulutuksen näkökulmasta palvelujärjestelmä kytkeytyy virtuaaliyliopistostrategian toteuttamiseen verkko-opetuksen ja verkko-oppimateriaalien tarjonnan muodossa. Yhtenä jo toteutuvana yhteistyön muotona on Kuvataideakatemia, Helsingin yliopiston taidehistorian kuvakeskuksen ja Kuvataiteen keskusarkiston/Kiasman suunnitelmat nykytaiteen digitaalisen kuvakirjaston luomisesta. Jatkotyön ideoinnin kannalta hyödyllinen lienee myös Lapin yliopistossa toteutettu digitaalisen kulttuuriperinnön hanke Digmore, jossa on kehitetty digitaalisia arkistoja yliopiston, taidemuseoiden ja kirjastojen käyttöön.

Aikuiskoulutus

Taideteollisen korkeakoulun ja Teatterikorkeakoulun yhteinen täydennyskoulutus- ja kehittämiskeskus on aloittanut toimintansa vuoden 2006 alussa. Kuvataideakatemia on liittynyt mukaan keskuksen kehittämishankkeeseen kesäkuussa 2006. Virallisesti yhteisen keskuksen toiminta käynnistyy vuoden 2007 alussa. Sibelius-Akatemia on puolestaan suunnannut mielenkiintonsa Palmenian kanssa toteutettavan yhteistyön mahdollisuuksiin. Kolmen taideyliopiston yhteinen aikuis- ja täydennyskoulutusyksikkö nimettiin kesäkuussa 2006 Suomen taideyliopistojen koulutus- ja kehittämisinstituutiksi (Institute for Art, Development and Education – IADE). Instituutti on jo muotouttanut organisaatiotaan, joka nojaa seuraavien substanssilähtöisten tiimien toimintaan: Design, Media, Esittävät taiteet, Musiikki ja kulttuurituotanto, Kuvataide ja taidekasvatus sekä Luovien alojen yrittäjyystiimi ja Arabus-yrityshautomot. Instituutti toimii Taideteollisen korkeakoulun yhteydessä. Instituutti määrittelee tehtäväkseen toimia valtakunnallisena luovien alojen elinikäisen oppimisen ja kehitystoiminnan instituuttina, jonka toiminta tähtää luovan ajattelun ja taiteellisen ilmaisuuden, dynaamisen tiedon ja kulttuurisen sivistyksen sekä alan yrittäjähenkisyyden vah-

vistumiseen suomalaisessa yhteiskunnassa. Toiminnan keskeiseksi tietoperustaksi asetetaan taideyliopistojen tutkimustoiminta. Koulutus- ja kehittämisinstituutti suunnittelee tarjoavansa osaamisympäristön kulttuurin ja taiteen uudistumiselle, ammatillisen osaamisen laajentumiselle ja kehittymiselle sekä luovien alojen toiminnan mahdollisuuksien vahvistumiselle. Kehittämisvaiheen jälkeen instituutin rahoitus nojaisi maksutuloihin. Instituutin idean pohjalta on käynnistymässä elokuussa 2006 saadun rahoituksen pohjalta hanke, jossa tähdätään erilaisten mediakonseptien kehittämiseen printtimediassa, radiossa ja televisiossa sekä digimediassa: laboratoriossa on tarkoitus yhdistää kehitystyö, tutkimus ja johtamisjärjestelmä sekä henkilöstön koulutus

On ilmeistä, että luovilla toimialoilla on mahdollista saada paljon synergiaetuja aikuiskoulutuksen alueella myös ylittämällä taideyliopistojen ja kulttuurialan ammattikorkeakoulujen raja-aitoja. Tämä rajan ylittäminen ei kuitenkaan toistaiseksi kuulu suunnitellun instituutin toimintaprofiiliin, jossa halutaan pitää nimenomaan yliopistollinen tutkimus keskeisenä toiminnan uskottavuuden ja laadun edistäjänä. Tässä onnistuminen asettaa myös vaatimuksia taideyliopistojen tutkimustoiminnan lisäämiselle. Yhteisen organisaatiomallin toteutumista yliopistoyhtiömuotoisena monet pitävät aikuiskoulutuksen alueella toimimattomana, mutta ammattikorkeakoulujen hallintomallin laajeneva yhtiömuotoisuus voi muuttaa tilannetta.

Opettajainkoulutus ja taidekorkeakoulupedagogiikka

Kaikkien taideyliopistojen toiminta kytkeytyy taidealan opettajien toimintaan tavalla tai toisella. Kuvataideopettajien koulutus on sijoittunut Taideteolliseen korkeakouluun. Teatterikorkeakoulussa annetaan tanssin ja teatteri-ilmaisun opettajien koulutusta (kaksivuotisissa maisteriopinnoissa). Kuvataideakatemiasta valmistuneet toimivat usein kuvataiteiden opettajina. Opettajan tehtävät ovat usein toissijainen tehtävä, kun taiteellinen pätevyys ei johda ammattimaiseen taiteilijatyöhön tai se ei tuo riittävää toimeentuloa. Tämän johdosta taiteen pedagogiikalle on jatkuvaa kysyntää. Usein pedagogiikan opintoja voitaisiin yhdistää jo taidealan tutkintoon valmiiksi osaksi aineyhdistelmää. Taideyliopistojen rehtorit pitävät opettajainkoulutuksen yhteistyön selvittämistä tarpeellisena. Yksi mahdollisuus olisi, että opettajainkoulutus ja taiteilijoiden pedagogiset opinnot tarjottaisiin yhden yksikön tuotantona. Samassa yksikössä voisi toimia myös taiteiden opettamisen tutkimus.

Taidekorkeakouluilla on ollut yhteistyötä taidekorkeakoulupedagogiikan alueella. TaikoPeda-hankkeen piirissä ovat tällä hetkellä Taideteollinen korkeakoulu, Kuvataideakatemia, Teatterikorkeakoulu, Sibelius-Akatemia ja Helsingin ammattikorkeakoulu Stadian kulttuuri- ja palveluala. Hanke pyrkii kehittämään taiteenalojen opetuksen pedagogiikkaa ja tukemaan taidealan opettajien kehittymistä omassa työssään. Toimintamuotoina ovat ennen muuta koulutus, työnohjaus ja konsultointi. Hanke järjestää taidekorkeakoulupedagogiikan opetusta, johon osallistumalla on mahdollisuus suorittaa 25 opintopisteen kokonaisuus. Osana korkeakoulujen rakenteellista kehittämistä ollaan Taideteollisen korkeakoulun johdolla suunnittelemassa taideyliopistojen tieto- ja viestintäteknologian opetuskäytön palvelukeskusta ja taidekorkeakoulujen opetuksen kehittämiskeskusta. – Onkin ilmeistä, että jo toteutunut yhteistyö ja suunnitelmat vakiinnuttaa sitä joihinkin organisaatiomuotoihin kertovat tarpeesta hoitaa taiteenalojen opetuksen kehittämistehtäviä keskitetymin. Myös ammattikorkeakouluopetuksen mukaantulo voidaan nähdä taiteenaloille ominaisena amk- ja yliopistotasojen opetuksen lomittaisuutena, joka on vahvempi kuin tiedeyliopistojen tutkimusperusteisen opetuksen ja vastaavien 'tietalojen' amk-opetuksen välillä useinkaan on mahdollista.

Peruskoulutus

Kolmen taideyliopiston itsenäinen asema tarkoittaa sitä, että opiskelijan halutessa sivuaineeksi toisen yliopiston tarjontaan kuuluvan oppiaineen opiskelu on mahdollista vain ns. JOO-sopimuksen nojalla. Menettely on mahdollinen, mutta sen käyttö ei ole runsasta, ja se kytkeytyy lähettävän yliopiston rahoitukseen. Opiskelijoilla on myös ollut kiinnostusta yliopistorajat ylittävään opiskeluun, mutta sille on useita luonnollisiakin rajoitteita. Mikäli oppiaine on taitopainotteinen (esim. tanssi), ei osaamispohja ole välttämättä riittävä. Osassa oppiaineita opiskelu on produktiopainotteista (esim. elokuva). Lisäksi aikataulut ja ryhmien koot asettavat rajoitteita. Kaikkia tarpeita ei nykyinen järjestelmä ilmeisestikään kykene tyydyttämään. Esimerkiksi Kuvataideakatemiaan mediataiteen opiskelijat eivät ole käytännössä päässeet opiskelemaan elokuvaa sivuaineena. Uudenlaisia hyödyllisiä tutkintoja voisi tulla edistämällä *sivuaineopiskelun laajentamista* yli nykyisten taideyliopistorajojen. Luovien alojen edistyminen vaatii myös uusia aineyhdistelmiä, joilla rikotaan perinteisiä konteksteja ja ammattirajoja: taidegraafikka (KuvA) ja graafinen suunnittelu (TaiK), ohjaus ja dramaturgia (TeaK) ja elokuvaohjaus sekä elokuva- ja tv-käsikirjoitus (TaiK) jne. Sivuaineopintojen laajentumista ei voida jättää vain opiskelijoiden aktiivisuuden varaan, vaan opiskelun tuotantomaisuuden ja taitoperusteisuuden johdosta opetusta olisi suunniteltava yhteisesti ja opiskelijoita tuettava HOPS-menettelyn yhteydessä oikealla tiedolla opiskelumahdollisuuksista ja niiden hyödyistä. Vaikka *yhteisiä produktioita ja muita kursseja* taideyliopistojen kesken on opettajien henkilökohtaisten kontaktien perusteella mahdollista suunnitella nytkin, tarjonnan vakiinnuttaminen edellyttäisi koordinoitumpaa suunnittelua.

Koulutuksen laatujärjestelmän kehittämistyötä on tehty taideyliopistojen piirissä yhdessä (2004–2006) muun ohella palkkaamalla yhteinen projektipäällikkö. Järjestelmän suuritöisyys ja riittävä panostaminen sen toimivaan ylläpitoon ja jatkokehitykseen edellyttää jatkosakin yhteistyötä. Mikäli laatujärjestelmä kytketään tietojärjestelmiin, niiden yhteensopivuus edellyttää organisatorisen infrastruktuurin laajempaakin yhteensopivuutta.

Yhteiset maisteriohjelmat ovat uusi yhteistyöalue, joka on jo käynnistymässä. Kuvataideakatemia ja Teatterikorkeakoulu ovat suunnittelemassa maisteriohjelmaa 'Master's Degree Programme in Public Art and Live Art' – Kuvataideakatemia, Taideteollinen korkeakoulu sekä FRAME yhdessä kotimaisten ja ulkomaisten yhteistyötahojen kanssa ohjelmaa 'Master's Degree Programme in Curatorial Practice'.

Yhteistyö kielten opetuksessa on käynnistynyt ns. Artemis-hankkeena vuonna 2004 Taideteollisen korkeakoulun ja Helsingin ammattikorkeakoulu Stadian kanssa (ks. <http://www.artemisland.fi/index.php>). Mukaan ovat myöhemmin liittyneet loput kolme taideyliopistoa ja Arcada. Hankkeen tavoitteena on ollut yhdistää taidealojen yksiköiden kielikoulutuksen intressejä siten, että kaikki voivat yhteistyön avulla tarjota monipuolista ja laadukasta kieltenopetusta, joka kohdentuu taidealan omiin kielitaitotarpeisiin. Yhteistyöllä pyritään yhteiseen opetustarjontaan, johon kaikkien mukana olevien korkeakoulujen opiskelijoilla on oikeus osallistua erityisellä Artemis-passilla. Yhteistyössä on lähdetty kehittämään myös kielten opetuksen verkkoportaalit. Toiminnan laajentuessa on tullut esille tarve täsmentää kustannusvastuun kantamisen tapaa. On myös keskusteltu yhteisistä kielten opettajista, mutta siinä on nähty vaikeuksia mm. erilaisten palkkausjärjestelmien vuoksi.

Jatkokoulutus

Jatkokoulutus on vahvistumassa kaikissa taideyliopistoissa, mutta toiminta on vielä suppeaa tiedeyliopistoihin verrattuna. Valtakunnalliseen audiovisuaalisen alan Elomedia-tutkijakou-

luun (aloittanut vuonna 2002, jatkuu vuoteen 2009 asti nykyisillä päätöksillä) kuuluvat Taideteollisesta korkeakoulusta medialaboratorio ja Teatterikorkeakoulusta valo- ja äänisuunnittelun laitos (mukana myös Lapin, Tampereen ja Turun yliopistojen eräät laitokset). Taideteollisessa korkeakoulussa jatkotutkinto on tieteellinen (tieteellinen tutkielma ja produktio), muissa taideyliopistoissa tutkinto on taiteellinen (ei tieteellistä tutkielmaa). Taide-teollisen korkeakoulun sisällä jatkotutkintojen tieteellisyys on saanut kritiikkiä ainakin elokuvataiteen edustajilta. Kun tieteellisen ja taiteellisen jatkotutkinnon määrittelyssä on myös raja-alueita, yksi mahdollisuus olisi se, että kaikissa taideyliopistoissa voisi suorittaa sekä tieteellisen että taiteellisen jatkotutkinnon – esimerkiksi sen mukaan, millä tavalla yliopiston oppiaineittain määrittelee. Teatterikorkeakoulussa on käytäntö, jossa opiskelija määrittelee jatko-opinto-oikeutta hakiessaan, tavoittelee hän taiteellista vai tieteellistä jatkotutkintoa. Molemmille on omat vaatimuksensa kaikissa oppiaineissa, ja molempia oikeuksia on myönnetty. Tämän menettelyn kokemukset on hyvä selvittää ja tutkia sen soveltamismahdollisuuksia laajemminkin.

Jatkokoulutuksen laatu edellyttää pieniltä yliopistoyksiköiltä yhteistyötä, mutta sen koordinointi ja koulutuksen järjestäminen edellyttävät myös yhteistä näkemystä jatkokoulutuksen tavoitteista. Vaikka jatkokoulutukseen kuuluvasta ohjauksesta kantavat päävastuun kunkin oppiaineen opettajat kussakin yliopistoyksikössä, on yhteisten kurssien tarve ilmeinen. Tehokkainta jatkokoulutuksen järjestäminen olisi osana tutkimusprojektien toimintaa, mutta tällöin sekin edellyttää koordinaatiota. Yksi mahdollisuus järjestää jatkokoulutuksen koordinaatiovastuu olisi perustaa taideyliopistojen yhteinen taiteen tutkimuksen instituutti, jolla edistäisi myös taideyliopistoille ominaista tutkimustoimintaa. Se voisi toimia yhteistyössä myös Tampereen yliopiston näyttelijäntutkimuksen laitoksen sekä Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnan kanssa.

Taideyliopistojen opettajat tarvitsisivat ohjausta tutkimuksen tekemisessä ja ohjaamisessa etenkin silloin, kun tavoitteena on vahvistaa heidän kykyään tieteellisen näkökulman soveltamiseen omassa tutkimuksessaan ja tohtoriopiskelijoiden ohjauksessa, vaikka tutkimus olisi-kin omalajistaan työtä taiteellisen ja tieteellisen tutkimuksen rajapinnassa. Alasta riippuen maisterin tutkinnon suorittaneiden tutkimusvalmiuksissa on suuria eroja. Kaikilla aloilla ei ole riittäviä valmiuksia lukea ja kirjoittaa tutkimuslähtöisesti, koska alan koulutuksessa sitä ei opeteta eikä itse opettajillakaan ole välttämättä siihen mitään koulutusta tai edes kokemusta.

Tutkimus

Taiteen tutkimuksen instituutin tarve nojaa suurelta osin siihen, että taideyliopistoissa on erilaisia käsityksiä taiteeseen kohdistuvan tutkimuksen luonteesta akselilla taiteellinen vs. tieteellinen tutkimus. Vaikka osassa oppiaineita suuntautuminen tässä kentässä on selkiytynyt, osassa etsitään omaa linjaa samalla kun pyritään vahvistamaan jatkokoulutusta, hakemaan rahoitusta tutkimusryhmille ja ylipäättänsä luomaan tutkimuskulttuuria. Kun monissa oppiaineissa opettajanimitykset ovat määräaikaista, tutkimustoiminnan organisointi on hyvin haasteellista. Yhteinen tutkimusinstituutti palvelisi ainakin Kuvataideakatemiaa ja Teatterikorkeakoulua, koska näissä ulkopuolista tutkimusrahoitusta on vähemmän. Instituutti voisi tukea jatkokoulutusta järjestämällä yhteisiä kursseja, toimimalla tutkijakoulujen yhteisenä foorumina, organisoimalla taide- ja tiedeyliopistojen oppiainerajat ylittäviä seminaareja ym. Instituutin tehtävä olisi ennen muuta *yhdistää resursseja tutkimuskulttuurin vahvistamiseksi* ja eri oppiaineiden kohtaamisen varmistamiseksi. Instituutti voisi toimia myös post-doc-tutkimuksen edistämiseksi, jotta taideyliopistojen henkilöstön uudistumisen edellyttämä akateeminen jälkikasvu vahvistuisi. Tarkoitus ei olisi irrottaa tutkijoita oppiaineistaan vaan

varmistaa riittävien kannustimien tarjoutuminen yhteistyölle.

Kuvataideakatemia ja Teatterikorkeakoulu ovatkin esittäneet Taiteellisen tutkimuksen instituutin perustamista osana opetusministeriölle toimitettuja rakenteellisen kehittämisen ehdotuksia elokuussa 2006. Taiteellisen tutkimuksen erityispiirteeksi nähdään toimiminen rajapinnoilla tieteellisen tutkimuksen ja taiteen tekemisen välimaastossa. Instituutin tavoitteena olisi tehdyn ehdotuksen mukaan

- vakiinnuttaa kuvataiteen ja teatterin aloilla tehtävän tekijälähtöisen ja kokemuspohjaisen tutkimuksen yhteiskunnallinen asema
- edistää kuvataiteen ja teatterin taiteellisen toiminnan ja tutkimuksen vuorovaikutusta innovaatioiden synnyttämiseksi
- lisätä osaamisalueiden tutkimustoiminnan ja koulutuksen voimavaroja ja vahvistaa alojen tutkimusympäristöä
- tuottaa asiantuntevia tutkimuspalveluita yliopistojen henkilökunnan ja opiskelijoiden sekä alalla toimivien tutkijoiden käyttöön
- vahvistaa osaltaan kuvataiteen ja teatterin alalla toimivien kansallisten ja kansainvälisten koulutusorganisaatioiden sekä kentän muiden toimijoiden välistä yhteistyötä
- varmentaa Suomessa tuotetun taiteellisen tutkimuksen korkea kansainvälinen laatu

Taiteen tutkimuksen instituutin toimintaan voisivat osallistua muutkin taiteenalat, joiden erityispiirteenä on toimiminen tieteellisen tutkimuksen ja taiteen tekemisen välimaastossa. Näitä ovat esimerkiksi elokuvataide ja lavastustaide.

4 Taideyliopistojen hallinnollisen aseman uudistaminen

Kolmella taideyliopistolla on runsaasti yhteisiä toiminta-alueita ja yhteistyömuotoja, jotka jo toteutuvat tai ovat vasta kehittymässä taikka joille löytyy hyviä perusteita mutta joiden kehitystyötäkään ei ole vielä aloitettu. Nämä kattavat ennen muuta hallinto- ja tukipalveluja mutta myös ydintoimintoja koulutuksessa ja tutkimuksessa. Runsas yhteistoiminta on osoitus siitä, että yksiköt pystyvät toimimaan monilla tehtäväalueilla paremmin yhdessä kuin erikseen. Verkostopohjalta muotoutuva yhteistyö johtaa kuitenkin vakiintuessaan ja laajentuessaan tarpeeseen koordinoida toimintoja monilla määräaikaan sidotuilla sopimusjärjestelyillä, jotka on erikseen hyväksyttävä kaikilla osapuolilla. Mikäli yhdenkin osapuolen hallintoelin edellyttää korjauksia, korjauskäsittely edellyttää uutta käsittelyä kaikkien osapuolen hallintoelimissä. Myös kustannusvastuiden jakaminen monimutkaistuu, kun toiminta laajenee. Verkostoperusteinen yhteistyö on myös riskialtis henkilötoimijoiden vaihtumiselle. Vaikka verkostomuoto sopii hyvin tilapäiseen ja alkuvaiheen toimintaan sekä informaation vaihtoon, se ei välttämättä toimi hyvin, kun luonteeltaan tuotannollinen toiminta vakiintuu ja laajenee.

Kun otetaan huomioon aiempi erittely yliopistoyksikköjen eri rakennetekijöiden merkityksestä sekä erittely yhteistyön muodoista ja tarpeista, olisi syytä vakavasti harkita taideyliopistojen yhdistämistä. Tärkein tekijä yhdistämisen kannalta on, millaiset ovat näiden yliopistojen strategiset tavoitteet taidealan koulutuksessa ja tutkimuksessa sekä yhteiskunnallisessa vuorovaikutuksessa. Selkein strateginen jakolinja on, millä tavalla taide nähdään osana yliopiston tehtävää. Taideteollinen korkeakoulu on korostanut innovaatio- ja yritysnäkökulmaa, mutta sielläkin tämä näkökulma on saanut vahvimman kannatuksen muotoilun alueella. Vaikka muutkin alueet ja taideyliopistot näkevät tämän puolen tärkeyden joissakin oppiaineissa, painopiste on ollut perinteisempi koulutus, jossa taiteen välineellistäminen yhteiskunnalliseen ja kaupalliseen toimintaan ei ole samalla tavalla kiinteä osa toiminnan kehittämistä koskevaa ajattelua. Näistä syistä selvitystyössä on tullut esiin lähinnä kaksi mahdollisuutta:

- 1 Nykyiset kolme taideyliopistoa yhdistetään monialaiseksi Helsingin taideyliopistoksi (Helsinki University of Arts)
- 2 Yhdistäminen toteutetaan ilman Taideteollisen korkeakoulun muotoilun osastoa, joka yhdistettäisiin Teknilliseen korkeakouluun osastoksi ja joka siirtyisi samalla Espoon Otaniemeen.

Taideyliopistojen yhdistämistä heikomman hallinnollisen yhteisrakenteen, kuten konsortion, muodostaminen olisi keinotekoisia, koska se kasvattaisi hallinnollisia toimintoja luomatta riittävää lisäarvoa toiminnan tehokkuudessa ja laadussa. Konsortiomuoto on tarkasteltavien yksikköjen pienuuden vuoksi liian kuormittava. Konsortio edellyttäisi volyymiltään mittavampia tehtäviä, jotka eivät ole yksikköjen ydintehtävien alueilla sekä laajemman tukitehtävien yhteiseen organisointiin keskittyvän henkilöstön. Konsortio ei myöskään poista strategisen heterogeenisuuden ongelmia nimenomaan Taideteollisen korkeakoulun sisällä.

Seuraavassa tarkastellaan ensin monialaisia taideyliopistoja Euroopassa, hahmotetaan sitten uuden suomalaisen monialaisen taideyliopiston rakennetta sekä tarkastellaan lopuksi muotoilun yhdistämistä Teknilliseen korkeakouluun.

4.1 Monialaisia taideyliopistoja Euroopassa

Taideyliopistot ovat rakentuneet hyvin vaihtelevalla tavalla eri maissa. Yksi malli on Suomessakin nyt vallitseva malli, jossa eri taiteenaloilla on omat, hyvinkin pienet yksikkönsä, joilla on pitkät perinteet ja usein myös kansainvälinen tunnettuus. Toinen malli on näiden yhdistymisten kautta syntynyt monialaisen taideyliopiston malli. Monialaisia taidekorkeakouluja tai taideyliopistoja löytyy Euroopasta useita. Kahden ensimmäisen esittely nojaa Teatterikorkeakoulun hankkimaan haastattelu- ja dokumenttiaineistoon, muut selvityksen tekijän hankkimaan haastattelu- ja dokumenttiaineistoon. Yliopistojen esittelyt eroavat toisistaan käytettävissä olleen aineiston luonteen mukaan.

Oslo taidekorkeakoulu – Kunsthøgskolen i Oslo (<http://www.khio.no/>)

Oslo taidekorkeakoulu ei ole yliopisto, mutta sen uudistamisprosessi kertoo koulutusorganisaatioiden fuusioimisessa edessä olevista haasteista, jotka ovat yleisiä muuallakin. Kysymyksessä on pieni korkeakoulu (opiskelijamäärä runsas 500), joka perustettiin vuonna 1996 yhdistämällä viisi itsenäistä korkeakoulua: art and design, teatteri, baletti, ooppera, kuva- taide (arkkitehtuuri ja musiikki ovat ainakin toistaiseksi ulkopuolella). Nämä korkeakoulut sijaitsivat eri puolilla kaupunkia, mutta ne muuttavat yhteiselle taidekoulutuskampanukselle vuosina 2007–2008. Korkeakoulut eivät itse halunneet yhdistymistä, vaan se tehtiin poliittisen tason päätöksenä. Uudessa korkeakoulussa on tällä hetkellä kolme tiedekuntaa: esittävät taiteet (scenekunst), visuaaliset taiteet (visuell kunst), muotoilu (design). Vuosien 1996–2002 aikana yksiköt eivät kyenneet edistämään yhdistymisprosessia vaan riitelivät keskenään. Vuosiksi 2002–2007 hallitus (11 jäsentä, joista 4 ulkopuolista, ministeriön nimittämää) valitsi ulkopuolisen rehtorin, joka ei edustanut mitään korkeakoulun substanssialaa (hän on arkkitehti). Rehtorilla on suhteellisen paljon toimivaltaa. Tavoitteena oli ammattimaista korkeakoulun johtamista. Vararehtori valittiin kuitenkin sisäisillä vaaleilla. Korkeakoulun hallinto on keskitetty hallintojohtajalle, jonka alaisuudessa toimii kuusi sek-

toripäällikköä. Osa erilaisista päällikkötehtävistä täytettiin julkisella haulla. Kaikki dekaanit tulivat ulkopuolelta. Tavoitteena on ollut luoda uudelle kampukselle taiteen ja kulttuurin osaamiskeskittymä, jossa raja-aidat ovat matalalla.

Oslon taidekorkeakoulun uudistamisprosessista voidaan ottaa opiksi ainakin parissa asiassa. Uudistus ei reformivastarintatilanteessa etene riittävällä nopeudella, ellei muutosta johdeta ainakin osaksi ulkopuolelta tulevien johtajien voimin. Lisäksi tarvitaan porkkanoiksi resursseja, joilla voidaan aikaansaada näkyviä muutoksia: uusia koulutusohjelmia, uusia tiloja.

Berliinin taideyliopisto – Universität der Künste Berlin (<http://www.udk-berlin.de/>)

Berliinin taideyliopisto on muodostettu jo 1970-luvulla neljästä korkeakoulusta. Opiskelijoita on yhteensä noin 4600. Yliopisto antaa peruskoulutuksen lisäksi jatkokoulutusta, ja tehtäviin kuuluu myös tutkimus. Yliopiston rakennetta on kehitetty pitkin matkaa ja yliopistoa pidetään Saksassa edelläkävijänä yliopistojen kehittämistyössä. Yliopistossa on neljä tiedekuntaa: kuvataide, muotoilu ja taideteollisuus, musiikki, esittävät taiteet. Lisäksi yliopistossa toimii yksikkö, joka antaa koulutusta opetustehtäviin tähtääville. Vaikka eri taiteenalat toimivat nyt samassa yliopistossa, niiden välinen yhteistyö opetuksessa ei ole juurikaan lisääntynyt. Taiteenalojen väliset jännitteet ovat säilyneet. Rehtorin tehtävänä on yliopiston taiteellinen profilointi, kehittäminen, korkeakoulupolitiikka ja kansainvälisyyden edistäminen. Hän nimittää professorit hallituksen esityksestä (tiedekuntaneuvostot tekevät esityksensä hallitukselle). Hallintojohtaja vastaa yliopiston organisaatiosta, taloudesta ja päivittäisjohtamisesta. Hallinto on keskitetty: hallintojohtajan alaisuudessa toimii palvelukeskus. Dekaanit ja hallintojohtaja neuvottelevat hallintotehtävien työnjaosta. Käytännössä tiedekunnissa ei ole paljoakaan hallintohenkilökuntaa, eivätkä hallintotehtävät rasita laitostasoa. Tämän haittapuoli on, että paikalliset palvelutarpeet jäävät vähemmälle huomiolle, ellei dekaani pysty neuvottelemaan toimivaa ratkaisua hallintojohtajan kanssa. Dekaanit muotoilevat tiedekunnan linjavetoja. Dekaanit eivät ole hallituksen jäseniä, mutta he voivat osallistua kokouksiin. Hallitus jakaa määrärahat tiedekunnille. Dekaanit tekevät esityksen tiedekuntaneuvostolle määrärahojen jakamisesta hankkeille ja kursseille. Tiedekuntaneuvosto muodostuu professoreista. Laitoksilla ei ole johtajia eikä johtoryhmiä.

Berliinin taideyliopiston kokemukset viittaavat siihen, että taiteenalojen väliset yhteistyövaikeudet ja jännitteet ovat normaali osa taideyliopistolla toimintaa. Samat tilanne on monialaisissa tiedeyliopistoissa. Taiteenalat haluavat säilyttää identiteettinsä ja toimintakulttuurinsa siinä missä tieteenalatkin. Tämä vaikeuttaa yhteistoimintaa, mutta ei tee sitä mahdottomaksi. Huomionarvoinen piirre on myös hallintotehtävien keskittäminen, joka mahdollistaa ainakin jollakin tavalla laskettuna paremman tehokkuuden. Paikallinen palvelukyky riippuu kuitenkin sisäisistä sopimuksista, jotka ovat neuvoteltavissa ja joita muotoilemalla ei ole estettä sijoittaa hallintohenkilökuntaa myös perustason yksiköihin, vaikka henkilökunta kuuluukin hallintojohtajan johtamaan palvelukeskukseen.

Prahan esittävien taiteiden akatemia – Akademie Múzickýcn Umení v Praze – Academy of Performing Arts, Prague (<http://www.amu.cz/>)

Prahan esittävien taiteiden akatemia on perustettu heti toisen maailmansodan jälkeen 1945 kehittämään musiikin, teatterin ja elokuvan koulutusta ja tutkimusta. Nykyrakenne noudattaa näillä taiteenaloilla perinteisiä rajoja. Organisaatio muodostuu kolmesta erillisestä tiedekunnasta yhteisen keskushallinnon alla: teatteritaiteen tiedekunta (HAMU), elokuva- ja televisiokoulu (FAMU, 350 opiskelijaa), musiikin tiedekunta (DAMU, mukana myös

tanssi). Akatemiassa on kuitenkin pyritty vastaamaan myös tieteidenvälisyyden ja uusmedian luomiin haasteisiin. Näitä edustavat esimerkiksi taidevalokuvaus, animaatio ja multimedia elokuva- ja televisiokoulussa; teorian ja kritiikin sekä teatteriantropologian koulutus teatteritaiteen tiedekunnassa; sekä ”sanaton teatteri” (non-verbal theatre) musiikin tiedekunnassa. Koko akatemian tasolla järjestetään kaikkien tiedekuntien osalta kieltenopetus, fyysinen koulutus, kansainväliset palvelut, tietotekniikkapalvelut, täydennyskoulutus ja majoituspalvelut. Kullakin tiedekunnalla on oma kirjastonsa. Kaikki yksiköt antavat koulutusta kandidaatti-, maisteri- ja tohtoritutkintoon asti. Kaikissa tiedekunnissa voi opiskella tuottamista.

Tiedekunnat jakautuvat moniin melko pieniin laitoksiin. Elokuva- ja televisiokoulu jakautuu animaation, elokuvataiteen, leikkauksen, elokuvaohjauksen, dokumenttielokuvan, tuotannon, käsikirjoittamisen ja dramaturgian, valokuvauksen ja äänen yksikköihin sekä monitieteiseen audiovisuaalisten opintojen keskukseseen. Teatteritaiteen tiedekunta jakautuu draamateatterin, vaihtoehtoisen teatterin ja nukketeatterin, lavastuksen, taidehallinnon, dramaturgian, käsikirjoittamisen ja pedagogiikan sekä teorian ja kritiikin laitoksiin. Musiikin tiedekunta jakautuu oppiaineiden mukaisiin laitoksiin: säveltäminen, kapellimestariopinnot, ooppera, kosketinsoittimet, jousisoittimet, puhallinsoittimet, lyömäsoittimet, tanssi (pedagogiikka, koreografia, teoria), ”sanaton teatteri”, musiikin teoria ja historia, sound production.

Tiedekunnat ovat toiminnallisesti varsin itsenäisiä. Ne esimerkiksi omistavat omat toimitilansa ja studioteknologian ja nimittävät professorit virkaan. Yksiköillä on ruohonjuuritason yhteistyötä (esim. näyttelijäopiskelijat mukana elokuvaopiskelijoiden opinnäytteissä), mutta yksiköt eivät ole muodostaneet laaja-alaisia yhteistyömuotoja. Kuuluminen samaan akademiaorganisaatioon nähdään kuitenkin vahvuutena suhteessa toimintaympäristöön.

Yliopistoa johtaa rehtori, jolla tukenaan kaksi, hänen itsensä nimittämää vararehtoria. Akatemian senaattiin valitaan (lailla säädellyllä tavalla) vaaleilla opettajien ja opiskelijoiden edustus (opiskelijoita vähintään kolmasosa, enintään puolet). Rehtori, vararehtorit, dekaanit ja varadekaanit eivät voi olla senaatin jäseniä. Tämän lisäksi on opettajista muodostuva taiteellinen neuvosto, jonka nimittää rehtori ja jossa on vähintään kolmannes akatemian ulkopuolisia jäseniä. Sama rakenne toistuu modifioituna tiedekuntatasolla. Rehtorin nimittää tasavallan presidentti opetusministeriön esittelystä, joka perustuu senaatin ehdotukseen. Rehtori nimittää dekaanin tiedekunnan senaatin esityksestä (rehtori voi myös erottaa dekaanin). Dekaanin nimittää ja erottaa varadekaanit. Akatemian budjetin hyväksyy akatemian senaatti, tiedekunnan budjetin tiedekunnan senaatti.

Prahassa on oma yliopisto kuvataiteita varten (Academy of Fine Arts) sekä oma yliopisto arkkitehtuuria ja muotoilua varten (Academy of Arts, Architecture and Design).

Prahan esittävien taiteiden yliopiston tapauksessa toistuu Berliinin taideyliopiston kohdalla esille tullut tiedekuntien itsenäinen ja omaehtoinen asema. Yhteistyötä on, mutta lähinnä ruohonjuuritasolla. Vuosikymmentenkään yhdessäolo saman organisaation osina ei välttämättä muuta tilannetta. Taiteidenvälisyyden ja tieteidenvälisyyden paineisiin voidaan silti vasta kehittämällä monialaisia yksikköjä ja ohjelmia, vaikka ne sijoittuvat johonkin pääyksikköön. Yliopiston johtamisjärjestelmä eroaa suomalaisesta mallista selvästi siinä, että valtion johto nimittää rehtorin, joka puolestaan nimittää dekaanit. Budjettiallokaatiot tehdään monijäsenisessä senaatissa (myös tiedekuntatasolla), ei johtajapäätöksin. Koko akatemiatason tai tiedekuntatason toiminnan tehokkuudesta ja laadukkuudesta ei aineistorajoitusten johdosta voida esittää kokonaisarvioita.

Lontoon taideyliopisto – University of the Arts, London (<http://www.arts.ac.uk/>)

Lontoon taideyliopisto sai yliopistotatuksen toukokuussa vuonna 2004. Yliopistovaihetta edeltänyt instituutti muodostui jo 1986 usean taidealan oppilaitoksen yhdistymisen kautta. Yliopisto toimii lähes 20 eri toimipaikassa Lontoon alueella ja muodostuu seuraavista yksiköistä: Camberwell College of Arts, Central Saint Martins College of Art and Design, Chelsea College of Art and Design, London College of Communication, London College of Fashion ja (vuonna 2006 mukaan tullut) Wimbledon College of Art. Yksikköjensä kautta yliopistolla on takanaan 150-vuotinen historia. Yliopisto on alallaan Euroopan suurin. Opiskelijoita on 24 000 opiskelijaa. Yliopisto ja sen henkilöstö on saanut monia palkintoja ja kunniamainintoja, kuten kahdesti 'vuoden yliopisto', 'Tuner Prize', 'the Prince Phillip Designers Prize'. Yliopiston yksiköt tarjoavat 8–50 erilaista BA-tason ohjelmaa ja 6–30 erilaista MA-tason ohjelmaa yksiköstä riippuen. Lisäksi opetustarjontaan kuuluu lukuisia valmistavia kursseja (foundation studies), joita opiskelemalla voi kehittää valmiuksia suorittaa tutkintotason opintoja. Ohjelmien painotukset vaihtelevat paljon oppiaineiden ja teemojen mukaan.

Yliopiston ylläpitäjänä toimii yliopiston nimeä kantava yhtiö, joka asettaa yliopiston hallituksen (Court of Governors). Siinä on 24 jäsentä ja hallituksen nimittämä rehtori. Jäsenistä vähintään 13 tulee olla ulkopuolisia jäseniä (independent), joilla on kokemusta elinkeinoelämästä, työelämästä tai ammatillisista käytännöistä. Jäsenistä kaksi on yliopiston akateemisen neuvoston nimittämää opettajaa ja kaksi opiskelijoiden valitsemaa opiskelijajäsentä. Jäsenistä 1–9 on hallituksen itsensä valitsevia liitännäisjäseniä (co-opted members), joilla on kokemusta koulutustoiminnasta.

Hallitus päättää yliopiston koulutustoiminnan luonteesta ja missiosta, hyväksyy vuosittaisen tulo- ja menoarvion, valitsee ja erottaa rehtorin ja yliopiston senioritehtäviä hoitavan henkilökunnan sekä päättää työehdoista näille ja samoin kuin muulle henkilökunnalle. Rehtori valmistelee hallituksen käsittelemät asiat, johtaa yliopistoa ja sen henkilökuntaa, ottaa ja erottaa muun kuin hallituksen toimivaltaan kuuluvan henkilökunnan ja vastaa opiskelijoiden kurinpitotoimista. Henkilökunta on työsopimussuhteessa yliopistoa ylläpitävään yhtiöön. Yliopiston hallitus vastaa siitä, että henkilökunnalla on lainsäädännössä tarkoitettu akateeminen vapaus. Hallitus määrittelee myös ylläpitäjälle tilitettävien lukukausimaksujen ja muiden maksujen suuruuden valtiotasoisten päätösten puitteissa.

Rehtorin johtama akateeminen neuvosto (Academic Board) vastaa tutkimuksen ja opetuksen kehittämisestä, opiskelijavalinnan perusteista, sisäisten ja ulkoisten kuulustelijoiden hyväksymisestä, kurssien ja opinnäytteiden arvosteluperusteista, opetusohjelmasta ja opiskelijoiden erottamisesta opintoihin liittyvistä syistä. Yliopiston hallitus päättää akateemisen neuvoston valintatavasta. Neuvostoon kuuluu enintään 30 jäsentä, joista vähintään puolen tulee olla yliopiston yksiköiden (colleges, departments) päälliköitä, kolme muuta kuin opetushenkilökuntaa, kolme opiskelijoita ja loput opettajakunnan jäseniä.

4.2 Uusi monialainen taideyliopisto: Helsingin taideyliopisto

Uuden taideyliopiston nimeksi ehdotetaan harkittavaksi Helsingin taideyliopisto (Helsinki University of Arts) -nimeä. Suomen taideyliopisto olisi toinen mahdollisuus, mutta taideyliopistojen vahvan kansainvälisyyden johdosta nimen kytkeminen pääkaupunkiin nimeen korostaa enemmän kansainvälisiä kytkentöjä ja hyödyntää samalla Helsingin nimen kansainvälistä tunnettuutta monella muullakin yhteiskuntaelämän alueella. Vaikka nimi viittaa pääkaupunkiin, yliopistolla voi olla toimipisteitä muillakin paikkakunnilla.

Yliopiston pääyksiköt muodostuisivat akatemioista, joiden nimitykset olisivat mahdollisimman lähellä nykyisiä käytäntöjä (etenkin englanniksi). Akatemioiden mainittaisiin yliopistolaisissa erikseen, mikä turvaisi niiden kansallisesti merkittävän aseman. Juuri monialaisen taideyliopiston malli mahdollistaisi nykyisten taideyliopistojen kansainvälisen tunnettuuden sekä ylipäättävästi identiteetin ja brändin säilymisen ja edelleen kehittymisen. Akatemioiden lisäksi yliopistossa olisi muitakin yksiköitä. Seuraavassa esitetään alustava oppiaineiden ryhmittely perustettavan yliopiston osastoihin eli tiedekuntiin, joista käytettäisiin nimitystä akatemia, sekä muihin yksiköihin. Muut yksiköt olisivat osastoja tai laitoksia, joilla ei olisi akatemiastatusta. Akatemian ja muun opetusta antavan yksikön toimivaltaeroja pohditaan jäljempänä erikseen.

Esille on pantu kunkin yksikön yhteyteen myös opetushenkilökunnan, muun henkilökunnan ja opiskelijoiden lukumäärätietoja käyttäen pohjana taideyliopistoilta saatuja tietoja. Lukumäärät eivät ole kaikin osin tarkkoja, koska tietolähteissä on pieniä määrittelytapajeroja. Näin on kuitenkin helpompi nähdä yksikköjen suhteellinen painoarvo. Yksittäisten oppiaineiden opiskelijamäärissä on suuria eroja. Tämä tarkoittaa myös sitä, että suurten opiskelijamäärien oppiaineilla on erilainen painoarvo yksikön identiteetille kuin pienten opiskelijamäärien oppiaineilla. Jos esimerkiksi graafinen suunnittelu olisi osa Kuvataideakatemiaa, sen opiskelijamäärä lähes kaksinkertaistuisi. Olisiko se silloin enää Kuvataideakatemia, kun lisätekijänä vaikuttaa vielä graafisen suunnittelun melko tiivis kytkentä taideteollisuuteen ja elinkeinoelämään?

Muotoiluakatemia – Helsinki Academy of Design – Muotoilun tiedekunta

- teollinen muotoilu
- tila- ja kalustesuunnittelu
- muoti- ja tekstiilitaide
- vaatetussuunnittelu ja pukutaide
- keramiikka- ja lasitaidet
- opetushenkilökunta 45, muu henkilökunta 32, yhteensä 77, opiskelijoita 639

Nämä muodostavat nykyisin Taideteollisessa korkeakoulussa muotoilun osaston. Tämä akatemia on koulutus- ja tutkimustehtävänsä kannalta vahvimmin kytkeyty innovaatioajatteluun ja kaupallisen hyödyntämisen mahdollisuuksiin. Alla olevissa akatemioissa keskeisempää taas on taiteen aiempien muotojen kyseenalaistaminen ilman välttämättä pitkään tähtäimen kaupallista hyödyntämistä (sisäisiä eroja on: elokuvan, television ja teatterin markkinoille suunnattu 'viihdyttävyyttä' vs. kuvataiteen 'puhtaus').

Kuvataideakatemia – Helsinki Academy of Fine Arts – Kuvataiteen tiedekunta

- maalaustaide
- taidegrafiikka
- tila-aikataide: valokuva, liikkuva kuva, paikkasidonnaiset aiheet
- kuvanveisto
- opetushenkilökunta 34, muu henkilökunta 35, yhteensä 69, opiskelijoita yhteensä 292

Nämä muodostavat nykyisen Kuvataideakatemian. Alla on pohdittu valokuvataiteen siirtämistä Taideteollisen korkeakoulun visuaalisen kulttuurin osastosta Kuvataideakatemiaan. Se on kuitenkin niin pieni, että vähänkin suuremman koulutusohjelman siirtäminen vaarantaa

akatemian perinteisen identiteetin. Alkuvaiheessa onkin helpointa lähteä vanhasta peruskenteesta.

Elokuva- ja tv-akatemia – Helsinki Academy of Motion Picture and Television

- Elokuva- ja television tiedekunta

- elokuva- ja televisio-ohjaus, tuotanto, elokuva- ja televisiokäsikirjoitus, elokuvaus, äänitys ja äänisuunnittelu, leikkaus, dokumenttielokuva: opetushenkilökunta 20, muu henkilökunta 7, yhteensä 27, opiskelijoita 168
- lavastustaide (teatteri, tv-, elokuvalavastus ja pukusuunnittelu): opetushenkilökunta 8, muu henkilökunta 3, yhteensä 11, opiskelijoita 57
- yhteensä opetushenkilökunta 28, muu henkilökunta 10, opiskelijoita 225

Esitetty akatemian kokoonpano on sama kuin nykyisin Taideteollisen korkeakoulun elokuva- ja lavastustaiteen osaston kokoonpano. Huomionarvoista on, että teatterilavastus ei ole Teatterikorkeakoulussa. Käytännössä myös teatterilavastuksen opetuksessa käytetään runsaasti mediakeskus Lumeen palveluja. Koska elokuvataiteen opetuksessa tarvitaan Lumeen palveluja, on Arabianranta molemmille ilmeisestikin paras sijoituspaikka. Teatterilavastuksen riittävä kytkeytyminen Teatterikorkeakouluun ja teatterikoulutukseen edellyttää yhteistyösuhteita. Teatterilavastuksen siirtäminen osaksi Teatterikorkeakoulun vastuualueetta, vaikka sijoituspaikkana säilyisikin Arabianranta, jää yhdeksi mahdollisuudeksi, jota voidaan harkita, mikäli teatterikoulutuksen näkökulman esilletuloa halutaan vahvistaa.

Yksi mahdollisuus olisi myös kahden akatemian yhteinen laitos: osa opettajan viroista kuuluisi Elokuva- ja tv-akatemiaan, osa Teatteriakatemiaan; rahoitus tulisi molemmista lähteistä; virkojen täytöstä vastaisivat omien virkojensa osalta molemmat akatemit erikseen; ja näin turvattaisiin sekä elokuva- ja tv-koulutuksen että teatterin ja tanssin koulutuksen näkökulman jatkuvuus. Tästä mallista on onnistuneita kokemuksia Helsingin yliopistossa uskontotieteen laitoksen (teologisen ja humanistisen tiedekunnan yhteinen laitos) sekä matematiikan ja tilastotieteen laitoksen osalta (matemaattis-luonnontieteellisen ja valtiotieteellisen tiedekunnan yhteinen laitos).

Ilman lavastustaidetta elokuva- ja tv-akatemia on varsin pieni yksikkö. Sen muodostamien oppiaineiden taiteellisen yhteensopivuuden kannalta teatterimaailmaan sijoittuva näyttämölavastuksen koulutus voidaan nähdä jonkinasteisena yhteensopimattomuustekijänä. Toisaalta alan pienten työmarkkinoiden kannalta lavastajien tulisi hallita molempia työkenttiä ja kyettävä sopeutumaan molempiin kulttuureihin. Myös teatterilavastuksessa on digitaalisuus valtaamassa yhä enemmän alaa. Vaikka ammattikäytännöissä voi vallita vahvoja identiteettejä lavastajien keskuudessa (”kuulun elokuvabusinekseen” vs. ”kuulun teatteriin”), näin ei ehkä ole – eikä tarvitse olla – vielä koulutusvaiheessa ja kaikin osin tulevissa ammattikäytännöissäkään. Joka tapauksessa volyymiltään pienen alan koulutuksen hallinnollisessa järjestämisessä yhteistyön käytännöllinen toimivuus kaikkiin tarvittaviin suuntiin on riittävä peruskriteeri.

Teatteriakatemia – Helsinki Theatre Academy – Teatteritaiteen tiedekunta

- näyttelijäntyö, skådespelarkonst, ohjaus, dramaturgia, esitystaide- ja -teoria, tanssitaide (tanssi, koreografia), valo- ja äänisuunnittelu
- opetushenkilökunta 54, muu henkilökunta 90, yhteensä 144, opiskelijoita 361

Teatteriakatemian rakenne vastaisi nykyistä Teatterikorkeakoulun rakennetta sillä erotuksella, että mukana ei olisi tanssin ja teatteri-ilmaisun opettajien koulutusta (yhteensä 46 opiskelijaa). Tämä olisi osa uuden yliopiston taidekasvatuksen osaston toimintaa (ks. alla). Opettajien identiteetin kytkeytyminen teatterin ja tanssin identiteettiin edellyttää kuitenkin akatemian ja osaston koulutusyhteistyötä.

Valo- ja äänisuunnittelun laitos (VÄS) on perustettu vuonna 1986 Teatterikorkeakoulun osaksi. Laitoksen tarkoituksena on antaa korkeakoulutasoista opetusta ja kouluttaa esittävien taiteiden valo- ja äänisuunnittelijoita, jotka eivät toimi pelkästään tekniikkoina vaan taiteellisesti kunnianhimoisina tuotantoryhmien jäseninä. VÄS on alallaan ainoa yliopistotasoista koulutusta antava yksikkö Euroopassa. Laitos pyrkii korostamaan opetuksessaan taiteellisen ennakkosuunnittelun merkitystä, minkä vuoksi koulutuksen ydin ei ole teknologiassa.

Laitoksen osaamisella on yhteys elokuvataiteen koulutusohjelman äänityksen ja äänisuunnittelun suuntautumisvaihtoehdon koulutukseen, mutta käytännössä kumpikin sijoittuu omien studioidensa yhteyteen. Elokuvakoulutus käyttää Lumeen studioita Arabianrannassa ja VÄS rakenteilla olevia uusia studioitaan Sörnäisissä, jonne laitos muuttaa Tampereelta. Silti lienee mahdollisuuksia koulutusyhteistyöhön ja osin myös saman infrastruktuurin käyttöön (esim. liikkuva kalusto), kun yksiköt ovat nyt fyysisesti lähempänä toisiaan kuin ennen. Molempien studiokokonaisuuksien varustamisen osalta on keskusteltu päällekkäisyysvaarasta, mutta selvitysten mukaan tarvittavassa kalustossa ja studioiden ominaisuuksissa toimintakonseptit ovat vaatimuksiltaan hyvin erilaiset. Valo- ja äänisuunnittelun laitos voi käyttää Lumetta laajamittaisiin kursseihin, jotka eivät mahdu laitoksen omiin tiloihin. Lume voi tarjota oppimisympäristön tv- ja elokuvavalaistukselle sekä mediaserveripalveluja vaativissa projekteissa. VÄS tarvitsee kuitenkin ennen muuta pienimuotoisia studioresursseja, jotka ovat käytössä jatkuvasti. Tätä Lume ei pysty tarjoamaan.

Taidekasvatuksen osasto – Helsinki School of Art Education

- tanssin ja teatteri-ilmaisun pedagogiikka (TeaK), 26 + 20 = 46 opiskelijaa, opetushenkilökunta 3
- taidekasvatus: kuvataideopettajien koulutus, MA in ePedagogy Design, visuaalisen alan taideopettajien koulutus, yleinen taideopetus (taidehistoria, taiteen teoria) (TaiK), yhteensä 400 opiskelijaa, opetushenkilökunta 15, muu henkilökunta 9, yhteensä 24
- opetus- ja tutkimushenkilökunta 18, muu henkilökunta 9, yhteensä 27, opiskelijoita yhteensä 446

Taidekasvatuksen koulutustoiminnasta pääosa sijoittuu Taideteolliseen korkeakouluun, jossa on myös monien oppiaineiden tarvitsevaa yleistä taideopetusta taidehistoriasta ja taiteen teoriasta. Tätä voitaisiin tarjota kaikille uuden yliopiston opiskelijoille. Teatterikorkeakoulussa on yhtenä koulutusohjelmana esitystaiteen ja –teorian koulutusohjelma (11 opiskelijaa). Nimestään huolimatta tämä koulutus ei kytkeydy taidekasvatukseen vaan performanssitaiteilijoiden koulutukseen, jossa esiintymiskokemusta jo hankkineille opiskelijoille luodaan tavalista vahvempi teoreettinen pohja. Tämä koulutus ei siten sopine laajempaan tarjontaan.

Kun Taideteollisen korkeakoulun tiloista on pitemmällä tähtäyksellä luovuttava (ks. alla), koko taidekasvatuksen osaston toiminta olisi perusteltua siirtää Sörnäisten kampukselle. Tällöin taidekasvatuksen osastossa pääosassa oleva kuvataideopettajien koulutus (perusopintolinjalla 269 opiskelijaa) olisi lähellä Kuvataideakatemian toimipaikkaa. Tämä mahdollistaisi kuvataideopiskelijoiden ja kuvataideopettajiksi opiskelevien kohtaamisen samalla kampuksella. Kuvataideopettajien koulutusta ei voi liittää Kuvataideakatemiaan suoraan,

sillä tällöin Kuvataideakatemia identiteetti taiteilijakoulutuksen instituutioon muuttuisi (opiskelijamääräkin kasvaisi sadalla prosentilla).

Tanssin ja teatteri-ilmaisun opettajien koulutus toteutuu jo nyt vahvasti kasvatustieteellisen asiantuntemuksen pohjalta, koska Teatterikorkeakoulun opetushenkilöstöllä on haastattelutietojen mukaan tältä osin melko vähän käytännön kokemusta eikä omaa taiteilijauraa. Tästä näkökulmasta siirto taidekasvatukseen osastoon ei tarkoittaisi siirtymistä vieraaseen ympäristöön. Huonona puolena toisaalta on, että jo nyt joidenkin liian ohuena näkemä yhteys esteettisiin kysymyksiin ja alan käytännön osaamiseen voi heiketä entisestään. Ratkaisua tuskin löytyy muutoin kuin yhteistyöllä, joka kattaa sekä kasvatustieteelliseen että taiteellisen asiantuntemuksen kohtaamisen opetustyössä riittävällä tavalla. Tämä voinee löytyä myös toimimalla entisestä sijoituspaikasta käsin, kun toiminta on kuitenkin varsin pienimuotoista.

Visuaalisen kulttuurin osasto – Helsinki School of Visual Culture

- graafinen suunnittelu (TaiK), 201 opiskelijaa
- valokuvataide (TaiK), 89 opiskelijaa; valokuvailmaisu (TaiK), 17 opiskelijaa
- kuvataiteiden Pallas –maisteriohjelma (TaiK), 35 opiskelijaa
- visuaalisen journalismin maisteriohjelma (TaiK, yhteistyöyliopistot), 9 opiskelijaa
- ympäristötaiteen maisteriohjelma (TaiK), 3 opiskelijaa (Pallas-ohjelman vastaavaa suuntautumisvaihtoehtoa opiskelevat mukaan lukien opiskelijoita on 11)
- muu koulutus, 14 opiskelijaa
- opetus- ja tutkimushenkilökunta 26, muu henkilökunta 20, yhteensä 46 - opiskelijoita yhteensä 368 opiskelijaa - lisäksi visuaalisen kulttuurin maisteriohjelma, Porin erillislaitos, 29 opiskelijaa

Visuaalisen kulttuurin painopiste on graafisen suunnittelun ja valokuvataiteen sekä valokuvailmaisun opettamisessa. Lisäksi on joukko pienimuotoisempia ohjelmia. Graafinen suunnittelu tiettyssä mielessä lähellä Kuvataideakatemiaa ja esimerkiksi taidegrafiikkaa, mutta suurella osalla graafista suunnittelua on selvä taideteollinen luonne, ja kytkennät liike-elämään ovat tärkeitä jo opinnäytetöitä tehtäessä. Myös valokuvataiteen yhdistäminen Kuvataideakatemiaan olisi periaatteessa mahdollista, vaikka toiminnan volyymi kasvaisi jo opiskelijamäärällä mitattuna noin 30 prosenttia. Yhdistymistä voidaan perusteella valokuvataiteen ja valokuvailmaisun koulutuksen melko vahvalla kytkennällä taiteellisen ilmaisun kehittämiseen ja sillä, että Kuvataideakatemialla on jo omaa valokuvataiteen opetusta. Näiden synergiamahdollisuudet jäävät toimijoiden itsensä selvitettäväksi. Jos valokuvataide ei yhdistyisi Kuvataideakatemiaan organisatorisesti, yksi mahdollisuus olisi tuoda siinäkin tapauksessa valokuvataide Sörnäisten kampukselle lähemmäksi Kuvataideakatemiaan valokuvataiteen ja muiden taiteiden opiskelijoita. Valo- ja äänisuunnittelun laitoksen uusien tilojen yhteydessä olevien vielä käyttösuunnitelmaa vaille olevien tilojen hyödyntäminen tarjoaisi yhden mahdollisuuden. Tällöin visuaalisen kulttuurin osasto supistuisi kuitenkin selvästi: jäljelle jäisi graafinen suunnittelu ja eräitä muita pienehköjä koulutusohjelmia. Mikäli uudessa yliopistossa on muotoiluakatemia, graafinen suunnittelu saattaa myös sopia orientaatioltaan paremmin sen yksiköksi. Tällöin haittapuolena on kuitenkin löyhempi yhteys muuhun kuvalliseen ja visuaaliseen kulttuuriin. Mikäli muotoilu on osa Teknistä korkeakoulua, graafiselle suunnittelulle löytynee parempi yhteensopivuus kuitenkin uuden

taideyliopiston kentässä. Porin taiteen ja median yksikkö toteuttaa monitieteistä visuaalisen kulttuurin opintokokonaisuutta ja maisteriohjelmaa (2004–2006). Monitieteisen taustansa vuoksi vastuuyksikkönä voisi toimia myös esimerkiksi taidekasvatuksen akatemiassa, mutta olennaista on ensin selvittää tämän yksikön toiminta- ja rahoitusmahdollisuudet pitemmällä tähtäyksellä. Kaiken kaikkiaan visuaalisen kulttuurin osasto on melko hajanainen, mutta ainakin alkuvaiheessa se toiminee parhaiten omana kokonaisuutenaan.

Medialaboratorio – **Media Lab (TaiK)** – vastaa hallinnollisesti osastoa

- uuden median maisteriohjelma, 139 opiskelijaa – muuntokoulutuksena 16 opiskelijaa
- opetus- ja tutkimushenkilökunta 23, muu henkilökunta 16, yhteensä 39
  - opiskelijoita yhteensä 155

Medialaboratorio jatkaisi omana yksikkönään. Koska se käyttää Lumeen palveluja, luonteva sijoituspaikka olisi edelleen Arabianranta.

Akatemia vs. osasto

Akatemian ja osaston toimivaltaeroja omaa toimintaa koskevassa päätöksenteossa voidaan perustella akatemioiden pysyvällä luonteella, joka pohjautuu merkittävään valtakunnalliseen tehtävään. Akatemioilla tulisi olla tiedekuntatasoinen itsenäisyys sen lisäksi, että niiden olemassaolo on turvattu yliopistolaissa. Muita osastoja yliopisto voisi perustaa ja lakkauttaa omin päätöksin. Yliopiston hallituksella tulee kuitenkin olla mahdollisuus päättää akatemioiden otettavien opiskelijoiden määristä koulutusohjelmittain.

Yliopiston eri yksikköjen ja johtajien toimivaltajako tulee määritellä yliopiston johdosäännössä. Akatemit voisivat ottaa työsopimussuhteisen henkilöstön ja nimittää omat virkamiehensä ja tehdä professorin virkojen täytössä ehdollepanon yliopiston hallitukselle. Tämä tukisi niiden itsenäistä asemaa. Osastot voisivat nimittää ja ottaa toistaiseksi henkilöstön, jolta ei vaadita korkeakoulutusta – muilta osin enintään kahdeksi vuodeksi. Yliopiston rehtorilla olisi perusteltua olla laaja toimivalta osastojen henkilöstön ottamisessa, ei kuitenkaan professorien nimittämisvaltaa. Johtosäännön valmistelussa tulisi myös erikseen selvittää, miltä osin akatemian ja osastojen toimivallassa olisi perusteltuja eroja opintoasioissa (esim. eriasteisten tutkintojen myöntäminen) ja miltä osin päätösvaltaa käyttäisi yliopiston hallitus tai jokin muu keskushallinnon elin (esim. opintoasiain neuvosto, taiteellinen neuvosto tai tutkimusneuvosto).

Rehtoraatti ja yliopiston hallitus

Rehtorin ja yliopiston hallituksen valitsemistapa noudattaisi yliopistoissa yleistä käytäntöä. Tämä käytäntö saattaa kuitenkin muuttua lähivuosina, mikäli käynnissä oleva valmistelutyö johtaa yliopistolain muutoksiin. Helsingin taideyliopiston erityisen akatemiarakenteen johdosta olisi kuitenkin perusteltua, että hallituksessa olisi edustettuna kunkin akatemian johtaja, joka toimisi samalla yliopiston vararehtorina. Tämä tukisi sitä, että yliopistoa johtamisessa otettaisiin huomioon kunkin akatemian merkitys. Ehkä aluksi olisi harkittava myös tulosohjauksen toteuttamista suhteessa opetusministeriöön sellaisessa muodossa, että akatemioiden asema tulee turvatuksi niille korvamerkittyjen varojen muodossa.

Jotta uuden yliopiston toiminta käynnistyisi joutuisasti, sen johtamistapa olisi alkuvaiheessa syytä järjestää tavalla, joka helpottaa muutosten läpivientiä. Yksi mahdollisuus olisi,

että ensimmäisen toimikauden rehtorina ei toimisi uuden taideyliopiston minkään yksikön entinen tai nykyinen professori. Rehtorin olisi ulkopuolinen, mielellään professorin pätevyyden omaava henkilö, joka tuntisi taideyliopistojen tilanteen ja jolla olisi kokemusta opettamisesta, tutkimisesta sekä johtamisesta ja kehittämistyöstä yliopisto-organisaatiossa. Kyseessä olisi pikemminkin muutosjohtamiseen kykenevä yliopistojohtamisen ammattilainen kuin taiteilijaprofessori.

4.3 Muotoilu Teknillisen korkeakoulun osastoksi

Mikäli uuteen taideyliopistoon ei tule muotoilun akatemiaa, vaan muotoilu siirretään Teknillisen korkeakoulun osastoksi, muotoilun organisatorinen toimintaympäristö muuttuisi selvästi. Lähtökohtana olisi tällöin uusi muotoilun koulutuspolitiikka, joka korostaisi muotoilun kiinteämpää yhteyttä arkkitehtuuriin ja tekniikkaan. Suomalaisessa kontekstissa siirtoa voidaan pitää outona, mutta Euroopassa on useita teknillisiä yliopistoja, joissa annetaan muotoilukoulutusta. Muotoilun asema kuitenkin vaihtelee eri yliopistoissa sen mukaan, mikä rooli sillä on yliopiston koulutustehtävässä. Seuraavassa esitellään lyhyesti muutamia teknillisiä yliopistoja, joissa on muotoilun koulutusta ja tutkimusta.

Chalmersin teknillinen korkeakoulu - Chalmers teknisk högskola, Göteborg (<http://www.chalmers.se/>)

Chalmerissa annetaan teknisen muotoilun (teknisk design) peruskoulutusta (189/200 pistettä). Koulutus on insinööri-koulutusta, jossa yhdistetään luonnontieteiden, tekniikan ja muotoilun opinnot. Tarkoituksena on kehittää osaamista, jossa otetaan huomioon tuotteiden hyvän teknisen toimivuuden lisäksi attraktiivinen muoto, ymmärrettävyys ja käytettävyys, ergonomisuus ja ympäristöystävällisyys. Syksystä 2007 lähtien näitä opintoja voi jatkaa teknisen muotoilun maisteriohjelmassa, joka suuntautuu ihminen-konejärjestelmiin (human factors engineering) tai teolliseen muotoiluun (industrial design engineering) tai ajoneuvomuotoiluun (automotive industrial design engineering). Tarjolla on myös muita maisteriohjelmiä, kuten tuotekehitys (product development engineering), vuorovaikutteinen suunnittelu (interaction design engineering), muotoilu ja kestävä kehitys (design for sustainable development).

Chalmersin mallissa muotoilun koulutuksessa lähtökohta on painotetummin tekniikka kuin taide. Taideteollisen korkeakoulun muotoilun tuella Teknillisessä korkeakoulussa voitaisiin kehittää myös tämän lähtökohdan mukaista koulutusta. Selvää kuitenkin olisi, että taidelähtöiselle muotoilun koulutukselle ei uudessa yliopistoympäristössä saisi muodostua esteitä.

Milanon teknillinen yliopisto - Politecnico di Milano T.U. (<http://www.polimi.it/>)

Milanon teknillisessä yliopistossa on kuusi tekniikan tiedekuntaa, kaksi arkkitehtuurin tiedekuntaa ja yksi muotoilun tiedekunta (Facolta' del Design). Muotoilun tiedekunnassa on mahdollista suorittaa kandidaatin tutkintoja seuraavilla aloilla: viestintä (communication design), muoti (fashion design), kalusteet (furniture design), teollinen muotoilu (industrial design) ja sisustus (interior design). Viestinnän koulutukseen sisältyy graafisen suunnittelun, multimedian ja visuaalisen kulttuurin opintoja.

Milanon teknillisen yliopiston mallissa muotoilun tiedekunta on monipuolinen yksik-

kö, jossa paljon samoja oppiaineita kuin Taideteollisessa korkeakoulussa. Tarjolla on yleistä taideopetusta, mutta ei kuitenkaan lasi- ja keramiikkasuunnittelua eikä tekstiilitaidetta sellaisenaan. Milanon toimintamallissa korostuu taiteellinen näkökulma enemmän kuin Chalmersin mallissa.

Delftin teknillinen yliopisto – Technische Universiteit Delft, Alankomaat

(<http://www.tudelft.nl/>)

Delftin teknillisessä yliopistossa on kahdeksan tiedekuntaa, ja sellaisena se on laaja-alaisin teknillinen yliopisto Alankomaissa. Yliopistossa voi opiskella kandidaatin tutkinnon teollisessa muotoilussa (industrial design engineering). Tämän lisäksi koulutusta tarjotaan kolmessa muotoilukeskeisessä maisteriohjelmassa: vuorovaikutteinen suunnittelu (design for interaction), integroitu tuotekehitys (integrated product design) ja strateginen tuotekehitys (strategic product design). Vuorovaikutteisen suunnittelun ohjelmassa koulutetaan muotoilijoita, jotka auttavat asiakkaita suunnittelemaan innovatiivisia ja tarkoituksenmukaisia tuotteita ja palveluja erityisesti ihmisen ja tuotteen vuorovaikutuksen näkökulmasta ottamalla huomioon tuotteen käyttöön liittyvät fyysiset, kulttuuriset, teknologiset ja yhteiskunnalliset tekijät. Integroidun tuotekehityksen ohjelmassa huomio on kuluttajille suunnattujen massatuotteiden tuotekehitysprosessin kaikissa vaiheissa. Ohjelmassa pyritään tarkastelemaan yhtä aikaa monia näkökulmia uusiin tuotteisiin: tarkoitus, muoto, käyttö, tuotanto, myynti, talous ja kestävä kehitys. Strategisen tuotekehityksen ohjelmassa koulutettavien muotoilijoiden tulisi kyetä edistämään yritysten aloitteellisuutta ja luovuutta strategisesti kestävien ja kaupallisesti menestyksellisten tuotteiden ja palveluiden kehitystyössä.

Erityisesti Delftin yliopiston maisteriohjelmissä korostuu innovaatioiden näkökulma, jonka edistämisestä on puhuttu myös viimeaikaisessa suomalaisessa, koulutusta sekä tutkimus- ja kehitystyötä koskevassa keskustelussa. Innovaatioyliopistokeskustelu on osa tätä, samoin Taideteollisen korkeakoulun, Helsingin kauppakorkeakoulun ja Teknillisen korkeakoulun suunnitelma perustaa yhteinen Innovaatioinstituutti. Yrittäjyyden ja johtamisen näkökulma on yhdistetty Suomessakin muotoiluun ja sitä on tuettu monitieteisiä koulutusohjelmia kehittämällä: kymmenen vuotta on toteutettu IDBM-ohjelmaa (The International Design Business Management) em. kolmen korkeakoulun yhteistyönä, ja kehitteillä on ollut ohjelma Helsinki School of Creative Entrepreneurship (HSCE) em. kolmen korkeakoulun ja Culminatumin yhteistyönä. Yhteistyösapuolten valikoituminen kertoo jo siitä, että muotoiluun ja eräiden muiden taideteollisten alojen panosta tarvitaan myös tekniikan alan koulutuksen kehittämisessä.

Otaniemen kampukselle sijoittumiselle voidaan löytää innovaatioiden edistämisen näkökulmasta hyviä perusteita. Myös Teknillisen korkeakoulun tuotantotalouden laitoksen toimintaan sisältyvä kansainvälisen liiketoiminnan, johtamisen ja psykologian koulutus ja tutkimus tukevat Otaniemi-ratkaisun koulutuksen ja tutkimuksen synergiaa etsivää toimintakonseptia, jossa samalla kampuksella voidaan yhdistää tekniikka, talous ja teollinen taide.

Otaniemi-vaihtoehdon hyötyjä ja haittoja

Suomalainen muotoilu on tunnettu savutuksistaan lasi-, keramiikka-, huonekalu- ja tekstiilitaiteen alueella. Kaikissa koulutus- ja tutkimuspoliittisissa ratkaisuissa on syytä tukea näiden saavutusten päälle rakentuvaa toimintaa. Samalla on kuitenkin arvioitava, kuinka millaisia hyötyjä on saatavissa uusilla ratkaisuilla, joissa muotoilulle luodaan vahvemmin arkkitehtuurin ja tekniikan koulutukseen ja tutkimukseen liittyvä toimintaympäristö.

Tekniikan ympäristö tukee taidelähtöisen muotoilun kehittämistä antamalla vahvemman pohjan muotoilussa tärkeälle materiaalitekniikan osaamiselle. Koska taiteellinenkin muotoilu lähtee materiaalin ominaisuuksien hyvästä hallinnasta, materiaalitekniikan tutkimus samassa toimintaympäristössä (esim. Uusien materiaalien keskus – UMK) luo mahdollisuuden tukeutua kehitteillä oleviin uusiin tekniikoihin ja toisaalta mahdollisuuden antaa virikkeitä materiaalitekniikan kehitystyölle myös taidelähtöisen muotoilun ehdoilla.

Sisustusarkkitehtien koulutuksessa voitaisiin ottaa paremmin huomioon arkkitehtuurin ja rakentamisen vaatimukset. Näin sisustusarkkitehtien osaamisessa vahvistuisi rakenteiden tuntemus, jonka riittämättömyydestä on usein keskusteltu.

Insinöörien kouluttamisen näkökulmasta muotoilun antama lisäarvo liittyy mahdollisuuden tarjota osana insinöörinkoulutusta muotoilun opintoja. Kuten edellä esitetyt ulkoiset esimerkit todistavat, teknillisissä korkeakouluissa on laajalti nähty tarvetta kytkeä muotoilu ja tekniikka toisiinsa nimenomaan tuotekehityksen näkökulmasta. Kun insinöörien ammattikuvaan kuuluu hyvin usein tuotekehitys, heidän tulisi omaksua jo koulutuksen kautta muotoilun merkitys tulevassa ammattikäytännössään, jotta tiimipohjaiseen tuotekehitystyöhön osataan yhdistää myös muotoilun näkökulma (sen lisäksi, että kaupallis-taloudellinen näkökulma voi olla usein liian heikko). Muotoilun merkitys kaikkien ihmisen-konevuorovaikutusta edellyttävien järjestelmien kehittämisessä on kiistaton. Yhtenä muotoilun virheenä on nähty teknisiä ominaisuuksia korostava muotoilu, joka turhauttaa kuluttajia, kun lähtökohtana tulisi olla kuluttaja- ja käyttäjälähtöinen muotoilu (Business Week, 8.8./15.2005, Special Report, Get Creative! How to Build Innovative Companies). Tämän näkökulman merkitys suomalaiselle tuotekehitykselle voi olla arvaamattoman suuri, mutta sen hyötyjen lunastaminen edellyttää myös koulutuspoliittista päätöksentekoa.

Otaniemi-vaihtoehdon kielteiset puolet liittyvät jo muotoutuneen toiminnallisen kokonaisuuden rikkoutumiseen ja sen mahdollisiin haittavaikutuksiin. Vaikka Taideteollisen korkeakouluun on usein liitetty identiteetti juuri taiteen teollisena hyödyntäjänä, korkeakoulun kaikissa oppiaineissa tämä näkökulma ei ole yhtä vahva. Erityisesti tämä on tullut esiin elokuva- ja lavastustaiteen osaston julkisuuteen asti ryöpsähtäneissä linjauksissa. Otaniemi-vaihtoehdon mahdollisessa jatkovalmistelussa onkin syytä selvittää tarkemmin kuin tässä on mahdollista, mitkä kaikki Taideteollisen korkeakoulun nykyiset oppiaineet muodostaisivat yhdessä sellaisen synergisen kokonaisuuden, että niiden sijoittuminen Otaniemen kampukselle olisi perusteltua. Lähtökohtana on silloin oppiaineiden kaupallis-teollisen näkökulman vahvuus. Esimerkiksi graafisen suunnittelun, valokuvataiteen ja multimedia-laboratorion sijoittuminen kytkeytyy toisaalta nykyiseen identiteettiin ja yhteistyösuhteisiin Taidekorkeakoulun sisällä, mutta myös näköpiirissä oleviin hyötyihin joko osana uutta taideyliopistoa tai taideteollista kokonaisuutta Otaniemen kampuksella. Mikäli visuaalisen kulttuurin osaston sekä Medialaboratorion toiminnot vaihtaisivat kampusta, syntyisi myös mahdollisuuksia uudenlaiseen yhteistyöhön ja aikaisemman yhteistyön vahvistumiseen. Esimerkiksi Teknillisen korkeakoulun Tietoliikenneohjelmistojen ja multimedialaboratorio (TML) tekee tutkimusta ja antaa opetusta vuorovaikutteisen digitaalisen median ja sisälöntuotannon alueella, mistä löytynee synergiaa graafisen suunnittelun, valokuvauksen ja Medialaboratorion toiminnan kehitystyölle.

On myös periaatteessa mahdollista, että muotoilu siirtyisi fyysisesti Otaniemeen, mutta olisi edelleen osa uutta taideyliopistoa. Kampuksen vaihtaminen tukisi koulutus- ja tutkimusyhteistyötä Teknillisen korkeakoulun suunnalla, mutta silti säilyisi kosketuspinta taideyliopistokokonaisuuteen. Eri toimintojen sijoittuminen eri kampuksille kytkeytyy myös käytettävissä oleviin tiloihin ja uudisrakentamisen mahdollisuuksiin (ks. alla). Tässä suhteessa Otaniemellä on annettavaa, koska sieltä on vapautunut ja vapautumassa Senaattikiin-

teistön omistamia tiloja.

Teknillisen korkeakoulun piirissä muotoilun siirtäminen Otaniemen kampukselle on nähty vaihtoehtona, josta on etuja Teknilliselle korkeakoululle ja jota ei tulisi ilman muuta sulkea pois. Erityisesti muotoilun ja tuotekehitystyön yhteys insinöörien ammattikuvassa on nostettu esiin. Samalla on kuitenkin korostettu, että siirron tulee tukea myös muotoilun koulutuksen ja tutkimuksen kehittymistä. Taideteollisen korkeakoulun puolella siirron nähdään rikkovan korkeakoulun kokonaisuutta, jota on pyritty systemaattisesti rakentamaan useita vuosia. Rehtori Sotamaa on lähtenyt puheenvuoroissaan yhteistyön kehittämisessä Teknillisen korkeakoulun kanssa nimenomaan innovaatioyliopistokonseptista, jossa Taide-teollinen korkeakoulu säilyisi itsenäisenä taideyliopistona. Innovaatioyliopistokonseptia ei ole kuitenkaan kaikilla suunnilla nähty realistisena toimintavaihtoehtona ainakaan lähitu-levaisuudessa.

Mikäli uusi sijoituspaikka poistaisi muotoilulta virallisen kytkennän uuteen taideyliopis-toon, ruohonjuuriyhteistyö voisi jatkua kaikkien hyväksi havaittujen kumppanien kanssa – juuri sillä tavalla, jolla perustellaan yhteistyön kehittämistä ilman taideyliopistojen raken-teiden muuttamista. Suomalaisen muotoilun kansainvälisen aseman kannalta yhdistämi-seen voi sisältyä uhkatekijöitä, mikäli ulkoisen aseman säilymiseen ei panosteta riittävästi. On kuitenkin muistettava, että kaikissa monialaisissa oppilaitoksissa kansainväliset yhtey-det syntyvät pitkälti alakohtaisesti, ei ylitse kaikkien tiedekuntien tai osastojen. Sikäli mah-dollinen Teknillisen korkeakoulun muotoilun osasto (esim. Helsinki School of Design) ei välttämättä menetä mitään brändiasemastaan, vaikka osoite muuttuisikin Espooseen (myös Teknillinen korkeakoulu on englanniksi Helsinki University of Technology, vaikka sijoittuu Espooseen). Myös opintoasiain hallinnossa olisi otettava huomioon muotoilun tarpeet. Var-mastikaan diplomi-insinöörin tutkinto ei palvele muotoilun identiteetin säilymistä. Tästä syystä käyttöön olisi otettava filosofian kandidaatti/maisteri/tohtori, ellei sitten voitasi pi-täytyä nykyisissä nimikkeissä taiteen kandidaatti/maisteri/tohtori.

Kampusratkaisut: Arabianranta, Sörnäinen, Otaniemi?

Selvitystyön kohteena olevat taideyliopistot sijoittuvat nyt Arabianrantaan (Taideteollinen korkeakoulu) ja Sörnäisiin (Kuvataideakatemia, Teatterikorkeakoulu). Vaikka kaikkienkin yliopistojen toiminnan kehittämisessä yliopistojen tarkoituksen parhaiden toteutustapojen tulisi vaikuttaa vahvasti yliopistojen maantieteelliseen sijoittumiseen, sijoittumisratkaisuissa joudutaan ottamaan huomioon myös valtion rakentamistoimintaa säätelevät rajoitteet.

Arabianrantaan sijoittuu Taideteollisen korkeakoulun lisäksi muita kulttuurialan koulu-tusyksiköitä. Helsingin ammattikorkeakoulu Stadian kulttuuri- ja palvelualan koulutukses-ta sijoittuu Arabianrantaan esittävä taide, kulttuurituotanto, pop/jazz-musiikki ja viestintä (Hämeentie 161:ssä muut paitsi pop/jazz, joka sijaitsee Arabiankatu 2:ssa samoissa tiloissa Pop & Jazz Konservatorion kanssa). Nämä koulutukset tuottavat teatteri-ilmaisun ohjaajia, kulttuurituottajia, pop-, jazz- ja rock-musiikkiin erikoistuneita opettajia, muusikkoja, tuot-tajia ja musiikkiteknoologeja sekä medianomeja (audiovisuaalisen mediatuotannon, radio- ja tv-ilmaisun ja verkkoviestinnän suuntautumisvaihtoehtoisissa). Ruotsinkielinen ammattikor-keakoulu Arcadan koulutus sijoittuu kokonaisuudessaan Arabianrantaan, mutta siitä vain pienehkö osa liittyy taidealaan: medianomin koulutus meadiakulttuurin alueella (lähelle tätä tulee mediatekniikan koulutus, joka johtaa kuitenkin insinööritutkintoon). Alueella on myös Arabian taideteollisuuskeskus, taidealan kirjastokeskus Aralis sekä ammattikoulu Prakticum.

Arabianrannan kampuskonsepti on ollut jo pitempään esillä eri keskusteluareenoilla.

Taideteollisen korkeakoulun Future Home instituutissa on selvitetty Arabianranta-Kumpula –akselia luovana kampusympäristönä (Rönkä & Hyvärinen & Niemi & Suominen 2005). Tällöin on kiinnitetty huomiota ennen muuta seuraaviin organisaatioihin, jotka sijoittuvat tälle alueella: Arcada yrkeshögskolan, Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia, Helsingin yliopiston Kumpulan kampus (matemaattis-luonnontieteellinen ala), Taideteollisen korkeakoulu ja ADC Helsinki Oy. Selvityksen tavoitteena on ollut laatia arvio Kumpula-Arabiarannan kehittämistä kampusalueena ja design-painotteisena teknologiakeskuskonseptina. Kampuksen nimeksi on esitetty: ”Vanhankaupunginlahden rantakampus” / ”Helsinki Old Town Bay Campus” (HOTBA).

Jotta alueen kehittämiseksi syntyisi lisäpontta, yksi mahdollisuus on vahvistaa sen taidepainotusta. Pitkällä tähtäyksellä saattaisi olla perusteltua siirtää sekä Kuvataideakatemia että Teatterikorkeakoulu Arabianrantaan. Tämä edellyttäisi uudisrakentamista, jolle kuitenkin on toistaiseksi tilaa Arabianrannassa. Taideyliopistojen oma panos alueen suunnittelussa voisi olla huomattava. Kaikki tämä edellyttää myös julkisia investointeja, mutta niiden tuomaa lisäarvoa on syytä tarkastella pitkällä aikavälillä, useamman kymmenen vuoden aikavälillä. Luovien toimialojen merkityksen kasvu ja symbolisten arvojen laajentuva kiinnittyminen tavaroihin ja palveluihin niiden käyttökokemusten kautta johtaa myös taloudelliseen arvomuodostukseen. Tämän trendin hyödyntäminen vahvistaa Suomen talouden kilpailukykyä yhä selvemmin kulttuurisesti uusiutuvilla tuotemarkkinoilla. Suomen kansainvälisen ja pääkaupunkiseudun alueellisen kilpailukykyyn näkökulmasta Arabianrannan alueesta on vielä mahdollista muodostaa potentiaalisesti merkittävä taide- ja kulttuurialan keskittymä – kulttuurikampus – jolla on kansainvälistäkin vetovoimaa. Tämä mahdollisuus hukataan, mikäli alueen vielä avoinna olevat tilalliset mahdollisuudet, kuten laajat varikkoalueet, hyödynnetään toisin.

Arabiarannan taidekampuksen kehittämiseksi asetetaan kuitenkin rajoja sitä kautta, että Kuvataideakatemia ja Teatterikorkeakoulun tilojen osalta on tehty jo pitkälle ulottuvia ratkaisuja Sörnäisten rannassa. Teatterikorkeakoulu toimii sen tarpeita varten saneeratuissa tiloissa, joiden käyttöikä on vielä runsaasti jäljellä. Vaikka tiloja on pidetty ahtaina, lisätiloja on mahdollista rakentaa lähituntumaan halvemmalla kuin lähtemällä laajamittaisen uudisrakentamisen tielle. Kuvataideakatemia tilojen vastikään paljastuneet homevauriot ovat johtaneet laajamittaisiin korjaustöihin, joiden tavoitteena on kuitenkin kunnostaa tilat nimenomaan Kuvataideakatemiaan käyttöön kesään 2008 mennessä. Teatterikorkeakoulun valo- ja äänisuunnittelun laitos (VÄS) on toiminut Tampereen kaupungissa, mutta muuttaa takaisin Helsinkiin Teatterikorkeakoulun yhteyteen (Lintulahdenkatu 3) ja samalla myös Kuvataideakatemiaan (korjauksen alla olevien tilojen) läheisyyteen. Etelä-Suomen Julkisivupalvelu Oy peruskorjaa ja vuokraa Teatterikorkeakoulun käyttöön vuonna 1924 rakennettua Elannon entisen keskusvaraston tiloja. Rakennustyöt ja tilojen varustelun suunnittelu ovat käynnistyneet. Korjattavassa talossa on yli 4000 neliometriä vuokrattavaa tilaa, josta VÄSin tilat käsittävät lähes puolet. Jäljellä oleviin tiloihin pyritään löytämään käyttäjiä, jotka ovat lähellä VÄSin tilojen tarvitsijoiden profilia (tammikuun 2006 tilanne). Alueella on myös mahdollisuuksia rakentaa lisätilaa (ns. silojen alue).

Kokonaistilanteeseen vaikuttaa myös Taideteollisen korkeakoulun päärakennuksen kunto. Talo on rakennettu aikanaan tehdastilaksi. Sen julkisivu on nykyisin suojeltu. Haastattelutietojen mukaan tilat eivät sovellu nykyiseen käyttöön monestakaan syystä – ja alunperinkin tilat on tarkoitettu vain tilapäisesti Taideteollisen korkeakoulun käyttöön. Suojeltu julkisivu läpäisee vettä liikaa, minkä vuoksi se olisi peitettävä lasilla. Viereisen keramiikka-alan yrityksen piipusta syntyy vaarallisia päästöjä, mutta yrityksellä ei ole velvollisuutta jatkaa piipun korkeutta. Myös Taideteollisen korkeakoulun yläkerrokseen sijoittuvasta kera-

miikan polttoon tarkoitettu uunista syntyy päästöjä – ja se aiheuttaa palovaaran. On myös esitetty, että uuni ei nykyisellään ole riittävä, minkä johdosta edessä olisi uuden uunin rakentaminen jonnekin muualle (tai tämän palvelun ostaminen ulkopuolisilta). Kerroskorkeus on liian pieni, minkä johdosta ilmanvaihtojärjestelmää uudistamallaakaan ei voida korjata tehottomasta ilmanvaihdosta johtuvia ongelmia. Kaiken kaikkiaan taloa ei liene perusteltua peruskorjata nykyiseen käyttötarkoitukseensa, koska se olisi erittäin kallista. Tämä johtaisi reilusti nykyistä kalliimpaan tilavuokraan. Tilastrategian kannalta näköpiirissä olisivat siten vain ylläpitokorjaukset, joita jatkettaisiin siihen asti, että toiminnot voidaan siirtää muihin tiloihin.

Laajana taustana yliopistolaitoksen rakentamisasioissa vaikuttaa valtionvallan linjanveto, jonka mukaan olemassa olevan rakennuskannan hyödyntäminen on ensisijaista uudisrakentamiseen nähden. Tätä taustaa vasten laajamittainen uudisrakentaminen Arabianrannan alueella saattaa olla epärealistista. Sitä vastoin Otaniemessä on vapautunut VTT:n ja Geologisen tutkimuskeskuksen tiloja. Myös TKK:n opiskelijamäärien todennäköisen supistumisen myötä vapautuu tiloja. Senaattikiinteistö omistaa nämä tilat. Niiden muokkaaminen tarvittavaan koulutus- ja tutkimuskäyttöön lienee valtiovallan linjausten perusteella mahdollista. Suunnitelmissa on myös Dipolin ostaminen Senaattikiinteistöille. Otaniemen mahdollisuudet ottaa vastaan Taideteollisen korkeakoulun toimintoja ovat siten varsin realistiset.

Kokonaistarkastelussa ainakin muutaman vuoden perspektiivillä on hahmotettavissa seuraava kampusrakennemahdollisuus. Arabianrannassa toimivat mediakeskus Lumeen palveluja tarvitsevat koulutusyksiköt: elokuva- ja lavastustaide ja medialaboratorio. Näille pitäisi rakentaa uudet tilat ennen kuin Taideteollisen korkeakoulun päärakennus poistetaan oppilaitoskäytöstä. Sörnäisissä toimivat Kuvataideakatemia, Teatterikorkeakoulu (mukaan lukien Valo- ja äänisuunnittelun laitos) sekä ne Taideteollisen korkeakoulun koulutusyksiköt, jotka eivät toimi Otaniemen kampuksella. Sörnäisten kampukselle sopisi ainakin taidekasvatus, jossa kuvataideopettajien opetus on keskeistä. Myös visuaalisen kulttuurin osaston toimintojen kuvälähtöisyys (graafinen suunnittelu, valokuvataide) perustelisi sijoittamista Sörnäisiin, mutta näiden alojen suuntautuminen on ainakin osassa koulutuksia taideteollisempi kuin taiteilijakoulutukseen kytkeytyvä, minkä vuoksi on syytä selvittää myös tämän näkökulman painoarvoa toimintojen sijoituspaikkoja harkittaessa. Sörnäisten rantaan on mahdollista kunnostaa lisätiloja ns. Myllykortteliin, jossa Kuvataideakatemiankin sijaitsee (ns. siilojen alue). Uuden taideyliopiston kampusrakenne ei olisi paras mahdollinen, mutta taiteenalojen keskinäinen yhteensopivuus ja identiteetti voitaisiin ottaa kuitenkin huomioon sijoitusratkaisuisissa.

5 Mediakeskus Lume

Lumeen perustaminen lähti liikkeelle Taideteollisen korkeakoulun audiovisuaalisen tutkimus- ja koulutuskeskuksen perusideasta. Alun perin päätavoitteena oli järjestää elokuva- ja lavastustaiteelle sekä mediatutkimukselle tarkoituksenmukaiset koulutus- ja tutkimustilat. Asiasta tehtiin käyttäjälähtöinen tarveselvitys (Piirainen 1994). Lumeen toiminta käynnistyi vuonna 2000. Keskusta suunniteltiin, rakennettiin ja varusteltiin aikana, jolloin tietotekniikan nopean kehityksen katsottiin luovan ”uuden talouden”, jossa tuottavuus kasvaisi nopeasti, suhdannevaihtelut heikkenisivät ja tietotekniikkavetoisen median uudet muodot loisivat nopeasti uutta varallisuutta ja monenlaisia uusia mahdollisuuksia niin koulutuksessa kuin audiovisuaaliseen tekniikkaan nojaavassa elinkeinotoiminnassa – globaalissa mitataavassa. Lumeesta muodostettiin teknisesti korkeatasoinen mediakeskus, jonka tehtävä on nykymuodossaan kaksijakoinen: antaa infrastruktuuripalveluja elokuva-, tv-, lavastus- ja media-alan opetusyksiköille ja niiden tutkimustoiminnalle sekä toimia valtakunnallisena av-alan tutkimus- ja kehittämiskeskuksena, jonka toimintamuotoina ovat tutkimus- ja kulttuurihankkeet, toiminta elokuva-, av- ja uusmedia-alojen yhdistäjänä ja niiden edustajana kansainvälisessä yhteistyössä. Lisäksi Lumeen tehtävänä on ollut tuottaa tapahtuma- ja media-alojen maksullista palvelutoimintaa.

Lumeen varustus on nopeasti vanhentunut mediatekniikan kehittyessä ja keskuksen toimintakonseptikin on kyseenlaistettu nimenomaan valtakunnallisen tehtävän osalta. Maksullinen palvelutoiminta on jäänyt pienimuotoiseksi eikä Lumeen rahoitusrakenne takaa sen infrastruktuurin palvelukykyä. Eläke-Varman omistaman tilan vuokramenot ovat reilusti yli puolet koko Lumeen budjetista. Haastattelutietojen mukaan rahoitus ei ole tulohajauksen kautta yhtään vahvistunut alkutilanteesta. Taideteollisen korkeakoulun oma käyttö ja ulkopuolisten käyttö aiheuttavat myös koordinaatiovaikeuksia, kun ulkopuolisten palvelukyky edellyttäisi korkeakoulun oman käytön parempaa ennustettavuutta. Ennakoimattomuus johtuu osin elokuvaproduktioiden yhteistuotannosta, koska partnerit edellyttävät aikataulu-muutoksia. Omassa käytössä ei sovelleta sisäistä laskutusta. Lume on sitä kuitenkin esittänyt, jotta kustannukset olisivat käyttäjille läpinäkyvämmät. Vuodelle 2007 sijoittuvat kriittiset uusimistarpeet on Lumeen omissa laskelmissa arvioitu 364 000 euroksi (rikkoutuneet ja vajaakuntoiset laitteet, jotka vaikeuttavat toimintaa kohtuuttomasti). Vuosille 2008–09 sijoittuvan laitteistokannan uusimisen on arvioitu aiheuttavan 2,3 miljoonan euron kustannukset. Vuosikymmenen loppuun mennessä audiovisuaalinen tuotantoympäristö tulisi muuttaa teräväpiirtotekniikalle, minkä nykyrahassa arvioitu kustannus on noin 1,7 miljoonaa euroa.

Erityisesti elokuva- ja lavastustaiteen osasto on nähnyt Lumeen resurssien käytössä ongelmia. Ongelman ydin on ollut koulutuskäytön ja muun käytön yhteensovittaminen. OTT Timo Eskon on selvittänyt elokuva- ja lavastustaiteen sekä Lume-keskuksen asemaa taideteollisessa korkeakoulussa (raportti 27.2.2004). Hän teki joukon toimenpide-esityksiä, joihin Taideteollinen korkeakoulu onkin ryhtynyt. Lumeen tilavarausjärjestelmän ongelmia on ratkottu mm. hankkimalla uusi tilavarausjärjestelmä, joka mahdollistaa tilojen, teknisten resurssien ja henkilöstön hallinnan osana Lumeen projektihallintajärjestelmää. Korkeakoulujen osastojen maksettaviksi vyörytettävien kulujen laskentaperusteita on täsmennetty laskemalla sisäiset omakustannushinnat eri palveluille niin, että osastojen opetussuunnitelmien perusteella on mahdollista ennakoida tilatarpeet ja niistä aiheutuvat tilakustannukset. Sisäisen omakustannushinnan ohella noudatetaan yhteistyöhinnointilua, joka on 50 prosenttia Lumeen kaupallisesta vuokrahinnasta. On selvitetty Lumeen tilojen ulkopuolisen käytön kysynnän rakennetta selvittämällä nykytila sekä valtakunnallisen tehtävän toteutustapoja.

Valtakunnallinen tehtävä

Lumeen nykyistä edellisen johdon (Jarmo Eskelinen) yhteenveto valtakunnallisen tehtävän toteutustavasta vastauksena Eskon toimenpide-esityksiin oli seuraava:

- Lume koordinoi Animaatioalan kärkihanketta ANIMAKEa (2004–2007)
- Lumeen ja Medialaboratorion Crucible –studio toteuttaa kansainvälisiä tutkimushankkeita ja tuotantoja ja on partnerina neljässä eri EU-hankkeessa
- mediakeskus Lume edustaa AV-alaa ja Taideteollista korkeakoulua eri foorumeilla, mm. ESEKin (Esittävän musiikin edistämiskeskus) johtokunnassa, TEKESin Elämysteknologian teknologiaohjelman valmistelun johtoryhmässä, Culminatum Oy:n Digitaalisen median, oppimispalveluiden ja sisältötuotannon osaamiskeskuksen johtoryhmässä, KTM:n SILE (Sisällöstä liiketoimintaa) -hankkeen ohjausryhmässä ja Neogames –pelikeskuksen johtoryhmässä.
- Lumeen käyttäjiä ovat Taideteollisen korkeakoulun ohella mm. Arcada –ammattikorkeakoulu (TV-opetus 2004–2005), Tampereen Yliopiston Hypermedialaboratorio (Games & Storytelling –koulutushanke), Teatterikorkeakoulu (yhteisiä kursseja ja tuotantoja), yritysmaailma (Sampo-salissa n. 60–80 tapahtumaa vuodessa), akateeminen maailma (konferenssit, seminaarit) sekä mediatuottajakenttä (TV-ohjelmia ja elokuvia)
- Lumeessa tapahtuu paljon AV-alaa yhdistäviä tapahtumia, kuten seminaareja, festivaaleja ja workshoppeja

Seuraavia toimenpiteitä:

- Lumeen johtoryhmä nimeää työryhmän suunnittelemaan Lumeen valtakunnallisen tehtävät kehittämistä edelleen
- yhteistyötä eri oppilaitosten ja yritysmaailman kanssa kehitetään, tavoitteena rakentaa mediakeskuksesta AV-alan test bed –alusta ja kehittämiskeskus

Vastaavasti lopputulema Lumeen yhteyksien kehittämisestä muihin media- ja taidekouluhin oli seuraava:

- Lume toteuttaa yhteistyötä kurssiyhteistyön ja hankeyhteistyön kautta; aiemmin mainittiin Arcada -ammattikorkeakoulu ja Teatterikorkeakoulu
- Luontevia partnereita ovat AV-alan koulujen ohella teknillisen ja kaupallisen alan oppilaitokset; hankeyhteistyötä on mm. Kauppakorkeakoulun, Teknillisen korkeakoulun, VTT:n ja EVTEKin kanssa
- Yhteistyötä kehitetään jatkossa kurssi- ja hankeyhteistyön kautta, tavoitteena vahvistaa Lumeen asemaa kansallisena tuotantokeskuksena

Lumeen uusi johtaja Ari Kivimäki on muistiossaan (26.9.2006) liittänyt valtakunnallisen tehtävän hanketoimintaan, jossa perusajatus on ”toimia kokoavana, neutraalina kotipesänä sekä Taideteollisen korkeakoulun että kansallisen media-alan osajien hankkeille”. Hanketoimintaa varten on perustettu hankeyksikkö, joka pyrkii kokoamaan hankeosaamista korkeakoulun sisäisen toimijoiden ja partnereiden kautta. Lumeen tutkimushankkeiden sanotaan olevan osastojen ja tutkijakoulu Elomedian tutkimusta, koska ”Lumeella ei ainakaan tällä hetkellä ole itsenäistä tutkimusagendaa”. Hankeyksikön henkilöstön rahoitus on pääosin projektirahoitusta, koska vain yksikön johtajan ja assistentin/tiedottajan palkat maksetaan yliopiston budjettivaroista.

Toiminnan uudistamistarve

Lumeen toiminnan perusongelma on useampien palvelujen yhdistäminen: elokuva- ja lavastuskoulutuksen, medialaboratorion koulutuksen ja muun koulutuksen ja tutkimuksen tuki, kansalliseen tehtävään nojaava tutkimus- ja kehitystoiminta sekä palvelujen myynti av-markkinoilla. Tutkimus- ja kehitystoiminta on alkuvaiheen kangertelun jälkeen käynnistynyt ulkoiseen rahoitukseen perustuvina hankkeina, mutta sen kytkentä Taideteollisen korkeakoulun osastojen omaan tutkimustoimintaan ei ole kovin vahva. Kaiken kaikkiaan taiteenalojen tutkimuskulttuurin syntyminen vaatisi enemmän väitelleitä tutkijoita. Etenkin uusmedian alueella on paljon insinöörejä, mutta vähemmän kulttuurin tutkijoita. Ala on nuori, ja väitelleitä on ylipäänsä vähän. Lumeen tutkimus- ja kehitystoiminta on ollut alusta asti vaikeuksissa ja profiloimatonta, koska Lumeen resursseja tarvitsevilla laitoksilla ei ole ollut riittävän vahvaa tutkimuskulttuuria eikä siten myöskään tutkimuspolitiikkaa.

Tilojen toimintakapasiteetti ei aluksi ollut riittävässä käytössä, mutta vuosien 2001–2005 aikana käyttöaste on vakiintunut tasolle, joka on mahdollista saavuttaa yhden työvuoron henkilökunnalla. Elokuvan käyttämissä palveluissa on osin lisäkäyttövaraa. Lumeen pääkäyttäjät ovat elokuva- ja lavastustaiteen osasto sekä medialaboratorio. Näyttämölavastustaiteen opetus on Lumeen teatteri- ja pajatilojen pääkäyttäjät. Vuonna 2005 suurten tilaresurssien (post production, elokuvastudio, teatteri, tv-studio ja auditorio) käyttöasteet asettuvat 70–85 prosenttiin kapasiteetista – palvelusta riippuen. Äänileikkaamoissa käyttöaste on ollut matalampi. Ulkopuolisia asiakkaita ei välttämättä riitä kaikkiin palveluihin. Studiovajetta ei markkinoilla ole (MTV:n ja YLE:n studiot vajaakäytössä), koska tuotannoissa käytetään paljon käsikameraa, kun halutaan liikkuvaa kuvaa. Osa palveluista nojaa koulutuskäyttöön saatuihin ohjelmistoihin, joiden lisenssiehdot eivät salli markkinahintaisesta maksullista käyttöä.

Mikäli taideyliopistot yhdistettäisiin, Lumeesta syntyisi uuden yliopiston erillislaitos. Tällöin voitaisiin käyttää laajemmin sisäistä omakustannushinnoittelua, mikä tosin lisäksi sitten tarvetta saada muuta rahoitusta entistä vähemmällä kapasiteetilla. Omakustannushinnoittelu vastaa Kuvataideakatemia ja Teatterikorkeakoulun tarpeita saada Lumeen tiloja käyttöön halvemmalla kuin 50 prosentin yhteistyöhinnoittelulla (ts. puolet Lumeen palvelujen kaupallisesta vuokrahinnasta), joka on tähän mennessä osoittautunut liian korkeaksi. Lumeen teknillinen varustus on kuitenkin kallista hankkia ja ylläpitää, etenkin digitaalisen tekniikan vallatessa yhä enemmän alaa. Tästä syystä tulisi selvittää mahdollisuuksia laajentaa Lumeen rahoituksesta vastuussa olevaa käyttäjäkuntaa. Stadia on rakentanut viestinnän opetusta varten omat studiosensa, mutta ammattikorkeakoulujen opiskelijamäärien ja rahoituksen vähentyessä on mahdollista, että studion teknisen tason ylläpito vaikeutuu. Tällöin opetuksen studioinfrastruktuurissa voitaisiin käyttää osin Lumeen palveluja. Esimerkiksi TV-studioissa kapasiteetti on hyödynnetty enintään yhden työvuoron mitassa. Arcadalla ei ole omia studioita, joten hyödyntämistarve on ilmeinen jatkossakin.

Digitaalisten palveluiden ja sisältöjen kehittämiseen keskittyvän klusterihankkeen – Forum Viriumin (<http://www.forumviriumhelsinki.fi/>) – myötä Lumeelle saattaisi tulla lisää tutkimus- ja kehitystehtäviä, mutta olennaista on, että uudessa taideyliopistossa on riittävän vahva tutkimusohjelma, jonka toteuttamiseen Lume liittyy. Lume voinee osallistua myös Ylen henkilökunnan täydennyskoulutukseen, koska Yle on rakentamassa toimintojaan osin uudella tavalla. Joka tapauksessa Lumeen kapasiteettia voidaan kasvattaa kahden työvuoron kautta, mikäli varoja riittää toisen työvuoron palkkaamiseen. Nyt varat eivät riitä edes sairaslomien paikkaamiseen.

Lumeen roolia koulutuksen resurssina ei tule heikentää. Lumeen johtamisjärjestelmää kehittämällä voitaneen myös vahvistaa koulutusikäytön turvaamista. Mikäli Lumeen valtakunnallista tehtävää media-alan tutkimus- ja kehitystyön tekijänä ei lopeteta, johtamisjärjestelmä on mahdollisesti perusteltua eriyttää siten, että koulutus- ja tuotantopalveluja voidaan kehittää samalla, kun tutkimus- ja kehitystyötä johdetaan sitä koskevan strategian pohjalta entistä tehokkaammin.

Mikäli Lumeen resurssien katsotaan kuuluvan ennen muuta elokuva- ja tv-alan koulutukselle ja tutkimukselle, on kyettävä määrittelemään, mikä on raja tämän ja muun av-alan koulutuksen ja tutkimuksen välillä. Yksi rajanvetomahdollisuus on organisaatioyksikkö (tietyn yksikön käyttötarpeet ajavat muiden yksikköjen tarpeiden ohi), mutta se voi olla keinotekoinen, kun etenkin tutkimus voi tukea elokuva- ja tv-alan kehitystä myös tuon osaston ulkopuolisen tutkimustoiminnan käyttötarpeen kautta. Viime kädessä koulutus- ja tutkimuskäytön rakenne on ratkaistava Lumeen kantaorganisaationa toimivan yliopiston päätöksenteon kautta, kun käyttöä on kuitenkin rajattava ja suunniteltava jo eri käyttäjiä eri tavoin palvelevan varustuksen hankinnan yhteydessä. Av-alan sisäinen rakenne muuttuu myös teknisen kehityksen kautta, minkä vuoksi Lumeen resurssien kehittämisen ja käytön hallinnassa tulee olla joustavuutta.

Siltä osin kuin elokuvan, lavastuksen, medialaboratorion ja Lumeen henkilökunta joutuu löytämään erityisesti tukitehtävien osalta henkilöiden osaamispohjaan liittyviä synergioita, pitäisi tämä ottaa huomioon yhteisessä henkilöstöstrategisessa suunnittelussa.

Tulevaisuus

Jos Lumeen toiminta-ajatuksena on tukea av-alan koulutusta ja koulutusorganisaatioiden tutkimustoimintaa, määräytyy sen rahoitus osana koulutus- ja tutkimustarkoitukseen myönnettävää rahoitusta. Tällöin Lume luonnollinen asema on toimia osana jotakin yliopisto- tai

korkeakouluorganisaatiota, jonka koulutus- ja tutkimustoiminnan edellyttämiä palveluja se tarjoaisi. Tällöin Lumeen rahoitus myönnetään osana valtion tulosoajaukseen perustuvaa, Lumeen kantaorganisaationa toimivan taideyliopiston toimintamenorahoitusta, jossa ei ole käyttötarkoitukseltaan korvamerkittyjä eriä. Kantaorganisaation tehtävänä on tällöin allokoida Lumeelle riittävät varat.

Mikäli Lumeella on edellisen lisäksi valtakunnallinen tehtävä media-alan tutkimus- ja kehityskeskukseksi, tulisi tämä rahoitus turvata muuta kautta kuin osana kantaorganisaationa toimivan taideyliopiston saamaa valtion toimintamenorahoitusta. Valtakunnalliseen tehtävään korvamerkitty rahoitus on kuitenkin hankala mitoittaa, mikäli tehtävän toteutus perustuu Lumeen itsenäiseen hankerahoituksen hankintaan kilpailutilanteessa muiden hakijoiden kanssa. Ulkopuolinen rahoitus ei todennäköisesti pysty kattamaan infrastruktuurin ylläpidon ja uudistamisen vaatimia kustannuksia. Ulkopuolinen rahoitus on myös suhdanneherkkää. Tutkimus- ja kehitystoiminta ei voi nojata kokonaan ulkopuoliseen rahoitukseen ja määräaikaiseen henkilöstöön. Valtakunnallista tehtävää varten tarvittaisiin teknisen henkilökunnan lisäksi korkeatasoinen tutkimus- ja kehitystyössä kokenut ydinhenkilöstö. Tämä edellyttäisi käytännössä valtakunnallisen tehtävän asettajalta eli valtiolta lisärahoitusta.

Valtakunnallisen tehtävän tarve ja toteutumismahdollisuus aineellisten ja henkisten resurssirajoitteiden alla on ainakin osin avoin kysymys. On todennäköistä, että valtakunnallinen tehtävä ei voi toteutua ilman kiinteää yhteyttä Lumeen kantaorganisaation koulutus- ja tutkimustoimintaan. Toimintasynnergialle ei ole eduksi, jos Lume alkaa kehittää omaa tutkimusstrategiaa, joka erkanee kantaorganisaation yksikköjen tutkimusstrategioista. Valtakunnallinen tehtävä kytkeytyy myös siihen, millä periaatteilla valtio panostaa omiin tutkimus- ja kehittämistoiminnan organisaatioihin. Tutkimus- ja kehittämistoiminnan ydinhenkilöstön palkkaaminen kantaorganisaation koulutus- ja tutkimustoiminnasta erillisellä rahoituksella merkitsisi käytännössä uuden pienimuotoisen tutkimuslaitoksen perustamista, mitä ei voida nähdä perusteltuna linjanvetona silloin, kun valtion tutkimuslaitosten itsenäinen asema yliopistolaitoksesta irrallisina yksikköinä on muutenkin keskustelun alla.

Voidaan myös kysyä, eikö Lumeen kantaorganisaationa toimivan taideyliopiston toiminta ole luonteeltaan valtakunnallista. Vaikka Lumeen toiminta tukisi ennen muuta kantaorganisaationsa toimintaa, on kaikkien taideyliopistojen tehtävä siinä mielessä valtakunnallinen, että niillä kaikilla on valtakunnallinen asema ainoina alansa yliopistollisina oppilaitoksina (tosin Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnalla on joiden oppiaineiden osalta täydentävä merkitys). Vaikka kaikki taideyliopistot sijoittuvat Helsinkiin ja vaikka niillä on myönteistä vaikutusta myös lähiympäristöönsä, niiden perustehtävä on kansallinen – ja taiteenalojen koulutuksen ja tutkimuksen edistäjänä myös kansainvälinen. Näistä syistä on hyvät perusteet arvioida uudelleen, missä mielessä Lumeelle on perusteltua asettaa mitään erityistä valtakunnallista tehtävää, joka poikkeaisi minkä hyvänsä sen kantaorganisaationa toimivan taideyliopistokokonaisuuden tehtävän valtakunnallisuudesta.

Tämän selvitystyön johtopäätös on, että Lumeella ei voi olla kantaorganisaationa toimivan yliopiston koulutus- ja tutkimustoiminnasta irrallista valtakunnallista tehtävää, jota se pystyisi nykyisten resurssirajoitteiden vallitessa kunnolla hoitamaan. Lumeen toiminta tulee resurssoida kantaorganisaation toiminnan kehittämisen näkökulmasta. Resurssintäkökulmasta on hyvä tehdä ero kiinteistön omistajuuden ja kiinteistön käytön hallinnan välillä. Mikäli Senaattikiinteistöt valtion liikelaitoksena ostaisi kiinteistön Eläke-Varmalta, omistajuuden siirtyminen valtiosyhteisölle todennäköisesti tukisi paremmin vuokrakehityksen ja kiinteistön käytön yhteensopivuutta. Kiinteistön käytön hallinta osakeyhtiömuodossa on todennäköisesti liian haasteellista. Osakeyhtiön tarkoituksena on tuottaa voittoa, Lumeen tilat varustuksineen ovat kalliita, palvelujen kokonaisvolyyymi on myyntitulojen kannalta

pieni, asiakaskunta pääasiassa ”köyhiä” oppilaitoksia. Osakeyhtiön kannattavuusvaatimus pakottaisi etsimään maksukykyisempiä asiakkaita, mikä vaikeuttaisi koulutuskäyttöä. Käytön hallinta on yksinkertaisempaa ja Lumeen käyttötarkoitusta paremmin tukevaa uuden yliopiston erillisen laitoksen muodossa. Uusi yliopisto ei tarvitse tiloja kokonaan omaan käyttöönsä, etenkin kun tilojen ja varustuksen hyödyntäminen kalliina investointina perustelisi käyttöä kahdessa työvuoressa.

Lumeesta voitaisiin kehittää uuden taideyliopiston ja muiden yhteisöjen yhteinen laitos, jossa mukana olisivat ammattikorkeakouluista Stadia ja Arcada. Käyttökustannukset jakautuisivat siten laajemmalle. Samalla Stadian ja Arcadan rooli vahvistuisi käytön hallinnassa, koska niille syntyisi edustus oikeus laitoksen johtoelimiin. Pitemmällä tähtäyksellä myös Stadian studiot edellyttävät päivitystä. Tämä olisi syytä koordinoita Lumeen varustuksen päivityksen kanssa. Mikäli koulutusyhteistyö vahvistuisi muutenkin, myös studioiden yhteiskäyttö olisi luontevaa. Tehokas yhteiskäyttö edellyttäisi myös Lumeen ja Stadian studioiden yhteistä varausjärjestelmää.

6 Ammattikorkeakoulut ja taideyliopistot

Taideyliopistojen ja kulttuurialalla koulutusta antavien lukuisten ammattikorkeakoulujen koulutusvastuujako on keskeinen osa taidealan koulutuksen ja tutkimuksen rakenteellista kehittämistä. Tärkeä tekijä on koulutuksen määrän ja laadun suhde koulutustarpeeseen. Kaikissa oppiaineissa ei toisaalta anneta koulutusta sekä ammattikorkeakouluissa että taideyliopistoissa. Koulutusvastuun jakaminen suppenevien ikäluokkien oloissa kytkeytyy myös ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon tarpeeseen taidealoilla. Seuraavassa käsitellään näitä asioita tavoitteena löytää suuntaviivat selvityksen kohteena olevan kolmen taideyliopiston ja niiden aloilla koulutusta antavien ammattikorkeakoulujen koulutusvastuun jaolle.

Koulutustarve

Pentti Raittilan ym. (2006) selvityksen mukaan viestintäalan koulutusmäärät ovat yli kaksinkertaiset työvoimatarpeisiin nähden, kun otetaan huomioon eläkkeelle siirtyminen, muu poistuma ja viestintäalalle tuleminen myös muun koulutuksen kautta. Näin on, kuvataanpa viestintäalan ja koko suomalaisen yhteiskunnan kehitys minkä tahansa selvitystyössä käytetyn skenaarion mukaan. Opetushallituksen arvioissa vuoden 2015 ammattialojen työvoimatarpeesta ja koulutusrakenteesta päädytään samansuuntaisiin tuloksiin eri menetelmin. Raittilan ym. (ibid.) selvityksen mukaan ylikoulutusta on erityisen paljon audiovisuaalisen viestinnän tehtäviin: elokuva, radio- ja tv-työ, multimedia. Liikaa sanotaan koulutettavan myös graafikkoja, graafisia suunnittelijoita ja visualisteja. Haastattelutietojen mukaan vasta valmistuneiden graafisten suunnittelijoiden ja valokuvaajien työllisyys on kuitenkin ollut viime aikoina hyvä. Koulutussektori on nähty myös liian pirstaleisena, kun koulutusta annetaan monissa pienissä yksiköissä. Koulutuksen laatu on tällöin uhattuna. Monien asiantuntijoiden mukaan koulutuksen pitäisi painottua nykyistä vähemmän kulttuurialaan ja enemmän viestinnän liiketaloudelliseen ja tekniseen osaamiseen sekä laaja-alaiseen yhteiskunnalliseen substanssiosaamiseen. Raittilan ym. (ibid.) selvityksen mukaan kulttuurialan viestinnän koulutuksessa ei opita riittävästi digitaalisen viestinnän ammateissa tarvittavaa teknistä osaamista, vaan painopiste on luovassa sisältöjen tuotannossa. Koulutusvastuiden eriytyminen kulttuurialaan ja tekniseen alaan saattaa muodostua ongelmaksi uusien työpaikkojen luomisessa.

Ammattikuntien koko

Taidealan ammattikuntien koosta saa yhden kokonaiskuvan taiteilijajärjestöjen jäsenten määrästä, vaikka kaikki taidealan työntekijät eivät kuulukaan taiteilijajärjestöihin. Järjestöjäsenyydet eivät tietenkään heijasta ammattikuntien kokoa ja luokittumista kovin pitkälle tulevaisuuteen, mutta suhteelliset määräosuudet kertovat eri alojen nykyisestä painoarvosta – myös koulutuspoliittisessa keskustelussa. Rensujeffin (2003, 99) tutkimuksen mukaan jäsenten määrä jakaantuu tämän selvityksen kohteena olevien taiteenalojen järjestökentässä seuraavasti (vuonna 2000):

- Elokuva-ala, yhteensä 329 jäsentä seuraavissa järjestöissä: Suomen Elokuva- ja videotyöntekijäin liitto (228), Suomen Elokuvaajien yhdistys (30), Suomen Elokuvaohjaajaliitto SELO (71).
- Kuvataideala, yhteensä 1806 jäsentä seuraavissa järjestöissä: Suomen Kuvanveistäjäliitto (313), Suomen Taidegraafikot (312), Suomen Taidemaalariiliitto (1181)
- Näyttämötaide (mukaan lukien viihde-, estradi- ja sirkustaide), yhteensä 2281 jäsentä seuraavissa järjestöissä: Suomen Lavastustaiteilijoiden liitto (220), Suomen Näyttelijäliitto (1666), Suomen Teatteriohjaajien liitto (283), Suomen Valo- ja äänisuunnittelijoiden liitto (53), Esiintyvät taitelijat ry (126), Taikapiiri ry (39).
- Taideteollisuus, yhteensä 2453 henkilöä seuraavilla nimikkeillä ja seuraavissa järjestöissä: Arteno käsi- ja taideteolliset suunnittelijat (107), freelancegraafikot (167), Grafia (770), sarjakuvantekijät (70), Teollisuustaitteen liitto Ornamo (1339).
- Valokuvataide, yhteensä 712 jäsentä seuraavissa järjestöissä: Suomen Valokuvaajain liitto (370), Suomen Mainosvalokuvaajat (118), Valokuvataiteilijoiden liitto (224).
- Tanssi, yhteensä 746: Suomen Tanssitaiteilijoiden liitto (578), lisäksi tanssijoita kuuluu Suomen Muusikkojen liittoon ja Suomen Näyttelijäliittoon.

Kuvataiteet

Kuvataideakatemia on käynyt neuvotteluja kuvataidealalla koulutusta antavan kahdeksan ammattikorkeakouluyksikön kanssa kuvataidealan korkeakoulutuksen konsortion perustamiseksi (Etelä-Karjalan amk, Lahden amk, Kemi-Tornion amk, Pohjois-Karjalan amk, Satakunnan amk, Svenska Yrkeshögskolan Nykarleby, Tampereen amk, Turun amk). Pissimmälle yhteistyökeskusteluissa on edetty Lahden ammattikorkeakouluun kuuluvan Lahden taideinstituutin kanssa. Taideinstituutissa annetaan koulutusta seuraavissa oppiaineissa: maalaustaide, kuvanveisto, taidegraafikka ja nykytaiteen muuttuvat alueet. Koulutus kestää neljä vuotta, laajuus on 240 opintopistettä. Vuosittainen sisäänotto on varsin pieni, 12 opiskelijaa (2005), samoin kokonaisopiskelijamäärä, 92 (2005).

Kuvataideakatemia ja Lahden taideinstituutti ovat tehneet aiesopimuksen yhteistyöstä syyskuussa 2006. Yhdeksi tavoitteeksi on asetettu, että osa Kuvataideakatemian koulutuksesta annettaisiin tulevaisuudessa Lahden ammattikorkeakoulun taideinstituutissa. Tämä edellyttäisi kuitenkin ko. koulutuksen resursointia Kuvataideakatemian kautta, jos ko. koulutus johtaisi tutkintoon Kuvataideakatemiassa. Kuvataiteiden alalla voitaneen laajemminkin harkita etenemistä kohti toimintamallia, jossa kandidaattivaiheen koulutus voitaisiin siirtää soveltuvilta osin ammattikorkeakouluyksikköihin. Tällöin kuvataiteiden yliopistotason koulutus profiloituisi maisteri- ja tohtorikoulutukseen, ja kandidaattitasoinen koulu-

tus annettaisiin ammattikorkeakoulussa. Soveltuvan amk-tutkinnon suorittaminen olisi siten pääsyvaatimuksena Kuvataideakatemian maisterivaiheen opintoihin. Koulutusvastuuta koskevan ratkaisun kehittäminen edellyttää kuitenkin yhteistä käsitystä siitä, että ammattikorkeakouluissa opiskelijavalinnassa onnistutaan valitsemaan taiteellisesti lahjakkaimmat ja että opettajakunnan näkemykset kuvataiteilijoiden koulutuksen tavoitteista ovat riittävän yhtenevät.

Kun kuvataidealan opetusta annetaan kaikkiaan kahdeksassa ammattikorkeakouluyksikössä, tulisi selvittää mahdollisuudet karsia yksiköiden määrää ja asettaa aloituspaikkojen määrä suhteessa koulutustarpeeseen.

Taideteollinen ala

Lahden ammattikorkeakoulun muotoiluinstituutissa annetaan koulutusta useilla usein taideteollisiksi luonnehdituilla aloilla. Viestinnän amk-tutkinnon pääainevaihtoehdot ovat: elokuva- ja tv-ilmaisu, graafinen suunnittelu, multimediatuotanto, valokuvaus. Muotoilun amk-tutkinnon pääainevaihtoehdot ovat: kalustemuotoilu, pakkausmuotoilu ja grafiikka, sisustusarkkitehtuuri, teollinen muotoilu sekä muoti- ja vaate-suunnittelu. Tutkintojen laajuus on 240 opintopistettä ja kesto neljä vuotta. Vuosittainen sisäänotto on runsaat sata opiskelijaa (108, vuonna 2005), kokonaisopiskelijamäärä 811.

Lahden muotoiluinstituutissa voi suorittaa ylempänä ammattikorkeakoulututkintona maisteritutkinnoksi nimetyn tutkinnon 'International Master of Interior Architectural Design IMIAD', jonka laajuus on 120 opintopistettä. Opinnot muodostuvat tila- ja kalustesuunnittelun erikoistumisopinnoista ja muotoilun ylemmästä ammattikorkeakoulututkinnosta. Koulutus järjestetään osin kansainvälisenä yhteistyönä, johon Lahden muotoiluinstituutti kutsuttiin mukaan. Koulutus alkaa kokeilun jälkeen vuonna 2007.

Taideteollinen korkeakoulu on esittänyt osana yliopistojen rakenteellisen kehittämisen ehdotuksiaan Taideteollisen korkeakoulun ja Lahden muotoiluinstituutin yhteistyötä, joka johtaisi volyymiltään ja profiililtaan kansainvälisesti merkittävään design-klusteriin. Klusterilla tavoiteltaisiin muun ohella työnjakoa ja profiloitumista ottaen huomioon ammattikorkeakoulutuksen ja yliopistokoulutuksen ”kompetenssiorientaatiot”.

Taideteollisuuteen ainakin löyhästi liittyvillä aloilla annetaan koulutusta yli kymmenessä ammattikorkeakoulussa (Arcada, Evtek, Stadia, Jypoly, Klaakson, Lahti, Laurea, Oamk, Piramk, Pkarjala, Savonia, Samk, Syh, Tamk, Turkuamk). Koulutuksen perinteet ovat vaihtelevat, mutta ainakin osa koulutuksesta on hyödynnettävissä yliopistotason opiskelussa. Siirtyminen graafisen suunnittelun ja valokuva-alan medianomin tutkinnolla Taideteollisen korkeakoulun opiskelijaksi samoihin oppiaineisiin on muotoutunut joustavaksi käytännöksi. Amk-tason koulutuksen antamaan pohjaan on oltu tyytyväisiä, minkä vuoksi on suunniteltu kandidaattitason koulutuksen olennaista vähentämistä ja painottumista maisteritason koulutukseen. Medialaboratoriossa ei anneta lainkaan kandidaattitason koulutusta, vaan opiskelu rakentuu aiempien opintojen muodostamalle pohjalle.

Elokuva- ja tv-alalla annetaan koulutusta monissa ammattikorkeakouluissa. Näillä ja Taideteollisen korkeakoulun elokuva- ja lavastustaiteen osastolla on ollut yhteistyötä jo useamman vuoden ajan elokuvakorkeakoulujen konsortion piirissä. Taideteollinen korkeakoulu on esittänyt osana rakenteellisen kehittämisen ehdotuksiaan panostamista Elokuvakoulujen konsortion toimintaan selkeän strategian luomiseksi alan opetukseen ja tutkimukseen, yhteistyön tiivistämistä eri oppilaitosten kesken ja oppilaitosten välisen työnjaon selkeyttämistä ja profiloimista. Onkin ilmeistä, että ammattikorkeakoulujen koulutus on hyödynnettävissä yliopistotasoisessa elokuvataiteen koulutuksessa ainakin runsaasti aikaa vievien

välineopintojen osalta. Koulutusalueena elokuvataide on pieni, mutta sillä on suuri merkitys kansallisen elokuvakulttuurin ja etenkin suomenkielisen pitkän elokuvan kannalta. Elokuvatäiteen asema edellyttää saman luokan kulttuuripoliittista päätöksentekoa ja harkintaa kuin suomalaisen oopperataiteen tai säveltaiteen asema. Siksi elokuva- ja tv-alan koulutusta tulee tarkastella kaikkien koulutusasteiden muodostamana kokonaisuutena.

Elokuvaohjaaja Lauri Törhönen on tekemässä opetusministeriön toimeksiannosta selvitystä elokuva- ja televisiokoulutuksen työryhmän muistion (Opetusministeriön työryhmien muistioita 12/2000) ehdotusten toteutumisesta. Seurantaselvityksen tulee esittää ehdotukset elokuva- ja tv-alan korkeakoulutuksen kokonaisvaltaiseksi kehittämiseksi ottaen huomioon korkeakoulutasoisen elokuvakoulutuksen valtakunnallisen ja alueellisen koulutus- ja työvoimatarpeen muutokset sekä korkeakoululaitoksen rakenteellista kehittämistä sekä valtionhallinnon tuottavuuden ja julkisen tutkimusjärjestelmän kehittämistä koskevat päätökset.

Yksi ongelmallisena pidetty periaate kytkeytyy elokuvataiteen asemaan koulutusalanä sekä suhteeseen akateemisilta opinnäytteiltä vaadittavien kriteerien tieteellisyyteen vs. taiteellisuuteen. Suomessa ei ole perinteitä elokuvataiteen tekijöiden omakohtaiselle tutkimustyölle, mikä on vaikeuttanut tutkimus- ja kehitystyön sekä jatkokoulutuksen järjestämistä Taideteollisessa korkeakoulussa. Tässä selvityksessä ehdotetaan, että taidealoilla voitaisiin säädellä koulutusyksikkökohtaisesti vapaammin opinnäytetöiden tieteellisyyden ja taiteellisuuden vaatimuksia.

Teatteri- ja tanssiala

Ammattikorkeakouluissa koulutetaan teatteri-ilmaisun ohjaajia ja tanssinopettajia. Teatteri-ilmaisuja ohjaajat valmistuvat esittävän taiteen koulutusohjelmista, joissa voi suuntautua draamakouluttajaksi, esiintyjäksi, käsikirjoittaja-ohjaajaksi, sirkukseen, teatteriin, musiikki-teatteriin ja nukketeatteriin. Tanssinopettajiksi valmistuvat työskentelevät tanssijoina, tanssin opettajina tai tanssikoulun johtajina taiteen perusopetuksessa tai tanssin ammatillista koulutusta antavissa oppilaitoksissa. Tanssialan ammattilaisten määrä on kasvanut viime vuosikymmeninä runsaasti. Koulutettuja tanssitaiteilijoita onkin huomattavasti enemmän kuin alalla on päätoimisia työpaikkoja. Tanssitaiteilijat työllistyvätkin lähinnä tilapäisiin produktioihin.

Teatteri- ja tanssialalla työnjako ammattikorkeakoulujen ja Teatterikorkeakoulun välillä on haastattelutietojen mukaan muutoin selkeä, mutta ei välttämättä tanssin ja teatteri-ilmaisun opettajien koulutuksessa. Ylipäättänsä Teatterikorkeakoulussa pyritään ennen muuta taiteellisen näkemyksen kehittämiseen ja totunnaisten rajojen kyseenalaistamiseen ja ylittämiseen taitojen kehittämisen ohella. Tämän on nähty edellyttävän koulutuksen aloittamista aivan alusta, kandidaattitasolta lähtien. Olennaista opiskelijavalinnassa eivät ole aiemmat opinnot vaan taiteellinen lahjakkuus. Kun koulutusmäärät ovat lisäksi suhteellisen pieniä, ei koulutusvastuiden uudelleen jäsentäminen merkitse suuriakaan selvityksen kohteena olevan Teatterikorkeakoulun näkökulmasta. Tanssinopettajien ja esittävän taiteen koulutusohjelmien sisäänoton ja koulutusta antavien ammattikorkeakouluorganisaatioiden määrän ja sijoittumisen muutokset eivät vaikuta suoranaisesti Teatterikorkeakoulun koulutustehtävän onnistumiseen. Lisäselvitystä vaatisi kuitenkin se, löytyykö Teatterikorkeakoulun ja ammattikorkeakoulujen antamassa tanssin opettajien ja teatteri-ilmaisun opettajien/ohjaajien koulutuksessa sellaisia eroja, jotka koulutustavoitteiden ja niiden realististen toteuttamismahdollisuuksien näkökulmasta perustelisivat koulutuksen antamista sekä amk- että yliopistopuolella, kun samalla otetaan huomioon työmarkkinoiden kautta määrittyvä koulutustarve.

Ammattikorkeakoulujen jatkotutkinnot

Kun taidealan ammattikorkeakoulutason koulutuksen ja yliopistokoulutuksen kesken on nähty käytännössäkkin monissa oppiaineissa mahdolliseksi siirtyminen ammattikorkeakoulututkinnolla maisterikoulutukseen yliopistoon, on kysymys yleemmästä ammattikorkeakoulututkinnosta taidealalla erilainen kuin tieteeseen vahvemmin nojaavilla aloilla. Taideyliopiston maisteritutkinnon ero ammattikorkeakoulun maisteritutkinnosta pitäisi pystyä perustelevaan oppiainekohtaisesti joillakin selvillä osaamisen profiilieroilla – ja myös niin, että osaamisen yhteiskunnallinen vaikuttavuus työmarkkinoilla ja muilla yhteiskuntaelämän sektoreilla olisi uskottavasti erilainen. Mikäli maisteriopinnoissa olisi keskeistä taiteellinen näkemyksen kehittäminen, ja ammattikorkeakoulututkinnon tapauksessa näköpiirissä olevan tekniikkapainotteisen osaamisen kehittäminen, ero olisi periaatteessa selvä. Ero ei kuitenkaan toteudu käytännössä, jos opetusohjelmat ja opettajien kompetenssirakenne eivät anna siihen riittävästi mahdollisuuksia. Taiteellisesti korkeatasoisten maistereiden ja ammattiteknisesti korkeatasoisten amk-jatkotutkinnon suorittaneiden kysynnässä saattaisi olla myös yllättäviä eroja.

Vaikka on hyvin haasteellista saada molemmat näkökulmat mukaan kahden vuoden maisteriopintoihin riittävän täysimääräisinä, tämä onnistunee parhaiten juuri taidealoilla, joilla on neljän vuoden ammattikorkeakoulutus pohjana ja joissa välineopinnot ovat keskeisiä niin ammattikorkeakoulussa kuin yliopistossa. Tästä syystä olisi perusteltua selvittää oppiainekohtaisesti, millä taidealoilla koulutuspolku on selkeästi syytä rakentaa seuraavasti: ammattikorkeakoulututkinto, maisteritutkinto yliopistossa, tohtoritutkinto yliopistossa. Tällöin olisi mahdollista vähentää yliopistoissa kandidaattitason sisäänottoa ja keskittyä maisteri- ja tohtoritason koulutukseen. Alustavan selvityksen mukaan tällaisia aloja voisivat olla muotoilu, graafinen suunnittelu, valokuvataide, kuvataide ja elokuvataide. Ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden osaamisen kehittämiseksi olisi ajankohtainen, jo muotoutuneeseen ammattiuraan kytkeytyvä täydennyskoulutus usein tehokkaampi väylä osaamiseen kehittämiseksi kuin taiteellisen näkemyksen kehittämiseksi pohjalle rakentuva maisterikoulutus, jossa tavoitetaso tulisi olla selvästi korkeammalla kuin välineopiskelussa.

Stadia ja Arcada

Taideyliopistot ovat paikallisesti yhteistyössä ennen muuta Helsingin ammattikorkeakoulu Stadian kulttuuri- ja palvelualan sekä Uudenmaan ruotsinkielisen ammattikorkeakoulu Arcadan mediakulttuurin ja mediatekniikan kanssa. Lisäyhteistyömahdollisuuksia on tarjolla Espoon-Vantaan teknillisessä ammattikorkeakoulussa (EVTEK). Siellä on muotoilun koulutusohjelma, jossa on vaatesuunnittelun ja tekstiilisuunnittelun suuntautumisvaihtoehto, sekä mediatekniikan koulutusohjelma. Syksyllä 2006 on lisäksi alkamassa tutkintoon johtava graafisen suunnittelun aikuiskoulutus.

Stadian kulttuuri- ja palvelut toimialalla on seuraavat koulutusohjelmat: esittävä taide, kauneudenhoitoala, kulttuurituotanto, musiikki, palvelujen tuottaminen ja johtaminen, Pop/jazz-musiikki, vaatetusala ja viestintä. Kiinteimmäksi yhteistyöalueeksi taideyliopistojen kanssa on muodostunut viestinnän koulutus. Siinä on kolme suuntautumisvaihtoehtoa: audiovisuaalinen mediatuotanto, radio- ja televisioilmaisu ja verkkoviestintä. Stadia on käyttänyt Lumeen palveluja vaativammassa produktioissaan, valo- ja kamerakalustoa on käytetty yhdessä ja Stadian opiskelijat ovat osallistuneet produktioihin avustavissa tehtävissä. Autotekniikan opetuksessa on ollut yhteistyöprojekti muotoilun opetuksen kanssa. Stadian opiskelijat ovat osallistuneet enemmän Taideteollisen korkeakoulun kursseille (lähinnä yleiseen

taideopetukseen) kuin päinvastoin. Tähän vaikuttaa muun ohella se, että Stadian opetus on kurssimuotoisempaa (käytännössä opetusryhmiin ei mahdu yksittäisiä opiskelijoita lisää). Stadian medianomitutkinnon suorittaminen antaa pohjaa Taideteollisen korkeakoulun elokuva- ja tv-alan opintoihin sekä muihin viestintäkorosteisiin opintoihin. Esittävän taiteen koulutusohjelma tuottaa tanssi-ilmaisun opettajia, mutta tältä osin ei ole paljoa yhteistyötä Teatterikorkeakoulun suuntaan. Stadiassa on myös kulttuuriyrittäjyyden yliopettaja. Tämän alueen yhteistyö Arabus-hautomon suuntaan on käynnistymässä. Stadia on myös mukana Aralis-kirjastokeskuksessa (ks. yllä) ja Artemis-verkostossa, jonka tarkoituksena on kehittää taidealan yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen yhteistä kielenopetuksen tarjontaa (ks. yllä). Stadian ja Taideteollisen korkeakoulun yhteistyö perustuu sopimukseen.

Arcada on ollut yhteistyössä nimenomaan Taideteollisen korkeakoulun Lumeen kanssa. Yhteistyö lähti liikkeelle Arcadan rakentamisvaiheen aikana, kun selvitettiin opetuksessa tarvittavia studioresursseja. Lumeen tv-studion käyttö oli vajaata muun ohella siitä syystä, että elokuvataiteen opiskelijat eivät olleet kiinnostuneita tv-puolesta. Molemmat yksiköt tarvitsivat kuitenkin monikameratuotantoja. Käytännössä Arcada vastaa tästä opetuksesta, Taideteollinen korkeakoulu tarjoaa infrastruktuurin ja lavastustaiteen panokset, joita ei ole Arcadalla. Arcadan opettajat käyttävät Lumeen palveluja 80–85 päivää vuodessa (suunnittelussa käytetty viitearvo). Arcada tarjoaa Taideteollisen korkeakoulun käyttöön myös Velhon (entisen HTV:n) kaapeliverkossa Dina-kanavan (Digital Inventive Narrative Appliances), jota hyödyntää etenkin Medialaboratorio. Arcadan ja Taideteollisen korkeakoulun lisäksi sisällöntuottajina ovat Stadia, Tampereen ammattikorkeakoulu, Turun ammattikorkeakoulu, Kuvataideakatemia sekä taiteilijajärjestö AV-Arkki. Dina-kanava on tarkoitettu sisältöliiketoiminnan kehitysympäristöksi, jonka yhteyteen voitaisiin rakentaa pitemmällä tähtäyksellä kattava korkeakoulujen ja mediateollisuuden tutkimus- ja kehitysyhteisö. Taideteollisen korkeakoulun ja Arcadan yhteistyö perustuu sopimukseen, jossa palveluja tarjotaan vastavuoroisesti ilman rahaliikennettä.

Korkeakoululaitoksen rakenteellisen kehittämisen näkökulmasta Stadian ja Arcadan ja taideyliopistojen yhteistyö kytkeytyy ennen muuta Lumeen hyödyntämiseen. Arcadan medianomikoulutuksella on ruotsinkieliseen työvoimaan ja kulttuuriin liittyvä valtakunnallinen tarve ja rooli. Stadian viestintäalan koulutuksen mitoituksessa voidaan kuitenkin ottaa huomioon ko. koulutuspaikkojen valtakunnallinen muutostarve ja suhteuttaa se viestintäalan ammattikorkeakoulutuksen rakenteiden muutostarpeisiin etenkin audiovisuaalinen mediatuotannon, radio- ja televisioilmaisun sekä verkkoviestinnän koulutuksessa, jossa on nähty ylitarjontaa. Pitemmällä tähtäyksellä on perusteltua harkita Stadian viestintäalan opetuksen studioresurssien ja Lumeen studioresurssien kytkemistä yhteiseen palveluun. Arcadan osalta yhteistyö tällä alueella on välttämätöntä, ja se voi tuoda mukaan omana panoksenaan ennen muuta Dina-kanavan tarjoaman jakelujärjestelmän. Lumeen aseman uudistamismahdollisuuksia on kuvattu yllä (edellinen luku).

7 Toimenpide-ehdotukset

1 Taideyliopistojen hallinnollinen asema

Selvityksen kohteena olevan kolmen taideyliopiston hallinnollisen aseman uudistamiseksi esitetään kahta vaihtoehtoa:

- (a) Kuvataideakatemia, Teatterikorkeakoulu ja Taideteollinen korkeakoulu yhdistetään uudeksi monialaiseksi taideyliopistoksi, jonka nimi olisi Helsingin taideyliopisto (Helsinki University of Arts).
- (b) Yhdistäminen toteutetaan ilman Taideteollisen korkeakoulun muotoilun osastoa ja mahdollisesti joitakin muita oppiaineita, joista kaikista muodostettaisiin muotoilun osasto Teknilliseen korkeakouluun ja siirrettäisiin Espoon Otaniemeen.

Vaihtoehtoa (a) perustellaan tarpeella luoda aiempaa isompi taideyliopisto, joka pystyy vastaamaan paremmin taidealan yliopistotasoisien koulutuksen ja tutkimuksen tuleviin haasteisiin kuin nykyiset kolme pientä yliopistoa erillisinä yksikköinä. Uusi yliopisto täyttää paremmin seuraavat yliopisto-organisaatioille nykyään asetuvat vaatimukset: strateginen johdettavuus, kyky itsenäisiin mutta asiantunteviin ja puolueettomiin henkilöstövalintoihin, kyky laaja-alaisen koulutuksen antamiseen vastaamalla itsenäisesti koulutuksen laadusta, hallinnollinen asiantuntevuus ja toimintavarmuus sekä taloudellinen kantokyky rahoituksen suhdannevaihteluissa.

Vaihtoehtoa (b) perustellaan mahdollisuudella tarjota suomalaisen muotoilun koulutukselle ja tutkimukselle uusi kehitysvaihe ja toimintaympäristö. Tällöin muotoilun koulutus ja tutkimus voi laajentua kattamaan entistä paremmin tekniikan ja muotoilun vuorovaikutuksen erityisesti tuotekehityksessä ja kaupallisesti menestyvien innovaatioiden jalostamisessa. Samalla syntyy mahdollisuus kiinteyttää arkkitehtikoulutuksen ja sisustusarkkitehtikoulutuksen yhteistyötä. Muotoilu hyötyisi Teknillisessä korkeakoulussa tehtävästä materiaaliteknologisesta tutkimuksesta. Muotoilun asema keskeisenä taideteollisena alana sopii myös paremmin Teknillisen korkeakoulun profiliin kuin uuteen taideyliopistoon, jossa perinteisellä taiteilijakoulutuksella on merkittävä rooli.

Vaihtoehtojen keskinäinen paremmuus riippuu siitä, millä tavalla painotetaan eri mahdollisuuksia ja uhkia. Vaihtoehtoa (a) puoltaa mahdollisuus ylläpitää nykyisten oppiaineiden välille syntyneitä toimintarakenteita omissa akatemoissaan – vaikkakin uudessa organisaatiokokonaisuudessa. Sen heikkoutena on strateginen heterogeenisuus silloin, kun etenkin muotoilun johdolla kehitetään toiminnan innovaatiohakuisuutta ja perinteiset taiteenalat

tavoittelevat kriittistä taiteilijuutta. Molemmilla suunnilla voidaan edistää suomalaisen kulttuurin vientiä, mutta strategiat ovat erilaisia. Vaihtoehtoa (b) puoltaa taas muotoilun ja sitä tukevien oppiaineiden innovaatiohakuisuuden ja Teknillisen korkeakoulun strategian yhteensopivuus. Uhkana ovat muotoilun taidelähtöisyyttä tukevien yhteyksien heikkeneminen tuotekehitystä tukevan teknisen muotoilun aseman vahvistuessa. Muotoilua opetetaan kuitenkin muissakin oppilaitoksissa.

Mikäli korkeakoulujen rakenteellisessa kehittämisessä hyväksytään esitetyt vaihtoehdot valmistelun pohjaksi, painavat vaihtoehtojen valinnassa ainakin koulutuspolitiikka ja innovaatiopolitiikka. Alla täsmennetään lyhyesti molempia vaihtoehtoja.

(a) Uusi monialainen taideyliopisto: Helsingin taideyliopisto

Säädetään yliopistolain muutos, jolla lakkautetaan Kuvataideakatemia, Teatterikorkeakoulu ja Taideteollinen korkeakoulu ja perustetaan Helsingin taideyliopisto. Yliopistolaissa todetaisiin kuitenkin, että Helsingin taideyliopistossa on Elokuva- ja tv-akatemia, Kuvataideakatemia, Muotoiluakatemia ja Teatteriakatemia sekä muita yksiköjä. Näin akatemioiden asema olisi turvattu. Muita yksiköjä voitaisiin perustaa ja lakkauttaa yliopiston omin päätöksin.

Kuvataideakatemia ja Teatteriakatemia toimisivat entisissä tiloissaan Sörnäisten rannassa. Kuvataideopettajien koulutus ja muu taidekasvatuksen opetus sekä mahdollisesti graafinen suunnittelu ja valokuvataide siirtyisivät Sörnäisten rantaan rakennettaviin tiloihin Kuvataideakatemian ja Teatteriakatemian lähipiiriin (ns. Myllykortteli). Elokuva- ja tv-akatemia ja Medialaboratorio sijoittuisivat edelleen Arabianrantaan, koska ne tarvitsevat mediakeskus Lumeen tiloja ja teknisiä palveluja. Mikäli yliopistossa on Muotoiluakatemia, se sijoittuisi Arabianrantaan. Arabianrantaan jääville yksiköille rakennettaisiin uudet tilat siltä osin kuin nykyisiä tiloja ei voida tulevaisuudessa käyttää. Taideteollisen korkeakoulun päärakennus jäänee lähivuosina pois oppilaitoskäytöstä, koska sitä ei voida korjata nykyvaatimuksia vastaavaksi tilakokonaisuudeksi.

(b) Muotoilu Teknillisen korkeakoulun osastoksi

Muotoilu ja mahdollisesti jotkin muut oppiaineet muodostaisivat muotoilun osaston Teknilliseen korkeakouluun. Osastolle kunnostettaisiin ja varustettaisiin tilat Otaniemen kampuksella vapautuvista Senaattikiinteistöjen omistamista tiloista.

2 Hallintopalvelut

Taideyliopistojen hallintopalvelut esitetään tuotettavaksi osana pääkaupunkiseudun seitsemän yliopiston perustamaa yhteistä hallintopalvelukeskusta. Palvelujen kustannukset kerätään asiakasyliopistoilta alkuvaiheen jälkeen pääosin palvelumaksuista. Palvelutarjontaa laajennetaan perustamisvaiheen jälkeen kattamaan laajemmin taloushallinnon ja henkilöstöhallinnon palveluja. Toimintamallin kehittymisen jälkeen Helsingin yliopisto liittyy keskuksen asiakkaaksi. Tällöin keskus kattaisi koko pääkaupunkiseudun kaikki yliopistot. Keskuksen toimintamallin kehittämisessä otetaan huomioon Helsingin yliopiston kokemukset perusteilla olevien kampuspalvelukeskusten toiminnasta. Yliopistojen hallintopalvelujen tuottamisessa otetaan huomioon valtakunnallisesti alueelliset näkökohdat, koska ne voivat puoltaa erilaisia ratkaisumalleja.

3 Kirjasto- ja tietopalvelut

Kuvataideakatemia ja Teatterikorkeakoulun kirjastot yhdistetään Sörnäisten kampuksen kirjastoksi. Kirjastoon yhdistetään myös taidekasvatuksen ja muiden nykyisestä Taideteollisesta korkeakoulusta Sörnäisten kampukselle mahdollisesti siirtyvien alojen kokoelmat. Kampuskirjasto toimii kuitenkin Aralis-kirjastokeskuksen alaisuudessa. Kampuskirjaston kokoelmat liitetään kirjastokeskuksen palvelujärjestelmiin hyödyntäen jo toimivaa taidealan kokoelmatietokantaa (Arsca). Uusi taideyliopisto vastaa kirjastokeskuksen kustannuksista yliopiston käyttösuuden mukaan.

4 Tietohallinto, tiedotus- ja julkaisutoiminta

Uudessa taideyliopistossa yhdistetään tietohallintotehtävien sekä tiedotus- ja julkaisutoiminnan resurssit ja luodaan toimintayksiköitä tukevat yhteiset palvelut. Tietohallinnon järjestämisessä toimitaan yhteistyössä pääkaupunkiseudun yliopistojen kanssa, jotta yliopistoille kehitty niiden erityistarpeet huomioon ottava tietohallinnon toimintakonsepti osana valtionhallinnon pyrkimystä keskittää IT-palveluja. Tiedotustoiminnassa otetaan huomioon kunkin akatemian tarpeet niiden identiteettiä tukevan viestintäilmeen hallintaan.

5 Taiteen tutkimuksen instituutti, taidealan jatkokoulutus, tutkimuspalvelut

Uuden yliopiston erillislaitokseksi perustetaan taiteen tutkimuksen instituutti. Sen tehtävänä on edistää taiteisiin kohdistuvan taide- ja taiteilijälähtöisen tutkimuksen tekemistä ja kehittää taiteisiin kohdistuvan taiteellisen ja tieteellisen tutkimuksen vuoropuhelua, vastata yliopiston eri taiteenalojen jatkokoulutusyhteistyön kehittämistä ja tarjota tutkimuspalveluja yliopiston toimintayksikköjen käyttöön. Tutkimuspalvelut vastaavat erityisesti EU-rahoitteisten hankkeiden valmistelusta tukeutuen toimintayksiköiden substanssiasiantuntemukseen. Instituutti toimii yhteistyössä Meadiakeskus Lumeen kanssa, jotta sen infrastruktuurin kehittäminen ja hyödyntäminen tukee tutkimus- ja kehitystyössä edistymistä. Tutkimuspalvelujen osalta kehitetään pääkaupunkiseudun muiden yliopistojen tutkimuspalvelujen kanssa yhteistoimintamalli, jossa instituutti voi hyödyntää isompien yliopistojen tutkimuspalveluosaamista.

Uudessa taideyliopistossa voi suorittaa sekä taiteellisia että tieteellisiä opinnäytteitä sen mukaan, mitä tutkintohallinnosta vastaava akatemia tai (osastojen tapauksessa) muu elin päättää. Selvitetään tämän periaatteen toteuttamisen mahdolliset kytkennät lainsäädännöllisiin muutostarpeisiin.

6 Mediakeskus Lumeen asema ja tehtävät

Luovutaan Lumeen erillisestä valtakunnallisesta tehtävästä media-alan tutkimus- ja kehittämistoiminnan keskuksena. Tutkimus- ja kehittämistoiminta nähdään Lumeen kantaorganisaationa toimivan uuden taideyliopiston akatemioiden ja osastojen tutkimus- ja kehittämistoimintana, jota tehdään usein valtakunnallisina ja kansainvälisinä yhteistyöhankkeina. Tältä osin Lume noudattaa kantaorganisaatiossa vahvistettua tutkimus- ja kehittämistoiminnan strategiaa, jota Lumen johto toteuttaa yhteistyössä kantaorganisaation yksikköjen

kanssa. Lumeen tehtävä nähdään kantaorganisaationa toimivan taideyliopiston koulutus- ja tutkimustoiminnan resurssina.

Senaattikiinteistöt ostaa Lumeen kiinteistön, jotta epävarmuus vuokrakehityksestä ja keskuksen toiminnan tarkoituksen yhteensopivuudesta pitemmällä tähtäyksellä pienenee. Lumeesta muodostetaan uuden taideyliopiston ja muiden yhteisöjen yhteinen laitos. Muina yhteisinä olisivat ainakin Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia ja Uudenmaan ruotsinkielinen ammattikorkeakoulu Arcada, jotka molemmat käyttävät keskuksen tiloja koulutus-toiminnassaan. Pitemmällä tähtäyksellä Stadian ja Lumeen studiot tulisi yhdistää samaan palveluun ja niiden varustusta tulisi kehittää ja päivittää koordinoitusti. Käyttäjyhteisöt vastaisivat käyttökustannuksista käytön suhteessa.

Opetusministeriö, Lume ja sen kantaorganisaationa toimiva yliopisto laativat valtion budjettirahoitukseen nojaavan suunnitelman Lumen varustuksen päivittämiseksi. Suunnitelman vaiheittaisella mutta etupainotteisella toteuttamisella pyritään turvaamaan sellainen keskuksen varustus, että se vastaa nykyisiä media-alan koulutuksen kohtuullisia laatuvaatimuksia. Keskuksen rahoituksessa pyritään tasoon, joka mahdollistaa sen palveluiden käytön kahdessa työvuorossa. Näin voidaan vastata paremmin uuden taideyliopiston perustamisen johdosta osin laajenevan koulutuskäytön vaatimuksiin. Palveluja voidaan myydä myös helpommin ulkopuolisille, kun yksikköhinnat halpenevat (työvoimakustannukset ovat pienempiä kuin vuokrakustannukset, jotka kohdennetaan tarjottuihin ja kysytyihin käyttötunteihin nähden). Lumeen rahoitus valtion budjetista on kantaorganisaationa toimivan taideyliopiston normaalia toimintamenorahoitusta, jonka kokonaistason tulee vastata media-alan laite- ja tilaintensiivisen koulutuksen ja tutkimuksen kustannustasoa nykyistä paremmin. Vastuu valtion budjettirahoituksen kohdentamisesta Lumeen käyttöön on kantaorganisaationa toimivalla yliopistolla.

Selvitetään mahdollisuudet perustaa uuden taideyliopiston ja taidealan instituutioiden kanssa yhteinen laaja-alainen hanke, joka tähtää koulutus- ja tutkimuskäyttöön tarkoitetun kulttuurituotteiden digitaalisen arkistoinnin ja jakelun keskuksen perustamiseen mediakeskus Lumeen yhteyteen. Digitaalisen tuotteet kattaisivat mahdollisimman laajasti teatteri- ja tanssiesityksiä, kuvataideteoksia, valokuvia, kaupallisia elokuvia, opiskelijoiden elokuvia ym. Esitysoikeuksia voitaisiin myydä digitaalisen jakeluverkon avulla myös ulkopuolisille aina kansainvälisiä markkinoita myöden ottaen huomioon tekijänoikeuksista johtuvat tietoturva-vaatimukset.

7 Taidealan ammattikorkeakoulutus ja taideyliopistot

Monilla taiteenaloilla annetaan koulutusta sekä ammattikorkeakouluissa että taideyliopistoissa. Ainakin joillakin taiteenaloilla amk-koulutuksen nähdään tarjoavan riittävän pohjan maisteritason opintoihin taideyliopistoissa. Koulutuksen laadun on katsottu kuitenkin vaihtelevan paljon, koska kulttuurialalla annetaan runsaasti koulutusta pienissä yksiköissä. Koulutusyksikköjen vähentämistarve on ilmeinen, kun oppilasmäärät supistuvat. Kulttuurialalla on selvitysten mukaan myös paljon koulutuksen ylitarjontaa.

Toimenpide-ehdotuksena esitetään, että taidealoilla ei pääsääntöisesti järjestetä ammattikorkeakoulun ylempään tutkintoon johtavaa koulutusta. Ko. koulutus voi tulla kysymykseen vain kansainvälisenä yhteistyönä toteutettavissa ohjelmissa, mikäli niitä ei voida toteuttaa taideyliopistojen kansainvälisinä maisteriohjelmina. Edelleen esitetään, että selvitetään oppiainekohtaisesti, miltä osin voidaan siirtyä noudattamaan seuraavaa pääsääntöä amk-koulutuksen ja yliopistokoulutuksen opintopolkujen suunnittelussa: ammattikorkeakoulu-tutkinto, maisterin tutkinto taideyliopistossa, tohtorin tutkinto taideyliopistossa. Alustavan selvityksen perusteella tällaisia oppiaineita olisivat ainakin muotoilu, graafinen suunnittelu,

valokuvaus, kuvataide ja elokuva. Taideyliopistojen koulutustehtävä painottuisi siten kaikissa tarkoitukseen soveltuvissa oppiaineissa maisterikoulutukseen ja tohtorikoulutukseen. Korkeatasoistakaan ammattiin kouluttavaa taidealojen amk-koulutusta ei esitetä nostettavaksi yliopistotason koulutukseksi, koska kahden pilarin periaatteen mukaan taideyliopistojen tehtävänä on kehittää taiteelliseen näkemykseen perustuvaa korkeatasoista koulutusta ja tutkimusta taideteollisilla aloilla ja taiteilijakoulutuksessa.

Lähdeaineistoa

- Alueellisen audiovisuaalisen toiminnan kehittäminen. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2005:42.
- Business Week, 8.8./15.2005, Special Report, Get Creative! How to Build Innovative Companies, by Bruce Nussbaum.
- Erävaara, Taina & Matti Velhonoja, toim. (2005) Kuvataiteen valtakunta. Kuvataiteen ammatillinen koulutus Suomessa. ARENE:n kuvataidejaoston julkaisuja 1. Eura.
- Esko, Timo (2002) Taideyliopistojen tukitoimintojen selvitysmiehen raportti, Helsinki 31.12.2002.
- Esko, Timo (2004) Elokuva- ja lavastustaiteen osaston sekä Lume-keskuksen asema Taideteollisessa korkeakoulussa, selvitysmiehen raportti, 27.2.2004.
- Hallinnon ja tukitoimien kehittämisohjelma vuosiksi 2007-2009. Helsingin yliopisto. 10.5.2006.
- Jääskinen, Niilo & Jorma Rantanen (2006) Yliopistojen taloudellisen ja hallinnollisen aseman uudistaminen. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 14.
- Kiljunen, Satu & Mika Hannula, toim. (2001) Taiteellinen tutkimus. Helsinki: Kuvataideakatemia.
- Korkeakoulujen rakenteellisen kehittämisen periaatteet. Keskustelumustio 8.3.2006. Opetusministeriön monisteita 2006:2.
- Laatua yhteistyöllä. Taideyliopistojen Laatu-hankkeen ensimmäinen raportti. Helsinki: Kuvataideakatemia 2005.
- Mintzberg, Henry (1979) The Structure of Organizations. Englewood Cliffs: Prentice-Hall.
- Piirainen, Heikki (1994), Taideteollisen korkeakoulun audiovisuaalisen tutkimus- ja koulutuskeskuksen käyttäjälähtöinen tarveselvitys. Rakentamistalous 1994/6. Tampere: Tampereen teknillinen korkeakoulu.
- Raittila, Pentti ym. (2006) Viestintäkoulutuksen nousukäyrä. Monta tietä unelma-ammattiin ja suuriin pettymyksiin. Viestintäalan ammattikuvat ja koulutustarpeet -hankkeen loppuraportti. Tampereen yliopisto. Tiedotusopin laitos. Julkaisuja C 40.
- Rensujeff, Kaija (2003) Taiteilijan asema. Raportti työstä ja tulonmuodostuksesta eri taiteenaloilla. Taiteen keskustoimikunnan julkaisuja no 27. Helsinki.
- Rönkä & Hyvärinen & Niemi & Suominen 2005). Arabiaranta-Kumpula luovana kampusympäristönä. Taideteollinen korkeakoulu, Future Home Institute, 27.6.2005. Kalvosarja.

Väisänen-Lahti, Riitta (2005) Selvitys kolmen taideyliopiston yhteistyöstä ja elokuvataiteen koulutuksen asemasta. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 1.

Asiakirja-aineistoa seuraavista organisaatioista

Kuvataideakatemia

Opetusministeriö

Teatterikorkeakoulu

Taideteollinen korkeakoulu

Liite 1. Opetusministeriön hankepäätös

OPETUSMINISTERIÖ

29.8.2005 Dnro 53/040/2005

Professori Turo Virtanen

Asia: Korkeakoulurakenteiden kehittämistä koskevan hankkeen käynnistäminen

Opetusministeriö on päättänyt käynnistää hankkeen, jonka tavoitteina ovat ehdotukset yliopistojen organisaatio- ja hallintorakenteita ja johtamismenettelyjä uudistamalla luoda laadultaan korkeatasoisia ja vaikuttavuudeltaan vahvoja osaamiskeskittymiä. Hankkeessa huomioidaan selvitysmies Rantasen ja selvityshenkilö Riitta Väisänen-Lahden näkemykset. Korkeakoulujen tutkimusrakenteiden kehittämistä koskevassa selvityksessä esitetyt linjaukset yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen yhteistyön vahvistamisesta ovat mukana viitekehyksessä. Nyt käynnistyvän hankkeen tuloksia hyödynnetään laajemmin soveltuvin osin koko korkeakoululaitoksen kehittämisessä.

Opetusministeriö on nimennyt kehittämishankkeen suunnittelutyön tekijäksi ja toimenpide-ehdotusten valmistelijaksi Teidät professori Turo Virtanen.

Hankkeen keskeisenä tavoitteena on luoda kolmesta taidyliopistosta, Kuvataideakatemiasta, Taideteollisesta korkeakoulusta ja Teatterikorkeakoulusta, muodostuva korkeakoulukeskittymä pääkaupunkiseudulle toiminnallista ja hallinnollista yhteistyötä sekä organisaatiotarkenteita kehittämällä. Erikseen tarkastellaan Taideteollisen korkeakoulun LUME-keskuksen organisoimista valtakunnallisen aseman selkeyttämiseksi ottaen huomioon sen merkitys elokuvataiteen koulutuksen tiloina ja varusteluna.

Hankkeen yliopistot ovat Taideteollinen korkeakoulu, Teatteri- ja Kuvataideakatemia. Taiteenaloina ilmaistuna koulutusta annetaan taideteollisilla aloilla, elokuva-, teatteri-, tanssi- ja kuvataiteessa. Ehdotuksissa yliopistojen rakenteiden kehittämiseksi ja lainsäädännöllisiksi muutoksiksi tulee pyrkiä tukemaan yhteistyötä ja toisaalta kunkin taiteenalan omaleimaisuutta.

Hankkeen osa-alueisiin, jotka toimenpide-ehdotuksina ovat hyödynnettävissä yliopistolaitoksen rakenteellisessa kehittämisessä ja opetusministeriön päätöksenteossa, kuuluvat ainakin seuraavat asiakokonaisuudet:

1. Hankkeeseen kuuluvien yliopistojen hallinnollisen rakenteen muostaminen mahdollisimman yhtenäiseksi.

OPETUSMINISTERIÖ
MERITULLINKATU 10, HELSINKI
PL 29
00023 VALTIONEUVOSTO
PUH. (09) 160 04
FAX (09) 135 9335
etu.sukunimi@minedu.fi
Undervisningsministeriet
Sjötullsgatan 10, Helsingfors
PB 29
00023 Statsrådet
Tel. (09) 160 04
Fax (09) 135 9335
fo:efternamn@minedu.fi
MINISTRY OF EDUCATION
MERITULLINKATU 10, HELSINKI
P.O. BOX 29
FIN-00023 GOVERNMENT
FINLAND
TEL. +358 9 160 04
FAX +358 9 135 9335
given.surname@minedu.fi
Ministère de l'Éducation
Meritullinkatu 10, Helsinki
B.P. 29
FIN-00023 Gouvernement
Finlande
Tel. +358 9 160 04
Fax +358 9 135 9335
pre.nom@minedu.fi
www.minedu.fi

2. Hankkeeseen kuuluvien yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen soveltuvien oppiaineiden yhteistoiminnan kehittämisen muodot.
3. LUME-keskuksen organisatorisen aseman kehittäminen vastamaan valtakunnallisen keskuksen toimintaa ja uusien yhteistyörakenteiden vaatimuksia.
4. Erillislaitosten ja tutkimusinstituuttien yhteistyömahdollisuudet tai organisaatiomuodot.
5. Tukitoimintojen järjestämisen yleisrakenne ottaen huomioon jo tehdyt esitykset ja muut menossa olevat hankkeet sekä valtiovarainministeriön suunnitelmat, mm. tuottavuuden kehittämisestä ja palvelukeskustoiminnoista.
6. Tarkastelu yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen yhteistyön rakenteellisista malleista ottaen huomioon myös kansainväliset kehittämissuunnitukset.

Opetusministeriö asettaa kehittämishankkeelle tukiryhmän.

Hankkeelle asetettu määräaika on 30.9.2006. Kohtien 1-5 väliraportti 30.4.2006.

Opetusministeriö tekee T:mi AI Infon, vastuuhenkilö professori, VTT Turo Virtanen, kanssa erillisen toimeksiantosopimuksen, jonka menot maksetaan momentilta 29.10.22.1.

Opetusministeri

Tuula Haatainen

Johtaja

Markku Mattila

TIEDOKSI:

Erityisavustaja Vesa Vuorenkoski
 Erityisavustaja Tero Shemeikka
 Kansliapäällikkö Markku Linna
 Taideteollinen korkeakoulu
 Teatterikorkeakoulu
 Kuvataideakatemia
 Sibelius-Akatemia
 Taideteollinen korkeakoulu, Mediakeskus LUME
 Taideteollinen korkeakoulu, elokuva- ja lavastustaiteen osasto
 hankerekisteri
 OPM/ta/lt
 OPM/viestintäyksikkö
 OPM/kirjaamo

Haastattelut

Nimi	Virka-asema	Organisaatio	Päivämäärä
Ahonen, Esa	Hallintojohtaja	Helsingin kauppakorkeakoulu	2.8.2006
Ahtola, Jutta	Tuotantojohtaja	Taideteollinen korkeakoulu, elokuvataide	15.9.2005
Bregant, Michal	Dekaani	The Academy of Performing Arts, Film and TV School, Praha	
Dean, Phillip	Professori, johtaja	Taideteollinen korkeakoulu, Medialaboratorio	9.1.2006
Djupsjöbacka, Gustav	Rehtori	Sibelius-Akatemia	15.12.2005 / 9.3.2006
Ekman, Kalevi	Vararehtori	Teknillinen korkeakoulu	26.7.2006
Eskelinen, Jarmo	Johtaja	Taideteollinen korkeakoulu, mediakeskus Lume	27.9.2005
Hildén, Maarit	Hallintojohtaja	Teatterikorkeakoulu	16.9.2005 / 5.12.2005 / 9.3.2006
Huovio, Ilkka	Professori	Taideteollinen korkeakoulu	20.4.2006
Ilmaranta, Kati	Professori, lavastuskoulun johtaja	Taideteollinen korkeakoulu	4.5.2006
Keinonen, Juhani	Professori	Helsingin yliopisto, Fysiikan tutkimuksen laitos	9.11.2005
Kujanpää, Erkki	Apulaisjohtaja	Taideteollinen korkeakoulu, koulutus- ja kehittämiskeskus	8.6.2006
Kurki, Eeva	Tutkijakoulu Elomedian johtaja	Taideteollinen korkeakoulu	16.1.2006
Munsterhjelm, Liisa	Yliarkkitehti	Opetusministeriö	1.9.2006
Lehtonen, Jorma	Koulutusjohtaja	Lahden ammattikorkeakoulu, kulttuuriala	29.9.2006
Lundsten, Lars	Tutkimusjohtaja	Arcada	5.1.2006
Luomala, Esa	Hallintojohtaja	Teknillinen korkeakoulu	20.2.2006
Luopajarvi, Timo	Rehtori	Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia	11.11.2005
Murtomäki, Samppa	Va. Johtaja	Taideteollinen korkeakoulu, mediakeskus Lume	9.3.2006 / 4.5.2006
Paavela, Kristina	Hallintojohtaja	Kuvataideakatemia	16.9.2005 / 15.12.2005 / 9.3.2006
Paronen, Mikael	Osastopäällikkö	Arcada, liiketalouden, viestinnän ja tekniikan osasto	5.1.2006
Pursula, Matti	Rehtori	Teknillinen korkeakoulu	20.2.2006
Ranta-Meyer, Tuire	Toimialajohtaja	Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia, kulttuuri- ja palveluala	11.11.2005
Saarela, Pekka	Hallintojohtaja	Taideteollinen korkeakoulu	15.9.2005 / 5.12.2005 / 9.3.2006
Sotamaa Yrjö	Rehtori	Taideteollinen korkeakoulu	15.9.2005 / 9.3.2006
Suihko, Seppo	Hallintojohtaja	Sibelius-Akatemia	15.12.2005 / 9.3.2006
Söderblom, Erik	Vararehtori	Teatterikorkeakoulu	16.9.2005 / 5.12.2005
Terho, Tuulikki	Rakennusneuvos	Opetusministeriö	5.9.2006
Tuovinen, Paula	Rehtori	Teatterikorkeakoulu	16.9.2005 / 5.12.2005 / 9.3.2006
Turkki, Teppo	Johtaja	Taideteollinen korkeakoulu, koulutus- ja kehittämiskeskus	8.6.2006
Törhönen, Lauri	Professori	Taideteollinen korkeakoulu, elokuvataide	15.9.2005 / 29.3.2006
Vieno, Jukka	Professori, va. dekaani	Taideteollinen korkeakoulu, elokuvataide	4.5.2006
Wolff, Henrik	Rehtori	Arcada	5.1.2006
Ylä-Kotola Mauri	Rehtori	Kuvataideakatemia	16.9.2005 / 5.12.2005 / 9.3.2006

OPETUSMINISTERIÖ

Undervisningsministeriet

MINISTRY OF EDUCATION

Ministère de l'Éducation

ISBN 952-485-241-1

ISSN 1458-8102

Julkaisumyynti / Bokförsäljning

Yliopistopaino / Universitetstryckeriet
PL 4 / PB 4 (Vuorikatu 3 / Berggatan 3)
00014 Helsingin Yliopisto / Helsingfors Universitet
puhelin / telefon (09) 7010 2363
faksi / fax (09) 7010 2374
books@yopaino.helsinki.fi
www.yliopistopaino.helsinki.fi